

**Univerzitet u Beogradu
Terorizam, organizovani kriminal, bezbednost**

Master rad

**SAVREMENI TERORIZAM KAO PRETNJA ZEMLJAMA
NOSIOCIMA GLOBALIZACIJE**

Veljko Gudelj

**Mentor:
Prof. dr Dragan Simeunović**

Beograd, mart 2016.

SAVREMENI TERORIZAM

Sažetak: Osnovni cilj rada je pronalaženje najadekvatnijih preventivno-represivnih mera i radnji od strane države u cilju sprečavanja i suzbijanja terorizma. Na taj način bi se povećala opšta zaštićenost i sigurnost građana i njihove imovine. Ovaj rad treba da proširi i produbi fond znanja koje, pored naučnog, ima i praktičnu vrednost čime se i stiču naučna saznanja o savremenom terorizmu. Naučni cilj master rada je sticanje naučnog saznanja na nivou deskripcije, a u pojedinim delovima na nivou naučne klasifikacije, naročito u oblicima ispoljavanja terorizma, vrstama primenjenih naučnih metoda i uslovima koji pogoduju nastanku i razvoju terorizma. Praktični cilj proističe iz potrebe da se dođe do saznanja o novim fenomenološkim oblicima terorizma, da se od strane države pronađu najadekvatnija rešenja za organizaciju njenih izvršnih organa i njihovu praktičnu delatnost u cilju što efikasnijeg suzbijanja terorizma. Cilj rada je i doprinos rešavanju nekih praktičnih problema u ovoj oblasti, a pre svega, u edukaciji kadrova i usavršavanju i korišćenju naučnih metoda, što ukazuje na nužnost povezivanja nauke s praksom.

U analizi posmatranih pojava i procesa kao opštefilozofski metod koristiće se dijalektička metoda. Radi analize predmetnih pojava i procesa uglavnom će se koristiti komparativni metod, kao opštenaučni metod, te analize sadržaja dostupnih dokumenata nacionalnog i međunarodnog karaktera. Osnovne metode koje ćemo primeniti u istraživanju su: analitičko-sintetička, apstrakcija i konkretizacija, generalizacija i specijalizacija i dijalektičko jedinstvo indukcije i dedukcije, saglasne su sa opštenaučnim metodama i predstavljaju njihovu konkretizaciju.. Metodološku osnovu rada čini teorijsko istraživanje zasnovano na analizi sadržaja naučne i stručne literature – domaće i strane, kao i postojećih pravnih akata iz ove oblasti.

Ovaj rad ima naučnu i društvenu opravdanost jer doprinosi naučnoj verifikaciji određenih pojava i činilaca koji nisu prethodno obrađeni ili potvrđeni čime se stiče i njegova društvena opravdanost, zbog doprinosa rešavanju društvenih problema u suprostavljanju terorizmu. Istraživanje savremenog terorizma u cilju suzbijanja ima višestruki značaj, koji se ogleda u : spoznaji novih oblika terorizma; formiranju odgovarajućih državnih organa; usavršavanju preventivnih i represivnih metoda donošenjem novih normativnih akata na nacionalnom i međunarodnom nivou; delovanju drugih subjekata u borbi protiv terorizma – radi postizanja veće efikasnosti u suprostavljanju terorizmu. Od posebnog značaja je i to, da će nova saznanja koja se odnose na savremeni terorizam omogućiti dalje kontinuirano istraživanje ove problematike, što ima posebnu vrednost, imajući u vidu kako dinamika međunarodnih i nacionalnih društvenih i pravnih kretanja utiče na položaj i ulogu države u borbi protiv terorizma.

Ključne reči: savremeni terorizam, nasilje, sukobi, ugrožavanje, bezbednost.

S A D R Ź A J

I UVODNE NAPOMENE.....	1
II SAVREMENI TERORIZAM.....	4
1. Pojam i istorijski razvoj terorizma.....	4
2. Raznovrsnost definisanja terorizma.....	17
3. Uzroci terorizma.....	23
4. Klasifikacije terorizma.....	27
5. Karakteristike savremenog terorizma.....	29
Ideološki motivisan terorizam.....	32
Levičarski terorizam.....	32
Desničarski terorizam.....	35
Etno–separatistički terorizam.....	40
5.2.1. Severna Irska.....	40
5.2.2. Baskija.....	45
5.2.3. Korzika.....	48
5.2.4. Šri Lanka.....	50
5.2.5. Kurdistan.....	53
5.2.6. Čečenija.....	59
5.2.7. Kosovo i Metohija.....	62
Verski fundiran terorizam.....	66
Islamistički terorizam.....	67
Terorizam verskih sekti.....	84

III MERE I AKTIVNOSTI U BORBI PROTIV TERORIZMA.....	88
1. Državne antiterorističke mere.....	90
2. Preventivne mere.....	93
3. Obaveštajne službe protiv terorizma.....	94
4. Represivne mere.....	97
 IV UMEMO ZAKLJUČKA.....	 100
V LITERATURA.....	105

I UVODNE NAPOMENE

Svaku istorijsku epohu karakterišu različiti društveni odnosi, koje pak odlikuju različite osobine. Neke od tih osobina mogu se prepoznati u svim epohama i svim oblicima društvenog uređenja bilo kog nivoa, te se razložno mogu posmatrati kao svojevrsne zakonitosti u ljudskom ponašanju, kako u individualnom smislu, tako i u smislu različitih kolektiviteta.

Terorizam nije sam sebi cilj, nego sredstvo političke moći, kao i način da se ona zadrži uz zloupotrebu nevinih civila, te je veoma opano podceniti terorizam kao pretnju miru i stabilnosti, kako unutar granica, neke određene zemlje, tako i na međunarodnom planu. "Zato nam se čini da je u interesu nauke koliko i onih koji izučavaju terorizam da se da objašnjenje istorijskog razvoja terorizma koje bi kritički ispitujući navode o "prvim teroristima" odredilo pojavne korene i preteče terorizma i utvrdilo vreme nastanka terorizma kao moderne pojave, čime bi se omogućilo i bolje razumevanje terorizma kao savremenog političkog fenomena".¹

Prve terorističke akte, shodno savremenim shvatanjima terorizma, imamo već u Rimskom carstvu, Persiji i Siriji u 10. veku.² Lui Rene Beres (Loyis Rene Beres) ističe da je terorizam pojava starija od antičkih civilizacija Grčke i Rima, kao i ubistva Cezara od strane Bruta 44. godine pre nove ere u Rimu.

Terorističke aktivnosti i drugi oblici nasilja obeležavaju početak XXI veka, pa svaki korak ka iznalaženju metoda delovanja terorističkih organizacija, predstavlja značajan korak u stvaranju pretpostavki za uspešno suprotstavljanje ili pak držanje pod kontrolom terorizma u svetu. "No, nevolja je u tome što je terorizam vrlo složen društveni problem koji zahteva opsežne i precizne naučne analize i što potpunija i kvalifikovanija naučna objašnjenja kojih još uvek ima

¹ Isto, str. 95.

² Kovačević, S., "Terorizam i Jugoslavija", Arkade print, Beograd, 1992, str. 6.

relativno malo, a ne tek puku deskripciju, emociju ili dnevno-političku konotaciju, kojih ima ponajviše u slovu o njemu”.³

Najnoviji oblici ispoljavanja savremenog terorizma daju sadašnjem društvenom trenutku jednu sasvim novu dimenziju, zbog bitnih razlika koje su uslovljene razvojem nauke, tehnike i tehnologije, kao i različitosti društveno-ekonomskih, političkih i istorijskih korena njegovog nastanka.

Svedoci smo da ne prođe ni nedelju dana da se negde u svetu ne dogodi teroristički napad, a veoma često stradaju i nedužni građani, jer su se našli na pogrešnom mestu, u pogrešno vreme. Uprkos tome što većina zemalja odvaja velika sredstva za borbu protiv ove pošasti, zbog raširenosti i povezanosti modernih terorističkih grupa, kao i razvoja oružja i tehnologije, često se postavlja pitanje, da li se terorizam može sprečiti, posebno kada ima podršku građana, koji teroriste smatraju herojima, jer se bore za pravedne i uzvišene ciljeve? ”Kada se na to doda činjenica da su teroristi zapravo oponašatelji onih koji na vlasti sprovode teror, dodatak *izam* im postaje sudbinom, bar tako dugo dok eventualno ne dođu na vlast. Niko ne voli svoje imitatore i za njih uvek rezerviše pejorativne termine, pa to pravo pripada i onima na vlasti”.⁴

Zbog mnoštva pojava oblika, svoje tajnosti, složenosti i promenljivosti, ”terorizam nije ni malo lako definisati”.⁵ Na nepostojanje trajnije definicije terorizma, utiče različitost i suprotstavljenost političkih interesa, kao i dvostrukost standarda, to jest dvostrukost morala u međunarodnoj politici. ”To samo indirektno potvrđuje da se na terorizam gleda kao na važan instrument političke borbe, razume se, pod uslovom da je njegova oštrica okrenuta protiv političkih protivnika”.⁶

Uzroci terorizma se nalaze u slabosti pravnih država i nefunkcionalnosti velikih sistema, nemaštini, nacionalnim sukobima, tenzijama, zloupotrebi vlasti, posebno kada se ima u vidu da terorizam ne poznaje granice, kao i da se razvija zajedno s napretkom nauke, tehnologije i globalne ekonomije.

³ Simeunović, D., ”Terorizam”, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009, str. 13.

⁴ Isto, str. 94.

⁵ Simeunović, D., ”Terorizam”, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009, str. 17.

⁶ Isto, str. 18.

Iako terorizam nije nov fenomen, globalne društvene promene su u velikoj meri uticale na karakter terorizma. Iste dovode do promene u trendovima, tendencijama i kretanjima terorizma, što utiče na aktuelni i mogući terorizam, tako da se ispoljavaju i novi pojavni oblici terorizma sa određenim, specifičnim karakteristikama.

Poslednjih godina, terorističke akcije se izvode sve češće, izazivajući sve veće i ozbiljnije posledice, koje su direktno odražavaju na način života ljudi širom sveta. Strah od terorizma i njegovih posledica neprestano raste, pre svega, jer maksima da "cilj opravdava sredstva", koja je obeležila celu istoriju, nije nestala ni danas.

Uporedo s razvojem i napretkom čovečanstva u naučnom, tehničkom, materijalnom i kulturnom pogledu razvija se, možemo reći još brže, i terorizam. On je postao jedan od najaktuelnijih i najopasnijih oblika nasilja, odnosno planski i kontinuirani sukob, najčešće između pojedinih terorističkih organizacija i država, u kome napadači imaju za cilj da izazovu strah kod napadnutog, zbog kojeg će on pristati na političke ustupke, odnosno, na potčinjavanje svoje volje napadaču. Kada vlade čine ustupke teroristima, opasnost je u tome, što slabost države potkopava stabilnost, bezbednost, demokratiju i vladavinu zakona u njoj.

Terorizam se stalno menja po formi, sadržini, oblicima organizovanja i načinu delovanja. Tako da porast terorizma, a samim tim i porast broja žrtava, materijalnih razaranja i katastrofalnih posledica koje on ostavlja sa sobom, ruši temelje savremene civilizacije.

Savremeni terorizam, kao jedan od vidova nasilja, postao je najznačajniji izazov, kako za državu i njene organe zaštite, tako i za međunarodnu zajednicu. Terorističke aktivnosti bile su u XX veku enigma i veliki problem za međunarodni sistem bezbednosti, ali će biti još veći u XXI veku, pa je svaki pomak u iznalaženju metoda, identifikacije i sadržaja terorizma, značajan napredak ka stvaranju pretpostavki za uspešno suprostavljavanje tom vidu nasilja. To upućuje da je neophodna intenzivna priprema svih, a ne samo nekih država, kroz povezivanje teorije i prakse u prepoznavanju i suprostavljanju sve češćem i opasnijem nasilju.

Brzim razvojem tehnoloških i informacionih sistema, kao i saobraćaja, mnogi oblici ugrožavanja bezbednosti, poput terorizma i organizovanog kriminala, ne samo da su se proširili na sve zemlje, već postaju najveći problem i realna opasnost po globalnu bezbednost, zbog svoje sve veće finansijske moći i organizacione strukture. U bezbednosnim strategijama većine zemalja savremeni terorizam se posebno ističe kao glavna pretnja kako nacionalnoj, tako i međunarodnoj bezbednosti.

U skladu s tim, neophodno je uspostaviti što prisniju bilateralnu, regionalnu i saradnju na međunarodnom nivou u borbi protiv terorizma, kao i svih drugih najznačajnijih faktora koji dovode do ugrožavanja nacionalne bezbednosti i globalnog mira, kako bi ove društvene vrednosti na vreme bile adekvatno zaštićene.

Suprotstavljanje savremenom terorizmu je organizovana aktivnost države, koju izvodi uz primenu preventivnih, represivnih i borbenih mera organa državne zaštite. Svako demokratsko društvo teži da preventivnim delovanjem spreči sve vrste nasilja. Međutim, socijalna preventiva uzeta za sebe, bez primene administrativne i kaznene funkcije, na početku XXI veka, predstavljala bi neefikasno rešenje zbog naglog porasta terorističkih aktivnosti u svetu. Isto tako, insistiranje na represivnoj funkciji, a odsustvu preventivne akcije, vodilo bi traženju jedinog rešenja u represiji, što je neprihvatljivo.

II SAVREMENI TERORIZAM

6. Pojam i istorijski razvoj terorizma

Sam pojam **”terorizam”** ima u osnovi latinski izraz **”teror”** (terror, terroris = užas, veliki strah), koji po etimološkim tumačenjima vodi svoje poreklo od indoevropske reči **”ter”**, uključiv i njenu metataksičku varijantu **”tre”**. Vremenom, reč **”teror”** je zaživela u mnogim jezicima, a reč **”terorizam”** je u današnje vreme postao sastavni deo vokabulara svakog savremenog službenog jezika. Takođe, smatra se da isti koren imaju i izrazi: **terrible** (užasan), **deterrent**

(zastrašivanje, zastrašujući), **turmoil** (nemir, metež), **tremble** (drhtanje), **tremor** (potres, drhtanje), a u *našem jeziku* tresti se, trema, kao i mnogi drugi.

U doba Rimske imperije, u delima njihovih mislilaca i hroničara (Ciceron, Livije, Tacit, Ovidije), beleži se višestruka upotreba reči **"teror"**, najčešće u izvornom značenju, radi označavanja velikog straha i masovnog užasa. Istovremeno, mada ređe, nalazimo i upotrebu reči **"teror"** u smislu označavanja instrumenata vlasti ili neke sile, kao kod Kurtija. "Otuda je netačno smatrati da se tek kasnije prvi put u francuskom jeziku, odnosno tek u vreme Francuske revolucije, reč teror koristi za označavanje nasilnog ponašanja vlasti."⁷ Naime, smatra se da je reč **"teror"** iz latinskog jezika ušla u francuski jezik u XIV veku, a prva upotreba reči **"teror"** u engleskom jeziku se beleži 1528. godine.⁸

U cilju potpunijeg i objektivnijeg sagledavanja aktuelnog i mogućeg terorizma, neophodno je ukazati na osnovne istorijske aspekte terorizma, tj. proučiti okolnosti u kojima je terorizam nastao i razvijao se kroz istoriju.

- **Ziloti.** Smatra se da su prvi teroristi bili **Ziloti** ili kako ih još zovu **Zeloti**. Sve do I veka nove ere, terminom **"Zilot"** isključivo su označavani prerevnosni vernici, tako da nije imao nikakvu svetovnu konotaciju. "Grčka reč *zelotes* izvorno označava nekoga ko je preterano revnostan u nečemu. Takođe može u izvedenom značenju značiti i suparnik, pobornik, sledbenik, fanatik (u pitanjima vere)".⁹ Međutim, u I veku nove ere, ovim terminom su bili označavani borci za slobodu jevrejskog naroda na prostoru današnjeg Izraela, koji se tada nalazio pod rimskom okupacijom. Do vezivanja ovog izraza za jevrejske ustanike došlo je zbog toga što su ustanak započeli i predvodili fariseji.¹⁰ "Povod za ustanak nije bila tek načelna želja za otpor teroru okupatora, već i odbijanje da se plaćaju

⁷ Simeunović, D., "Terorizam", Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009, str. 86.

⁸ Isto, str. 86.

⁹ Isto, str. 98.

¹⁰ "Fariseji su bili jevrejska verska sekta koja se toliko isticala vanjskom pobožnošću i strogim održavanjem svih obreda, da su ostali bili nazivani "odvojeni" (sam izraz farisej znači upravo to na aramejskom jeziku i zacelo dolazi iz njega). Zbog svoje verske revnosti, a ne zbog revnosti u vršenju nasilja su nazivani i Zilotima što na starogrčkom znači isto – revnosni u veri".

- Isto, str. 98.

porezi, jer je vera nalagala farisejima da plaćaju porez samo u formi priloga za hram”.¹¹

Oružane akcije Zilota i ostalih ustanika su bile masovne, tako da su već u prvim borbama s rimskom vojskom, pod svoju vlast stavili mnoge gradove i utvrđenja, kao i Jerusalem. Iako su u borbama Ziloti bili nemilosrdni, čak i svirepi, ovo njihovo delovanje još uvek ne može se okarakterisati kao terorizam. Kada su došle Rimske legije radi slamanja ustanka, akcije Zilota su postale više prepadne, nego frontalne, tako da su posmatrane u današnjem smislu, bile bliže gerili, nego terorizmu.

Jedini, ali ne i dovoljan element njihove akcije koji bi ih pojmovno približio terorizmu, je taj, što je jedna frakcija Zilota pojedine akcije, ubistva Rimljana, Jevreja kolaboracionista i otmice bogatih Jevreja, izvodila na javnim mestima u još neosvojenim gradovima, pred početak sveopšte bitke, kao i pred publikom, kako bi takvim gestom sebi pribavila simpatije i priključenje ostalih okupiranih sunarodnika.

Posmatrano u celini, u slučaju striktnog označavanja jevrejskih ustanika – Zilota kao prvih terorista, pa i sikara¹² kao terorista, radi se o proizvoljnoj, mada poprilično rasprostranjenoj upotrebi termina terorizam. Radi se o širokom narodnom ustanku, u okviru koga su pojedine manje grupe ustanika ponekad vršile izuzetno brutalne prepade izazivajući užas kod rimskih osvajača, a ne o terorizmu. "Nije svaki užas izazvan nasiljem dokaz postojanja terorizma. Iznenadnost napada i brutalnost koji užasavaju napadnute su svojstva i mnogih drugih oblika upotrebe sile.”¹³

- **Tagi.**¹⁴ U Madraskoj literarnoj reviji pojavio se 1816. godine članak pod nazivom "O ubicama zvanim Fansigari", koji je napisao vojni lekar Ričard

¹¹ Isto str. 98.

¹² Sikari (latinski "Sicari", doslovno "bodežaši", od reči "sicae" – bodeži) su bili ekstremistička frakcija jevrejskih Zilota za vreme Velikog ustanka (66 - 70 n.e.), čija su glavna taktika bili atentati na Rimljane i njihove pristalice, vršeni skrivenim bodežima, odnosno kratko zakrivljenim mačevima (sice).

¹³ Simeunović, D., "Terorizam", Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009, str. 100.

¹⁴ Violentna hinduistička sekta iz VII veka nove ere.

Šervud, o jednom tajanstvenom tajnom društvu ubica. Ovaj članak je bio prvi pisani dokument koji potvrđuje postojanje jednog kulta koji je vršio ubistva u ime Kali, hinduske boginje koja je otelovljenje krvožednosti. Ima četiri ruke, crvene oči, umazana je krvlju, a grad Kalkuta je dobio ime po njoj – Kali–ghat, ili "Koraci Kali".¹⁵

"Thugs su imali legendu koja je govorila o poreklu njihovog udruženja: preuzimajući jednu hinduističku klasičnu doktrinu, oni su tvrdili da su na početku sveta postojale dve sile, jedna stvaralačka, druga razaračka i da su obe poticale od vrhovnog bića; i ove dve sile neprestano su vodile borbu. Stvaralačka sila je tako brzo nastanila zemlju da je razaračka sila, pošto nije mogla da ide s nom u korak, tražila nešto čime će se pomoći. U tom cilju je njena družbenica Kali modelirala jedno biće u obliku čoveka i udahnula mu život. Ona je sastavila najzad izvestan broj strasvatrenih pristalica, kojima je dala ime Thugs i naučila ih je veštini Tagizma, dajući im da uništavaju ovo biće njene proizvodnje na način kojima su se Thugs-i od tada uvek služili".¹⁶

Fansigari ili davitelji, nazvani su po hinduskoj reči "fansi", što znači omča. U severnim delovima Indije zovu ih i Tagovima (Tagi), što na hindu jeziku znači prevarant, opasan varalica, spreman i da ubije. Sektu su često štitili lokalni vladari sa kojima su živeli životom običnih zemljoradnika. Ubice nikada nisu napadale Evropljane, da ne bi privukle pažnju kolonijalnih vlasti. Radi veće tajnosti, operisali su često i stotine kilometara dalje od svojih domova, kako ih niko ne bi mogao prepoznati.¹⁷

Operisali su u grupama od 10 do 15 ljudi,¹⁸ uz pomoć obaveštajne službe koja je unapred isplanirala redosled akcija u toku napada. Grupi bogatih putnika približio bi se deo fansigera, kako bi zadobili njihovo poverenje, a kasnije bi se priključio i ostatak napadača. U toku putovanja oprezno i taktično, tako da niko nije imao šanse da pobjegne, opkolili bi bogate putnike. "Smatra se da je dva fansigara dovoljno da se ubije jedna žrtva, mada su u tu svrhu najčešće

¹⁵ Harding, N., "Tajna društva –Vladari Sveta", Lukaštampe, Beograd, 2006, str. 146.

¹⁶ Hutin, S., "Tajna društva", Kosmos, Beograd, 1990, str. 104.

¹⁷ Mekenzi, N., "Tajna društva", IRO "Nova knjiga", Beograd, 1989, str. 59.

¹⁸ Tagovi su ubijali davljenjem otpozadi, pomoću žutog svilenog gajtana zvanog " rumal" ili marama, koji su nosili vezanu oko struka.

angažovali tri čoveka...Za vreme putovanja jedan fansigar bi iznenada prebacio platnenu omču preko glave žrtve koju nameravaju da ubiju, dok bi drugi velikom brzinom hvatao drugi kraj omče i zatezao je. Istovremeno su gurali glavu žrtve naniže, dok bi treći razbojnik žrtvu otpozadi hvatao za noge i obarao na zemlju. U ovom položaju žrtva je imala malo šanse da se spasi”.¹⁹

Fansigari nikada nisu počinili pljačku, a da pre toga ne ubiju svoje žrtve. Prvo bi žrtvu zadavili, a potom ritualno kasapili i isekli na delove njihova tela. Osnovni princip bio im je da ne puste nikoga živog iz grupe koju su napali, bez obzira na njenu veličinu, tako da nije bilo živih svedoka njihovim divljaštvima. Jedini izuzetak bila su veoma mala deca muškog pola, koju bi usvajali, a posle određenog vremena uključivali ih u svoje aktivnosti.

U vreme kada je sekta bila na vrhuncu moći, desetine hiljada putnika ubijano je godišnje. ”Ono što čini ove ljude izrodom ljudskog roda je činjenica da su na ubistvo vrlo retko bili stimulisani novčanom dobiti. Ubijanje radi samog ubijanja - bio je njihov moto, alfa i omega njihovog delovanja”.²⁰ Kada bi ih indijske vlasti uhvatile, bili su surovo kažnjavani. Odsecali su im za kaznu ruke i noseve, uzidali ih žive u bedeme i stubove hramova, kako bi služili kao opomena drugima i dokaz efikasnosti vlasti.²¹

Prvi od ljudi na položaju koji je pročitao Šervudovu studiju, bio je mladi oficir bengalske vojske, kasnije britanski ser, Vilijam Sliman, koji se zainteresovao za indijsku kulturu, a posebno za tagove. Tako je 1822. godine, počeo da se u državnoj službi bavi fenomenom tagova. Četiri godine kasnije (1826), imenovan je za načelnika Komeserijata za suzbijanje tagova u celoj centralnoj Indiji. Naučio je jezik kojim su govorili tagovi (ramasi), i formirao čitavu mrežu doušnika u njihovim redovima. Takođe, proučio je njihovu taktiku, običaje, načine delovanja i mesta gde se kriju, pa je bio uvek u mogućnosti da im se efikasno suprostavi.²²

¹⁹ Isto, str. 60.

²⁰ Isto str. 63.

²¹ Simeunović, D., ”Terorizam”, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009, str. 102.

²² ”Mada je Sliman ispitivao mnoge tagove, ni on, kao ni Šervud, nije uspeo da reši zagonetku da tagovi kao muslimani istovremeno poštuju Hindu – božanstva. Kada je Sliman optužio jednog taga za neloyalnost svome bogu, ovaj je utvrdio da je Kali u stvari Fatima”.

- Mekenzi, N., ”Tajna društva”, IRO ”Nova knjiga”, Beograd, 1989, str. 66.

”Pokazalo se da je teško ugasiti Kult tagova, bar u početku. Kad su pojedini tagovi bili uhapšeni i počeli da otkrivaju gde im je bratija, kult je počeo da gubi snagu, jer su članovi, smatrajući da ih je Kali napustila, počeli da ga masovno napuštaju. Ubrzo je taj kult ugašen, iako i dalje kolaju glasine da po Indiji još uvek deluju njegove tajne enklave”.²³

Tagi su tokom svog postojanja pobili na stotine hiljada ljudi, ali ne iz političkih razloga, već kao specifična sekta koja je time prinosila žrtvu svojoj boginji. Oni nisu imali nikakve političke ciljeve i ambicije, čak nisu napadali ni predstavnike vlasti. ”U pitanju je versko i kriminalno, a ne političko nasilje. Samim tim **nasilje taga nije terorizam** koji je uvek ma gde da se desio i ma kako da se desio, oblik političkog nasilja”.²⁴

- **Asasini.**²⁵ Predstavljaju ogranak muslimanske šiitske sekte **ismailita** koja u arapskom kalifatu egzistira od polovine VIII veka. Nju je krajem XI veka osnovao verski učitelj, pesnik i naučnik Hasan Ibn el Sabah (1034 – 1124),²⁶ iz Korosana (Persija), ”zasnovavši u etničkoj grupi Nizari militantni ogranak ismailita kojom je rukovodio do smrti, a koji je zbog svojih metoda delovanja danas poznat po nazivom Asasini”.²⁷

²³ Harding, N., ”Tajna društva - Vladari Sveta”, Lukaštampa, Beograd, 2006, str. 149.

²⁴ Simeunović, D., ”Terorizam”, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009, str. 103.

²⁵ Marko Polo je sa svog puta za Kinu kroz Persiju 1273. godine, doneo u Evropu najraniju priču o asasinima: ”U dobro utvrđenoj dolini među dvema planinama šejk ili ”Starac” asasina zasadio je divan vrt sa biljem iz celog sveta, navodnjavan potocima vina, mleka i meda. Kao i u raju proroka Muhameda, po čijem je uzoru stvoren, i ovde su sagrađene pozlaćene palate sa hurijama – igračicama, sviračima i pevačima. Pristup je bio dozvoljen samo onima koji bi trebalo da postanu asasini. Mladići odlično obučeni za borbu, drogirani su na dvorcu Starca, a zatim uvođeni u rajski vrt i u zadovoljstva koja je pružao. U njemu bi živeli nekoliko dana uvereni da ih je vođa doveo u raj. Po povratku na dvor, bili su spremni da žrtvuju čak i sopstveni život kako bi se ponovo vratili u raj. Onda bi odlazili i činili sve što im je naređeno”.

- Mekenzi, N., ”Tajna društva”, IRO ”Nova knjiga”, Beograd, 1989, str. 92.

²⁶ Hasan je otišao u Kairo 1078. godine da zamoli osmog kalifa Fatimide za dozvolu da širi učenje ismailita u Persiji koja je tada pripadala Turcima Seldžucima. Kalif se složio uz uslov da Hasan podrži pretenzije njegovog najstarijeg sina Nizara da postane deveti Fatimid. Tako je rođena sekta *nizarijaca* ili *asasina*”.

- Isto, str. 94 – 95.

²⁷ Simeunović, D., ”Terorizam”, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009, str. 103.

Kada se Hasan Ibn Sabah u Kairu posvađao sa ismailićanskim vođama, morao je da napusti Egipat i preko Alepa i Damaska dođe u Persiju. "U stvari, Hasan je lutao Iranom i za strateški centar odabrao tvrđavu Alamut (*učenje orla ili orlovo gnezdo*), koja se nadvila nad vrhove okolnih severnih planina".²⁸ Osvojivši tvrđavu, osnovao je i sektu "koja se nije mnogo razlikovala od ismailićana i usvojila je mnogo od njihovog učenja, ali sa dodatnim metodom upotrebe raznih tehnika ubijanja protiv svih neprijatelja".²⁹

Francuski i engleski etimološki pravopisi govore da reč "**assassin**" znači *atentator, pomagač u ubistvu iz zasede, mučki ubica*. U stvari, ova reč je produkt narodne etimologije u kojoj je izvršeno jednačenje postupaka pripadnika ismailitske sekte, tačnije ubistava koja su oni vršili kao zavisni uživaoci hašiša, odnosno stanja skoro neprekidne drogiranosti u kome su se nalazili. Tako je reč "**ubica**" ili "**asasin**" izvedena iz arapske reči "**hashishiyyun**", što znači uživatelj hašiša.

Malo se zna o asasinskim tajnama, jer su knjige s njihovim učenjima i ritualima bile spaljene zajedno s celom bibliotekom u Alamatu 1256. godine. Zna se da je Hasan Ibn Sabah naglašavao šiitsku doktrinu poslušnosti imamu, ali ne tačno kakve je izmene načinio u pogledu ismailitske hijerarhije. Persijska tradicija govori da je ispod Hasana, glavnog *da'ia* ili Velikog majstora, bio stariji *da'i*, zatim obični *da'ii*, *rafici* ili *pratioci*, *lasici* ili *laici*, i *fidai* (*privrženici*), koji su izvršavali ubistva.

Po asketizmu i jasno usmerenoj nameri, Hasan Ibn Sabah je bio idealan revolucionarni lider i zaverenik. Ostala je priča, da je u tvrđavi proveo više od 30 godina, izavši samo dvaput, kao i da se još dvaput pojavio na krovu svoje kuće. Sposobnost da se načini nevidljivim povećala je njegovu moć. U svojoj osami je ojačao odbrambene snage Alamuta, očistio svoje redove, ubivši čak i svoja dva sina, i nastavio da osvaja tvrđave na brdima. Svoj autoritet je podigao na nivo tiranije i totalne vlasti, pa je tako volja "*Starca sa planine*", bila u stvari volja njegovog imama, tj. kalifa, dakle božja volja.

²⁸ Mekenzi, N., "Tajna društva", IRO "Nova knjiga", Beograd, 1989, str. 95.

²⁹ Harding, N., "Tajna društva - Vladari Sveta", Lukaštampa, Beograd, 2006, str. 24.

Koristeći svoj autoritet, Hasan Ibn Sabah je obučavao svoje borce (dajući im i drogu) slepoj poslušnosti i volji da dobrovoljno i neistrašivo idu u smrt. Od oružja su se najčešće služili bodežom, dok im je omiljeno mesto za atentate bilo dvor ili džamija. Prezirali su upotrebu otrova i razne intrige, pošto je njihov kodeks bio vojničkog tipa i razlikovao se od običnih haremskih ubica.³⁰ "Tajna nad tajnama asasina bila je da su raj i pakao isto, da ni jedna ljudska akcija nema predznak, da ne postoji dobro i loše, osim vrline da se bespogovorno sluša imam".³¹

Hasan Ibn Sabah kao praktičan gospodar, na daleko širem prostoru od onog na kojem je vladao, kontrolisao je trgovinu drogom, a ujedno i reketirao karavane trgovaca. Svakako da su mu u tome pomagali, kako njegova planinska utvrđenja, tako i beskrajno odani, čutljivi i opaki sledbenici. Vladao je više strahom, nego direktnim nasiljem, pa su mnogi trgovci karavana i okolni feudalci sami donosili reket u tvrđavu Alamut. "U najveće uspehe Asasina se inače ubraja ubistvo velikog vezira Nizama el Mulka odnosno vezira od Tripolija, kao i hrišćanskog kralja Jerusalima – krstaša a nisu sačuvani podaci koliko su moćnika ubili sem da je broj ubijenih enorman i za ona vremena. Sabah je u svom učenju izgradio religijsko opravdanje za ubistva "ne-pravednika", kao i "sluga ne-pravenika".³²

"Veliki starac" (Hasan Ibn Sabah) umro je 1124. godine, a njegova dva sina su nastavila politiku oca. Međutim, četvrti "Starac", Hasan II (1162-1666) tvrdio je da je on Mahdi. Napustio je Islam i počeo da propoveda sopstvenu religiju. U skladu s asasinskom tradicijom, ubio ga je njegov šurak. Njegov sin, Mohamed II, koji je vladao gvozdenom disciplinom, upustio se sa krstašima u pregovore, koji su, ipak, ostali nedovršeni. Posle smrti Mohameda II, njegov sin Džalaludin je povukao naredbe Hasana II, tako da asasini nisu morali da se drže religije. Džalaludina je nasledio slab i neefikasan Aladin, koji je više voleo da čuva ovce, nego da se bavi aktivnostima svog reda. Bio je to početak kraja

³⁰ Mekenzi, N., "Tajna društva", IRO "Nova knjiga", Beograd, 1989, str. 95 – 96.

³¹ Isto, str. 95.

³² Simeunović, D., "Terorizam", Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009, str. 107.

Asasina, jer su sada bili prinuđeni da se bave i mongolskim hordama koje su nadirale sa istoka. Aladinov sin Ruknedin pokušao je da zaustavi mongolsku najezdu, ali su ga oteli i ubili. Osim što je ostao neznatan broj Asasina, koji su morali da pređu u ilegalu i čekaju bolja vremena, njihova moć u Persiji je prestala da postoji.³³ Kada je 1260. godine, mamelučki sultan Egipta odbio najezdu Mongola, obnovio je i tvrđavu u Alamutu, kao i druge posede koji su ranije pripadali asasinima. "Pod egipatskom vlašću je asasinima, koji su sada postali poznati pod imenom "strele egipatskog sultana kojima on pogađa svoje neprijatelje", vraćeno je njihovo bogatstvo".³⁴

Asasini su vekovima imali veliki uticaj na Srednjem Istoku, kao i na druga tajna društva, na primer na templare, "koji su od njih preuzeli sistem velikih majstora, velikih priora i inicijacije. Sva zapadna tajna društva, koja su crpela svoju strukturu i načela od templara, mnogo duguju ovom nemilosrdnom redu posvećenih ismailićana".³⁵

Asasini nisu bili teroristi u smislu savremenog značenja te reči, ali u odnosu na ova dva prethodna slučaja, Ziloti i Tagi, su svakako najbliži pojmu "prvi teroristi". Njihovo nasilje je bilo upereno protiv ljudi na vlasti, a s druge strane njihov vođa je i sam bio na vlasti, kao što su i oni sami činili deo aparata vlasti, "te je i njihovo nasilje u krajnjem bilo nasilje jedne osiljene i fanatizmom zadojene, ali u krajnjem ipak sasvim formalizovane vlasti koja je posedovala ne samo svoju teritoriju, već i gradove i utvrđenja, i činila priznati deo feudalnog sistema i režima svog prostora... Asasini se svakako mogu označiti kao **začetnici** potpuno sistematski osmišljenog, oformljenog i indukovano sprovedenog **samoubilačkog metoda političke borbe**".³⁶

Najčešće se početak **modernog terorizma** vezuje za jedan period Francuske revolucije,³⁷ od septembra 1793. do jula 1794. godine. Imajući u vidu

³³ Harding, N., "Tajna društva - Vladari Sveta", Lukaštampa, Beograd, 2006, str. 24 – 26.

³⁴ Isto, str. 26.

³⁵ Isto, str. 26.

³⁶ Simeunović, D., "Terorizam", Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009, str. 108.

³⁷ Vođa Francuske revolucije Maksimilijan Robespjer, vršenje terora je tumačio povezivanjem terora sa idealima vrline i demokratije, smatrajući da je vrlina pokretač vlasti u miru, ali da se za vreme revolucije mora udruživati sa terorom, da bi trijumfovala demokratija.

da je u tom periodu oko 20 000 revolucionarnih komintenata, koji su predstavljali vlast u Francuskoj, primenjivalo nasilje nad vlastitim građanima poznato kao teror, evidentno je poistovećivanje termina teror i terorizam.³⁸

”Propaganda ideja je tlapnja (himera). Ideje proizilaze iz dela, a ne obrnuto. Ljudi neće postati slobodni kad se budu obrazovali već će se obrazovati kad budu slobodni” pisao je italijanski revolucionar Karlo Pizakone (Carlo Pisacance). Njegov tekst smatra se početkom koncepta koji će dve decenije kasnije postati poznat kao ”propaganda delom”.³⁹ Errico Malatesta i Carlo Cafiero su razradili Pizakanov koncept ”ideje koje izvire iz dela”, pa su 1876. godine objavili da Italijanska federacija anarhista smatra da su ”pobunjenička djela, pokrenuta s ciljem da propagiraju socijalistička načela, najefikasnije sredstvo propagande”.⁴⁰

Ruski anarhisti⁴¹ su u drugoj polovini XIX veka, napadima na okrunjene glave, pokušali da promene tok istorije. Da li su uopšte uspjeli i koliko, nikada nije ozbiljno analizirano. Činjenica je da su kasnije, tokom Oktobarske revolucije i sami nestali u njezinom vihoru, uz obilnu pomoć svojih dojučerašnjih saveznika boljševika.

U praksi, prvi koji su primenili Pizakanovu ”ideju koja izvire iz dela – propaganda delom”, bila je ruska organizacija ”Narodna volja”. Njihov pristup nasilju bio je selektivan i primenjivan je isključivo prema pojedincima. Primera radi, 13. marta 1881. godine izvršili su atentat na cara Aleksandra II.⁴² Do 1883. godine, i poslednji od članova izvršnog komiteta je bio uhapšen. Nasledile su ih nove organizacije koje su nastavile sa borbom. U grupi koja je pokušala atentat na cara Aleksandra III, nalazio se i Aleksandar Uljanov, Lenjinov stariji brat. Svi

³⁸ Mijalkovski, M., ”Terorizam i organizovani kriminal, Fakultet bezbednosti Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2010.

³⁹ Samu frazu ”propaganda delom” prvi je upotrebio francuski fizičar i anarhista Paul Brousse.

⁴⁰ Kalinić, M., ”Teror i terorizam”, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb, 2003.

⁴¹ Najpoznatiji ruski anarhisti su bili Mihail Bakunjin, Nikolaj Morozov, Sergej Nečajev i Petar Kropotkin.

⁴² Iste godine (4. marta 1881.) u atentatu je ubijen i američki predsednik James Garfield, a izvršni komitet Narodne volje je izdao saopštenje u kome je osudio terorističku delatnost u demokratskim državama poput SAD. Smatrali su da je terorizam moguće opravdati samo u ekstremnim, ali ne i u normalnim političkim okolnostima.

učesnici atentata su pohapšeni i obešeni. "Iz bratovljeve sudbine **Lenjin** je očigledno izvukao dosta pouka, između ostalog svakako i tu da se terorizam ne isplati i da ne donosi rezultate na planu osvajanja vlasti jer nema javnu podršku masa. Otuda je njegov pokušaj rušenja i preuzimanja vlasti bio konceptualno sasvim drugačiji iako je takođe počivao na nasilju".⁴³ Simptomatično je u to doba, da je intelektualna elita Rusije smatrala da je terorističko nasilje jedini efikasan način da se modernizuje rusko društvo.⁴⁴

Posle carevog ubistva, grupa radikala je u Londonu organizovala konferenciju na kojoj je publika aplaudirala egzekutorima. Uvereni kako mogu ohrabriti i osnažiti anarhističke aktivnosti širom sveta, na konferenciji je odlučeno da se osnuje "Anarhistička internacionala" (Crna internacionala). Kroz njihove ambiciozne planove, koji su uglavnom bili neutemeljeni, stvoren je mit o globalnoj revolucionarnoj pretnji koja je budila sumnje i strahove nesrazmerne njihovoj stvarnoj političkoj snazi. Neravnomeran i nekoordinisan anarhistički pokret zasniivao se na delovanju pojedinaca ili manjih grupa.

U seriji atentata započetih 1878. godine, koji su trajali sve do početka I svetskog rata, anarhisti su pokušali da ubiju nemačkog Kajzera, u Španiji su izveli čak dva uspešna atentata na tadašnje premijere (1897. i 1912.), u Austro - Ugarskoj je ubijena carica Elizabeta, a u Italiji 1900. godine kralj Umberto I. Takođe, bili su umešani u bombaški napad na Trgu Hazmarket u Čikagu (1886), pariskom bulevaru St. Germanim (1892) i Cafe terminus (1894), kao i ubistvo američkog predsednika Williama Mc Kinleya 1901. godine, od strane mađarskog emigranta Leona Čolgoša.⁴⁵

Sam povod Prvom svetskom ratu, bio je atentat na Austro-Ugarskog prestolonaslednika nadvojvodu Franca Ferdinalda, 28. jula 1914. godine u Sarajevu. Iza atentata je stajalo tajno udruženje "Mlada Bosna", koje je osnovalo

⁴³ Simeunović, D., "Terorizam", Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009, str. 117.

⁴⁴ Šikman, M., "Terorizam aktuelni i mogući oblici", Visoka škola unutrašnjih poslova, Banja Luka, 2006.

⁴⁵ Kalinić, M., "Teror i terorizam", Naklada Jesenski i Turk, Zagreb, 2003.

radikalno levo krilo "Narodne odbrane" 1911. godine, a usmeravano je iz srpskog vojničkog tajnog udruženja "Ujedinjenje ili smrt".⁴⁶

"Kraj 19. i početak 20. veka je vreme **snažnog razvoja revolucionarnog i početak nastajanja nacionalističkog terorizma**".⁴⁷ Tako je došlo do formiranja etnoseparatističke terorističke organizacije pod nazivom "Irska republikanska armija" – IRA, zatim nastaje VMRO (Vntrešna makedonska revolucionarna organizacija) i klerofašistička hrvatska teroristička organizacija (ustaše).

U periodu između dva svetska rata egzistira, kako levičarski, tako i desničarski terorizam, uglavnom, kao ideološki zasnovan fenomen. Kao primer iz ovog perioda je atentat na kralja Aleksandra I Karađorđevića u Marseju, 9. oktobra 1934. godine, prilikom njegove zvanične posete Francuskoj. Atentator je bio Vado (Veličko) Georgijev Kerin, pripadnik VMRO, poznatiji po nadimku Černozemski, po nacionalnosti Bugarin. Oko atentata su sarađivali ustaše i VMRO. U atentatu su bile umešane pojedine strane sile, u prvom redu Musolinijeva Italija, koja je imala teritorijalne pretenzije prema Jugoslaviji.⁴⁸ "Tim povodom je Društvo naroda donelo i prvu međunarodnu konvenciju o borbi protiv terorizma, ali ona na žalost nikada nije zaživela. Terorizam je pustio još čvršće korene kroz delovanje IRA, a terorističko nasilje već u to vreme vrše i Albanci na Kosovu i Metohiji".⁴⁹

Teror je kulminirao u događajima koji su se zbili između 1935. i 1945. godine, a koji se i danas pamte pod imenom Drugi svetski rat. Bio je to vrhunac do tada viđenog nasilja. Tačan broj poginulih nije ustanovljen ni do današnjeg dana, ali se procene ukupnih gubitaka kreću između 35 i 60 miliona žrtava.⁵⁰

⁴⁶ Petranović, B., "Istorija Jugoslavije 1918 – 1978", Beograd, 1980.

⁴⁷ Simeunović, D., "Terorizam", Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009, str. 118.

⁴⁸ Petranović, B., "Istorija Jugoslavije 1918 – 1978", Beograd, 1980.

⁴⁹ Simeunović, D., "Terorizam", Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009, str. 118.

⁵⁰ Kalinić, M., "Teror i terorizam", Naklada Jesenski i Turk, Zagreb, 2003.

Posle završetka II svetskog rata, oslobodilačka borba naroda Trećeg sveta je obilovala aktima nasilja, koje je često proglašavano za terorizam. S druge strane, socijalističke zemlje nisu videle nijedan akt nasilja učinjen od strane oslobodilačkih pokreta kao teroristički. Vrlo brzo je nastupio period Hladnog rata,⁵¹ koji je doneo izrazito duple standarde u tretiranju terorizma, mada su oni postojali i ranije. Tako je, fašistička emigracija, koja je posle II svetskog rata uspela da izbegne ruku pravde zbog izrazito antikomunističke orijentacije, postala prirodni, iako polutajni saveznik zapadnih zemalja u njihovoj hladnoratovskoj borbi sa realsocijalističkim blokom. Ustaše i drugi izdajnici su, i pored terorizma koji su sprovodili nad diplomatskim predstavnicima i građanima socijalističkih zemalja, najčešće bili tretirani kao heroji i "zaštićena vrsta". Socijalističke zemlje su podržavale svaki borbeni, pa i teroristički akt palestinskog i njemu sličnih oslobodilačkih pokreta. Služili su se institucionalnim nasiljem, šaljući svoje agente u države u kojima se nalazila antikomunistička emigracija radi likvidacije njihovih vođa.

Kada je došlo do raspada zemalja tzv. realsocijalizma, postojanje njihove teroristički nastrojene emigracije koja je bila značajan spoljni faktor rušenja socijalističkih režima, izgubilo je smisao, budući da su im vrata u novostvorenim državama postala otvorena. Oni su za nove režime često postali "heroji", zaslužni za oslobođenje od komunizma, kojima je isplaćena i odšteta za eventualni boravak u zatvoru.

Krajem XX veka, došlo je do jačanja starih i pojave novih vrsta terorizma. "Islamistički terorizam je postao svetska opasnost broj jedan, a samoubilački i "sajber terorizam" su postali nove ali važne pojave u svetu terorizma. Na osnovu postojećih pokazatelja za verovati je da će terorizam biti sudbina 21. veka i pre svega u formi islamističkog i etnoseparatističkog terorizma",⁵² tako da svaki

⁵¹ Hladni rat je bio politički sukob između zapadnih sila predvođenih SAD i istočnih sila na čelu sa SSSR, koji se vodio od 1945. do 1991. godine. On je vođen svim mogućim sredstvima, no globalno nikada nije prerastao u masivni oružani sukob svetskih razmera. Hladni rat je primarno obeležen ekonomskim, političkim i propagandnim sukobima između Zapada i Istoka, s ciljem suzbijanja uticaja neprijateljskog bloka.

⁵² Simeunović, D., "Terorizam", Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009, str. 120.

korak ka iznalaženju metoda delovanja terorističkih organizacija, predstavlja značajan korak u stvaranju pretpostavki za uspešno suprotstavljanje, ili pak držanje pod kontrolom terorizma u svetu.

Najnoviji oblici ispoljavanja savremenog terorizma daju sadašnjem društvenom trenutku jednu sasvim novu dimenziju, zbog bitnih razlika koje su uslovljene razvojem nauke, tehnike i tehnologije, kao i različitosti društveno-ekonomskih, političkih i istorijskih korena njegovog nastanka.

Danas, terorizam je postao ozbiljan faktor destabilizacije regionalne i međunarodne bezbednosti sa veoma negativnim uticajem na globalni svet. Kao ilustraciju, samo da spomenemo: 11. septembar 2001. godine – napad na Svetski trgovački centar u Njujorku i centar američke vojne moći "Pentagon" u blizini Vašingtona; napad velikih razmera na turističke objekte na Baliu 2002. godine i ponovo 2005; napad na putničke vozove u Madridu (2004); napad na rusku osnovnu školu u Beslanu (2004); samoubilački napadi bombama u Londonu (2005); napad na aerodrom u Moskvi (2011). Veliki broj poginulih i ranjenih u ovim terorističkim napadima, ukazali su na neprekidnu ugroženost ljudskih života svuda u svetu, da bi u novije vreme porasla zabrinutost da bi teroristi mogli upotrebiti oružje za masovno uništenje (biološko, hemijsko i nuklearno).

"Terorizam je tamo gde se politika i nasilje ukrštaju u nadi da će podeliti moć. Svaki terorizam podrazumeva traganje za moći: kojim će dominirati i iznuđivati, zastrašivati i kontrolisati i na kraju dovesti do suštinske političke promene".⁵³

7. Raznovrsnost definisanja terorizma

Kada se radi o definisanju terorizma, otežavajuća činjenica je što je u pitanju tajna aktivnost, i da je "od svog nastanka pre dva veka do danas **više puta menjao svoje značenje**. U početku je zapravo služio kao oznaka za nasilje

⁵³ Hofman, B., "Unutrašnji terorizam", Narodna knjiga Alfa, Beograd, 2000, str. 162.

revolucionara koji su preuzimali vlast, dakle i za nasilje vlasti, da bi tokom 19. veka bio vezan za nasilno delovanje anarhističkih i nihilističkih organizacija. U dvadesetom veku je dva puta termin terorizam ponovo vezivan za nasilje vlasti, prvo povodom delovanja režima strahovlade kakvi su bili nacistički i staljinistički, a zatim i povodom neslaganja zapadnih velikih sila sa oslobodilačkim projektima kolonijalnih naroda koji su se služili i nasiljem u svojoj borbi za oslobođenje, da bi sedamdesetih godina do danas ponovo bio vezan za nasilje protiv neke i nečije vlasti, mada povremeno i za nasilje nekih država koje su označavane kao sponzori terorizma, osovine zla i sl."⁵⁴

Iako terorizam predstavlja pošast savremenog civilizacijskog poretka, još uvek ne postoji jedna opšteprihvaćena i univerzalna definicija terorizma, jer "terorizam nije ni malo lako definisati".⁵⁵ Terorizam ima mnoštvo pojava oblika, pa ga, sem složenosti, karakteriše i promenljivost. Značenje reči **terorizam** menjalo se tokom istorije,⁵⁶ kako bi se prilagodilo riziku svakog narednog perioda, stoga nije nimalo iznenađujuće što je veoma teško odrediti trajniju definiciju ovog pojma. Takođe, jedan od razloga je što politika koju vode moćne države ima dvostruke standarde, a neke od njih čak koriste terorizam kako bi izazvale sukobe i nestabilnost u određenom regionu, ali bez učešća sopstvenih vojnih snaga.

Mnogi eksperti se slažu u tome, ne "šta je terorizam", već "šta terorizam nije" (Simeunović). Valjana definicija treba da bude "pozitivna i iskazana u obliku tvrdnje, zato što se negativnom definicijom ostvaruje samo diferenciranje od drugih predmeta i pojmova",⁵⁷ stoga negativna definicija nema nikakvu naučnu vrednost.

⁵⁴ Simeunović, D., "Terorizam", Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009, str. 19.

⁵⁵ Isto, str. 17.

⁵⁶ U XIX veku *anarhisti* su sebe nazivali teroristima, a svoju taktiku terorizmom. Tokom 40-tih godina XX veka jevrejska teroristička grupa Lehi (jevrejski agronom za Lohamei Herut Yisrael, borci za slobodu Izraela, popularnije poznati kao Stern Gang po osnivaču i prvom vođi, Abrahamu Sternu) su jedna od poslednjih terorističkih organizacija koja se kao takva javno predstavljala.

⁵⁷ Milosavljević, S., Radosavljević, I., "Osnovi metodologije političkih nauka", JP Službeni glasnik, Beograd, 2000, str. 167.

Veliki broj rečnika u svojim odrednicama, zatim naučnih i stručnih radnika, međunarodnih organizacija, kao i institucija, dali su definiciju terorizma. Pođimo redom:

- **Websterov** novi školski i kancelarijski rečnik (Webster's New School and Office Dictionary – 1957): "Sistem vladavine terorom, zastrašivanje";
- **Fankov i Vegnalov** standardni kućni referentni rečnik (Funk & Wagnall's Standard Home Reference Dictionary – 1957): "Sistem koji nastoji da vlada pomoću terora, čin terorisanja";
- **Čemberov** rečnik dvadesetog veka (Chamber's Twentieth Century Dictionary – 1975): "Organizovani sistem zastrašivanja";
- **Oksfordski** rečnik sadašnjeg engleskog jezika (The Concise Oxford Dictionary of Current English – 1990): "Korišćenje ili davanje prednosti metodima nasilja i zastrašivanja neke vlade ili zajednice";
- **Kobildov** (Cobuild: Collin's Birmingham University International Language Database, rečnik engleskog jezika – 1991): "Korišćenje nasilja, naročito ubistva, kidnapovanja ili bombardovanja, kako bi se postigli politički ciljevi ili prinudila neka vlada da nešto učini";
- **Kolinov** izbrušeni engleski rečnik (Collin's Gem English Dictionary – 1993): "Upotreba nasilja i zastrašivanja da bi se postigli politički ciljevi".⁵⁸

El Fatah (E. Fattax) podseća da se u antičko doba, terorizmu pribegavalo u borbi protiv tiranije i tiranina,⁵⁹ te da prema Ksenofontu – tiranoubice, ne samo da nisu kažnjavane, nego su slavljene. Rimljani su, prema Ciceronu, tiranoubistvo smatrali za najsajniji od svih podviga, pogotovo ako je ubica bio blizak sa tiraninom.

Volter Laker (Walter Laquer), nekadašnji direktor londonskog Instituta za savremenu istoriju je izbrojao ukupno 109 definicija terorizma u periodu od 1963 – 1981. godine,⁶⁰ a do danas ih ima mnogo više.

⁵⁸ Venejk, E., "Etika i efikasnost političkog terorizma", časopis "Ljudska bezbednost" – tematski broj "Terorizam i ljudska bezbednost", Fakultet bezbednosti, Beograd, br. VI/1-2, 2008, str. 143.

⁵⁹ Fattah Ezzi A: "Some reflections on the victimology of terrorism", Quaderni, 1978.

⁶⁰ Laquer, W., "Reflections on terrorism", "Foreign Affairs", 1986.

Neuspeli pokušaji da se utvrdi svima prihvatljiva definicija veoma su brojni. Katarina Tomaševski ističe razloge: "Pojmom terorizma obuhvataju se različiti akti nasilja i ugrožavanja ljudskih prava i ljudskih života, kao i javnih, odnosno zajedničkih i individualnih dobara. U tom mnoštvu i raznolikosti akata, koji se podvode pod pojam terorizma, leži deo razloga zbog kojih nije mogla biti utvrđena jedna sveobuhvatna i opšte prihvatljiva definicija terorizma".

Dženkins (B. Jenkins), tvrdi da je terorizam "nasilje usmereno na posmatrača" – što znači da je strah nameravani efekt, a ne usputni rezultat terorizma.

Vilkinson (P. Wilkinson) ističe da se "terorizam može objektivno definisati kao specijalna metoda oružane borbe, odnosno, rečima Briana Jenkinsa, kao "oružani sistem" koji se može koristiti samostalno, ili, što je u istoriji češći slučaj, kao deo šireg repertoara oružane borbe".

Kerber (P. Karber) smatra da "kao simboličan akt, terorizam može biti analiziran kao i drugi načini komunikacije, analizom njegova četiri sastavna dela: transmieter (terorista), nezavisni primalac (meta), poruka (bomba, zaseda ili neka druga teroristička akcija) i povratna sprega (reakcija određenog kruga slušalaca)".⁶¹

Henri Hajms (H. Hayms) razlikuje dve osnovne vrste terorizma: *neposredni i posredni* terorizam. U slučaju neposrednog terorizma, cilj terorista je nasilje nad nosiocima vlasti ili njihovim predstavnicima (car, kralj ili kraljica, predsednik, ministri itd.), dok se posredni terorizam sastoji u diskreditovanju vlade dokazivanjem njene nesposobnosti da zaštiti stanovništvo i njegova dobra, kao i da podrži zakone i poredak.⁶²

Goston Bothol (G. Bouthoul) je zapisao: "Na terorizam su veoma uticale intelektualne i doktrinarne ideje. U istraživanju njegovih motiva može se otkriti promenljivi nivo ideoloških vrednosti. Jedan za drugim, ideološki trendovi su oslobodili serije terorističkih nasilnih postupaka čije je opravdanje saglasno

⁶¹ Karber, P., "Urban terrorism: Baseline data and a conceptual framework, Social Science Quarterly", 1971, p. 527 - 533.

⁶² Hayms, H., "Terrorists and Terrorism", St.Martins Press, Inc.New York,1975, p. 10.

aktuelnom mišljenju koje je zasnovano na patriotizmu, nacionalizmu, rasizmu, kulturnoj netoleranciji, religioznom fanatizmu i političkoj dogmi".⁶³

"Marta Krenšo (M. Crensho) smatra da se terorizam ne može definisati, ako se ne analizira sam akt terorizma, njegov cilj i šanse za uspeh. Za Krenšovu, terorizam predstavlja društveno i politički neprihvatljivo nasilje upereno protiv nevinih ljudi da bi se postigao psihološki efekat".⁶⁴

O problemu opšteprihvatljivog definisanja terorizma govori činjenica da i u SAD, razna vladina tela imaju različite definicije terorizma.

Stejt department: Naslov br. 22 sekcije 2656f (d) američkog zakona, sadrži sledeće definicije: termin "terorizam" odnosi se na unapred smišljeno, politički motivisano nasilje koje se čini protiv neborbenih ciljeva od strane subnacionalnih grupa ili tajnih agenata, a koje obično ima za cilj delovanje na određeni auditorij. Termin "međunarodni terorizam" odnosi se na terorizam koji uključuje građane ili teritorije više zemalja. Termin "teroristička grupa" odnosi se na svaku grupu ljudi koja praktikuje međunarodni terorizam, ili koja pod sobom ima podgrupe koje praktikuju međunarodni terorizam.

Federalni istražni biro (FBI) definiše terorizam kao "nezakonitu upotrebu sile ili nasilja protiv ljudi i imovine, sa ciljem da se zaplaši ili na nešto prisili neka vlada, civilno stanovništvo ili bilo koji *segment vlade ili stanovništva, da bi se postigli neki politički ili društveni ciljevi.*"

Tim potpredsednika SAD definiše terorizam, kao nezakonitu upotrebu nasilja ili pretnji nasiljem protiv ljudi ili nečije imovine, da bi se postigli neki politički ili društveni ciljevi. Obično ima za cilj da zastraši ili prisili na nešto neku vladu, pojedince ili grupe, ili da izmeni njihovo ponašanje ili politiku.

Ministarstvo odbrane SAD ističe : "Terorizam je nezakonita upotreba sile ili nasilja, ili pretnja silom ili nasiljem uperena protiv pojedinaca ili nečije imovine

⁶³ Gaston, B., "Definitions of Terrorism; International Terrorism and World Security", David Carlton and Carlo Schaerf, Groom Helm, London, 1975, p. 52

⁶⁴ Vajt, R. DŽ., "Terorizam", Alexandria Press, Beograd, 2004, str. 10.

da bi se izvršila prisila ili zastrašila vlada ili društvo, a u mnogim *slučajevima da bi se postigao neki politički cilj, verski ili ideološki cilj*".⁶⁵

Obaveštajna agencija Ministarstva odbrane SAD definiše terorizam kao "unapred planirano političko nasilje koje se vrši protiv neborbenih ciljeva, a od strane subnacionalnih grupa ili tajnih državnih agenata, obično sa ciljem da se utiče na neki auditorijum".⁶⁶

Ujedinjene nacije: "TERORISTA je svaka osoba koja, delujući nezavisno od znanja neke zemlje, ili kao pojedinac, ili kao član grupe koja nije priznata kao zvanično telo ili deo neke nacije, postupa na taj način što uništava ili oštećuje imovinu civilnog stanovništva ili vlada, da bi postigao neki politički cilj. TERORIZAM je akt lišavanja života ili ranjavanja ili akt uništavanja ili oštećenja imovine civila ili vlade, bez jasne dozvole određene vlade, od strane pojedinaca ili grupa ljudi koji samostalno deluju, ili vlada koje deluju iz vlastitih pobuda ili verovanja, da bi postigli neki politički cilj".⁶⁷

Po mišljenju **prof. dr Dragana Simeunovića**, sa kojim se autor u potpunosti slaže, jedna osavremenjena definicija terorizma koja sledi princip preciznog identifikovanja odgovarajućeg realiteta, glasi: "Kao višedimenzionalni politički fenomen savremeni terorizam se može teorijski najopštije odrediti kao: složen oblik organizovanog grupnog, i ređe individualnog ili institucionalnog političkog nasilja obeležen ne samo zastrašujućim brahijalno fizičkim i psihološkim, već i sofisticirano-tehnološkim metodama političke borbe kojima se obično u vreme političkih i ekonomskih kriza, a retko i u uslovima ostvarene ekonomske i političke stabilnosti jednog društva, sistematski pokušavaju ostvariti "veliki ciljevi" na morbidno spektakularan način, a neprimereno datim uslovima, pre svega društvenoj situaciji i istorijskim mogućnostima onih koji ga kao političku strategiju upražnjavaju".⁶⁸

⁶⁵ Isto, str. 15.

⁶⁶ Isto, str. 15.

⁶⁷ Isto, str. 15.

⁶⁸ Simeunović, D., "Terorizam", Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009, str. 80.

8. Uzroci terorizma

Autori koji su uzroke terorizma identifikovali u nekoj besprededanskoj nepravdi (političkoj, verskoj, etničkoj, socijalnoj i sl.), nisu objasnili zašto, na primer, u dvema državama u kojima postoji identična vrsta nepravde (strahovlada, nerešen društveni status neke etničke zajednice i sl.), u jednoj državi je na sceni terorizam, a u drugoj ga nema. Ta okolnost ukazuje na to da uzroke terorizma uvek treba posmatrati kao kompleksne pojave, i da ih prvenstveno treba tražiti u obeležjima ličnosti terorista.⁶⁹

Uzroci terorizma su prvenstveno u dubokim i neprihvatljivim globalnim društvenim promenama u političkoj, ekonomskoj, socijalnoj, normativnoj i moralnoj sferi društvenog života, koje su nastale u poslednje tri decenije. Promene u svetskoj politici, socijalnom položaju i ekonomiji; globalno tržište za zakonitu i nezakonitu robu; slabe, nestabilne vlade sa promenljivim političkim i ekonomskim uslovima koji podstiču korupciju; povećan broj i heterogenost imigranata; napredna tehnologija; elektronske finansijske usluge; sajber – tehnologija; slabe granice; želja za novcem, neki su od činilaca koji dovode do pojave terorizma u savremenom obliku. Terorizam je stalni pratilac pomenutih društvenih, političkih, ekonomskih i drugih promena, koji se ispoljava kroz razne oblike nasilja, kojim se, zavisno od nosilaca i ciljeva (političkih), destabilizuju osnovne vrednosti svakog društva.

Posmatrano u celini, sve dosadašnje forme ispoljavanja terorizma imaju višedimenzionalni, tajni i razarajući karakter, posebno ako uzmemo u obzir njegove savremene metode, vidove delovanja koji u poslednje vreme poprimaju ozbiljne i političke konotacije. Nosioци terorizma danas se služe najsavremenijim tehničkotehnološkim sredstvima, pri čemu je prisutna i naglašena profesionalizacija, globalizacija, saradnja između terorističkih organizacija, s

⁶⁹ Savić, A., "Osnovi državne bezbednosti", VŠUP, Beograd, 1998, str. 85.

težnjom korišćenja bioloških, hemijskih i drugih energenata za izvođenje dela terorizma.⁷⁰

Iako se svaki teroristički subjekt – država ili nedržavni subjekt (grupa, banda, organizacija...) rukovodi specifičnim uzrocima i motivima, načelno je terorizam moguće razvrstati na objektivni i subjektivni, odnosno izdvajaju se **objektivni i subjektivni** uzroci koji "proizvode" terorizam.⁷¹

Objektivni uzroci koji pokreću nedržavne subjekte da primenuju terorizam jesu brojni i promenjivi, otklonjivi, delimično otklonjivi ili neotklonjivi, i naravno, specifični za svaku državu na čijoj se teritoriji odvija terorizam. Kao neki objektivni uzroci terorizma mogu se navesti: nedemokratsko ustavno uređenje države, neodgovarajuće regulisano etničko, nacionalno i versko pitanje, socijalna nepravda, korupcija, organizovani kriminal, neadekvatna spoljna politika, strahovlada, rasna diskriminacija i genocid.⁷²

Pod objektivnim uzrocima terorizma podrazumevaju se objektivni problemi, nepravde, frustrirajuće anomalije u ekonomskoj bazi i političkoj nadgradnji društva.⁷³ U prvom redu, misli se na funkcionisanje, odnosno nefunkcionisanje društvenih, odnosno državnih institucija, nedovoljno obrazovanje stanovništva, siromaštvo, otuđenost, izolovanost pojedinca i društvenih grupa, postojanje organizovanog kriminala i tako dalje. Mnoge države danas nisu sposobne da samostalno rešavaju unutrašnje probleme i suprostavljene interese, što se negativno odražava na bezbednost društva, i predstavljaju pogodno tlo za nastanak terorizma.

Kada su u pitanu **subjektivni uzroci** terorizma, pod njima se podrazumeva procena terorista da se neodrživo društveno stanje (objektivni uzroci terorizma) može promeniti samo nasiljem, odnosno, da je nasilje najblaža, najcelishodnija, najefikasnija i, u datim okolnostima, jedina moguća varijanta delovanja. Iz ovoga proizilazi, da subjektivni uzroci terorizma nastaju

⁷⁰ Šikman, M., "Terorizam aktuelni i mogući oblici", Visoka škola unutrašnjih poslova, Banja Luka, 2006.

⁷¹ Mijalkovski, M., Marić, P., Tomić., D., Šaljić, E., "Terorizam i organizovani kriminal", Pirot, 2012, str. 39.

⁷² Isto, str. 40.

⁷³ Keča, R., "Terorizam – globalna bezbjednosna prijetnja", Banja Luka, 2012, str. 30.

zbog objektivnih uzroka terorizma. Pri tome, objektivni uzroci terorizma imaju za posledicu stvaranje društvene klime koja se ogleda u eroziji autoriteta državne vlasti, u kojoj pojedinci (mladi, obrazovani, sposobni ljudi) i određene društvene grupe (etničke, političke i dr.) ne mogu da nađu svoje mesto, što vodi gubljenju poverenja u politički sistem i društvene vrednosti. U ovakvim slučajevima izdvajaju se "novi" autoriteti, personalizovani u nekoj ličnosti, koji pomoću određenih mehanizama identifikuju pojedince ili društvene grupe koje indoktriniraju određenim sadržajima, obuču u rukovanju različitim vrstama vatrenog oružja i eksplozivnim sredstvima, materijalno i finansijski obezbede, a potom usmere na pažljivo određene mete napada. Duboko je ukorenjeno verovanje da je terorizam jedini ispravan i pravi put. Pored ovih, uzroci terorizma su često i neostvarene ambicije određenih društvenih grupa, koje se ogledaju u želji za vlašću (neostvarene političke ambicije), zatim verska zaslepljenost, želja za osvetom, avanturizam i tako dalje.⁷⁴

Uzrocima koji dovode do pojave terorizma mogu se smatrati sledeći faktori:⁷⁵

- *Koncepcija modernizacije* – postoji kada većina država podstiče proces drastičnih društvenih, ekonomskih i političkih promena. U takvim uslovima, pojava društvenih grupa koje percipiraju vlastiti položaj kao "relativnu prikladenost", između očekivanja i mogućnosti njihovog ispunjenja, jeste neminovna, a česta je pojava da takve grupe pribegavaju terorizmu, kao obliku političkog protesta. Tako se raskorak između očekivanja i mogućnosti ispunjenja ciljeva društvenih grupa u uslovima postojećih društvenih, ekonomskih i političkih promena javlja kao uzrok terorizma.
- *Eksplozija etniciteta* – kao uzročnik rasplamsavanja terorizma, često je povezana sa procesima modernizacije, koji stvaraju promene unutar društvenopolitičke zajednice, povećavajući osećaj individualne

⁷⁴ Šikman, M., "Terorizam aktuelni i mogući oblici", Visoka škola unutrašnjih poslova, Banja Luka, 2006.

⁷⁵ Keča, R., "Terorizam – globalna bezbjednosna prijetnja", Banja Luka, 2012, str. 31.

nesigurnosti, traganje za nečim sa čime se pojedinac može identifikovati, a da to ne bude podložno postojećim ekonomskim promenama. Traganje za objektom identifikacije dovodi do identifikacije sa rasom, nacijom, religijom, a i do rasplasavanja nacionalizma u više rasnim, nacionalnim i religijskim zajednicama. Faktički, eksplozija etniciteta znači identifikaciju terorista sa određenom multirasnom, nacionalnom ili religijskom zajednicom.

- *Potlačenost i poniženost* – teza Fanona (Franc Fanon) podstakla je prihvaćene strategije terorizma, jer je Fanon nasilju pripisao pozitivan učinak pojedinca i svojstvo pojačavanja nacionalne svesti i kohezije. Osnovna mu je teza bila da nasilje mobilizuje potlačene, te kao krajnji rezultat pomaže njihovom stupanju u novu naciju. Tako se nacionalno oslobodilačke tendencije, osvešćenje i kohezija smatraju uzročnikom terorizma širom sveta.
- *Dekolonizacija* – uzrok koji je doprineo širenju terorizma, kao manifestacija političke i ideološke borbe protiv imperijalizma i kolonijalizma.
- *Mit gerile* - verovanje da svaki politički pokret koji se koristi metodama gerile i terorizma mora dovesti do uspeha. Iskustva Maovog komunističkog pokreta u Kini, pokreta FLN u Alžiru, pokreta Vietmin u Indokini, cionističkog pokreta u Palestini, najčešće se koristi za dokazivanje ovog mita.

Najčešće navođen uzrok postojanja terorizma je otpor globalizaciji i načinu na koji se ona vrši širom sveta. Pored globalizacije, shvaćene kao spontano i neograničeno širenje naučnotehnoloških, kulturnih i civilizacijskih dostignuća, životnih obrazaca i ujednačavanje načina života, postoji i dirigovana globalizacija koju neka zemlja sprovodi da bi obezbedila ostvarenje svojih trenutnih nacionalnih interesa. Otpor globalizaciji na ovakav način, sasvim je

razumljiv kod onih ljudi koji drže (i/ili) do sopstvenog sistema vrednosti, sačinjenog od osećanja pripadnosti tradicionalnoj kulturi, naciji, veri.⁷⁶

9. Klasifikacije terorizma

Kao složena društvena pojava, terorizam se klasifikuje prema različitim kriterijumima. Sve ove klasifikacije imaju prevashodno teorijski i metodološki karakter i međusobno se ne isključuju.

Različiti autori navode različite tipologije terorizma. Tako, *Edvard Mikolus* (Edward Mickolus) govori o sledećim tipovima terorizma: *internacionalni* (grupe i pojedinci koji su pod kontrolom suverene države); *transnacionalni* (grupe i pojedinci koji nisu pod kontrolom suverenih država - mada mogu imati određenu podršku država koje odobravaju njihove ciljeve); *domaći* (uključuje samo građane određene zemlje i autonomne nedržavne subjekte), i *državni* (njegov nosilac je država unutar svojih granica).

Po prof. *dr Vojinu Dimitrijeviću*, možemo razlikovati sledeće oblike terorizma : *država protiv nedržavnog subjekta* (predstavlja vid terorizma koji država primenjuje prema nedržavnom subjektu, kada njen režim nastoji da se održi na vlasti i odbrani od svojih protivnika); *nedržavni subjekti protiv drugih nedržavnih subjekata* (predstavlja vid terorizma u kojem se teroristi ne obračunavaju sa državom, već sa drugim političkim protivnicima u borbi za vlast i premoć), i *država protiv države – međunarodni terorizam* (ispoljavanje terorističke aktivnosti jedne države protiv druge države, na otvoren ili prikriven način).⁷⁷

Vrlo često se terorizam deli na *posredni* (diskreditovanje vlade, dokazivanjem njene nesposobnosti da zaštiti stanovništvo i njegova dobra) i *neposredni* (cilj terorizma je terorisanje nosilaca vlasti ili njihovih predstavnika).⁷⁸

⁷⁶ Dragojlović, V., Ćirić, N., "Strateški odgovori SAD i EU na terorizam", Nacionalna i globalna bezbednost, Beograd, 2005.

⁷⁷ Šikman, M., "Terorizam aktuelni i mogući oblici", Visoka škola unutrašnjih poslova, Banja Luka, 2006.

⁷⁸ Keča, R., "Terorizam – globalna bezbjednosna prijetnja", Banja Luka, 2012, str. 37.

S druge strane, *prof. dr Milan Mijalkovski*, terorizam klasifikuje na osnovu utvrđivanja osnovnih elemenata terorističkog procesa. Kao osnovne elemente terorističkog procesa navodi: aktivni subjekt (nosilac), pasivni subjekt (žrtva) i posmatrač. Na osnovu navedenih elementa terorističkog procesa i činjenica koje ga karakterišu, *prof. Mijalkovski* terorizam klasifikuje: 1) *prema nosiocima* – nedržavni i državni, uslovno i međunarodni; 2) *prema uzrocima* – politički, verski, etnički i drugi; 3) *prema objektu napada* (žrtva – pasivni subjekt) – selektivni i neselektivni, i 4) *prema sredstvima* – konvencionalni, nuklearni, biološki, hemijski, internetski i drugi.⁷⁹

Kriminolog, *prof. dr Đorđe Ignjatović* ističe da terorizam prema sredstvima delovanja može biti podeljen na onaj koji koristi: *biološko i hemijsko oružje; dostignuća visoke tehnologije* kojima se napada na međunarodne komunikacione sisteme (sajber terorizam); *transportna sredstva*, i *oružja manje snage*.⁸⁰

Imajući u vidu sve ovo do sada izloženo, autor smatra da je najprihvatljiviju klasifikaciju terorizma, koja je izdržala i "zub vremena", dao *prof. dr Dragan Simeunović*. Po njemu, najcelishodnija, najpreciznija i najsveobuhvatnija je ona klasifikacija koja se vrši prema. 1) *glavnim ciljevima terorizma, odnosno prema programsko – ciljnoj orijentaciji terorista*; 2) *pretežnim sredstvima i metodima*; 3) *tipu aktera – subjekata terorizma*.

Prema svojim *glavnim ciljevima*, *prof. dr Simeunović*, terorizam deli na sledeće tri grupe: 1) *Ideološki motivisan terorizam (levičarski i desničarski)*, 2) *Etno-separatistički*, i 3) *Verski fundiran terorizam (terorizam sekti i terorizam fundiran na interpretacijama velikih religija)*.

Po drugoj klasifikaciji terorizma, prema *sredstvima i metodama*, koja teroristi pretežno koriste, ili se spremaju da koriste, može se izvršiti klasifikacija na: 1) *Klasični (konvencionalni) terorizam*; 2) *Biohemijski terorizam*; 3) *Nuklearni terorizam*. U drugoj potpodeli terorizma iz ove grupe, prema *metodima* koje teroristi pretežno koriste može se izvršiti *podela na: 1) Klasični (konvencionalni)*

⁷⁹ Šire: Mijalkovski, M., "Terorizam i protivteroristička borba", Fakultet bezbednosti Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2003, str. 21 – 56.

⁸⁰ Ignjatović, Đ., "Kriminologija", JP Službeni glasnik, Beograd, 2005.

terorizam; 2) Samoubilački terorizam; 3) Sajber – terorizam (upotreba interneta u terorističke svrhe); 4) Narko – terorizam.

I na kraju, klasifikacija prema akterima - subjektima terorizma je sledeća:
1) *Individualni terorizam; 2) Terorizam organizacija i ilegalnih grupa; 3) Institucionalni terorizam (državni i sl.).*⁸¹

10. Karakteristike savremenog terorizma

Iako još uvek nema jedinstvene, ujedno i univerzalne definicije terorizma, on je i te kako prisutan u svetu kao globalni problem i pretnja svetskoj bezbednosti. Na prvom mestu nalazi se politički motivisana namera ili *animus terrorandi* koja se odnosi na postizanje određenog političkog cilja. "Terorizam je uvijek politički, čak i kada pokazuje druge motive, kao što su verski, ekonomski ili društveni. Ali, iako svaki terorizam ima političku svrhu, treba ga svakako razlikovati – tehnički i moralno – od građanskog neposluha, drugih oblika građanskog nasilja ili revolucije, što su također političke pojave".⁸² Svi ovi oblici i događaji se uglavnom odvijaju bez terorizma.⁸³ Zatim sledi organizovanost, odnosno formiranje određene organizacije na ideološkim, političkim, filozofskim ili religioznim pozicijama istomišljenika.

Terorizam, danas, ima mnoštvo pojava oblika, pa ga sem složenosti, organizovanosti i tajnosti, karakteriše i promenljivost. Iako se terorizam često svodi na običan kriminal, najčešće iz ideoloških razloga i zbog lakšeg obračunavanja s njim, njegova odlika je i težnja za publicitetom, odnosno, za skretanjem pažnje i osvajanjem simpatija za terorističke ciljeve i smrt velikog broja ljudi, kao i izazivanjem kratkoročnih i dugoročnih psiholoških efekata.

⁸¹ Šire: Simeunović, D., "Terorizam", Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009, str. 82 – 85.

⁸² Harmon, C.C., "Terorizama danas", Golden marketing, Zagreb, 2002, str. 19.

⁸³ "Krajem 1996., kada je srpska vlada odbila objaviti rezultate izbora za koje je javnost pretpostavljala da idu u prilog političkoj oporbi, ulične demonstracije postale su svakodnevni događaji. Srpska vlada odbacila ih je kao "terorizam". Ali nitko nije tome nasjeo. Takve demonstracije razvile su se iz europske duge i časne demokratske tradicije nenasilnoga suprostavljanja nepravdi".

- Isto, str. 19.

Suština terorizma je zastrašivanje, u cilju stvaranja osećaja nesigurnosti i uznemirenosti, opšteg straha, panike i haosa, čime teroristi dobijaju više slobode u izboru meta. "Eksperti se slažu da je terorizam upotreba nasilja ili pretnja nasiljem, metod borbe ili strategija da se postignu izvesni ciljevi, da je njegova svrha da izaziva strah kod žrtve, da je nemilosrdan i da nije u skladu sa humanitarnim normama".⁸⁴

Pored navedenih osobina i nevine žrtve⁸⁵ su bitan element terorizma. "Terorizam pobija sve moralne norme u ratovima birajući i prihvatajući radije da ubije *nevine* nego da nađe način kako bi izbegao njihovo povređivanje".⁸⁶

Savremeni terorizam odlikuju i raznolikost meta, "ekonomičnost" izvođenja terorističkih činova, publicitet, kao i to da teroristički akt mogu izvesti kako nedržavne, tako i državne organizacije.⁸⁷

Po mišljenju Čarlsa Keglija terorizam je danas:

- *Globalan* – državne granice više ne predstavljaju branu od terorizma. U eri globalne međuzavisnosti u svetu, u kojoj uzroci na jednom mestu prouzrokuju posledice na drugom, i sve postaje povezano sa svima, stvara se okruženje koje pogoduje nastajanju i delovanju terorizma, kao i njegovoj transformaciji od subnacionalnog sredstva za postizanje političkih promena, do onog čiji metodi prelaze državne granice.
- *Smrtonosan* – vidljivo je pomeranje terorizma od teatralnih nasilnih akata, prema masovnom neselektivnom ubijanju civilnog stanovništva, radi izazivanja dubokih društvenih potresa.
- *Civilno obojen* – glavni vinovnici terorističkih dela danas su takozvani nonstate actors.

⁸⁴ Laquer, W., "Postmodern Terrorism", p. 151 – 159 in Charles W. Kegley, Jr. (ed), "The New Global Agenda", Upper Saddle River, N.J.: Prentice Hall, 2003.

⁸⁵ Terorizam obuhvata "intenciju ispoljavanja ređe nad stvarnim i potencijalnim političkim protivnicima, a češće nad predstavnicima sistema i nevinim žrtvama".

- Simeunović, D., "Terorizam", Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009, str. 80.

⁸⁶ Johnson, J. T., "Just War Theory Responding Morally To Global Terrorism". op. cit. p. 224 – 225.

⁸⁷ Dragojlović, V., Ćirić, N., "Strateški odgovori SAD i EU na terorizam", Nacionalna i globalna bezbednost, Beograd, 2005.

- *Tehnološki modernizovan* – u terorističkom napadu koriste se najnovija dostignuća savremene tehnologije.
- *Ekstremno fanatičan* – prilikom izvođenja terorističkih napada, mnogi teroristi žrtvuju i sopstvene živote, izazivajući tako masovno stradanje u akcijama koje ne mogu biti zaustavljene ili sprečene pregovaračkim aktivnostima.
- *Vođen mržnjom prema meti* - teroristi žele da meta pati zbog onoga što jeste, što radi, kao i zbog vrednosti koje zastupa.
- *Nov i prepun nepoznatih izazova* – uprkos brojnim obaveštajnim podacima, terorističke akcije su nepredvidive i iznenađujuće. Teroristički akt može biti izveden bilo kad i bilo gde, bez mogućnosti preventivnog delovanja.⁸⁸

Savremeni terorizam nam otkriva i neke nove trendove i opasnosti. Danas moćna oružja mogu sa lakoćom obarati avione, uništavati brze vozove prepune putnika, ili otrovati hiljade ljudi na nekom mestu. "Terorističko uvježbavanje provodi se u novim zemljama domaćinima, tako da slom sovjetskoga bloka nije okončao nezakonitu i nemoralnu uporabu suverenoga teritorija za uvježbavanje duhovno srodnih stranaca u takvim umijećima kao što su sabotaze i ubojstva".⁸⁹

Imajući u vidu da se savremeni terorizam, prema svojim glavnim ciljevima, može podeliti na sledeće tri grupacije: **a) Ideološki motivisan terorizam (levičarski i desničarski terorizam); b) Etno-separatistički terorizam, i v) Verski fundiran terorizam**, autor će ih, shodno svrsi ovog rada, tako i obraditi.

⁸⁸ Šikman, M., "Terorizam aktuelni i mogući oblici", Visoka škola unutrašnjih poslova, Banja Luka, 2006.

⁸⁹ Harmon, C. C., "Terorizam danas", Golden marketing, Zagreb, Hrvatska, 2002, str. 15.

Ideološki motivisan terorizam

Kada postoji tesna i izrazita veza između terorizma i ideologije, može se govoriti o ideološki motivisanom terorizmu. U zavisnosti od vrste ideologije kojom se nadahnjuju teroristi, ideološki motivisan terorizam možemo podeliti na **levičarski i desničarski**.

Levičarski terorizam

Kada je u pitanju savremeni levičarski terorizam koji je utemeljen na nekoj od klasičnih levičarskih ideologija, kao na primer anarhističke, marksističke ili neomarksističke, najčešće postoje sledeći izrazi: levi, odnosno levičarski terorizam, "crveni", "revolucionarni" i "anarhoidni ili anarhistički terorizam.

Uzroci koji su doveli do nastajanja ovog terorizma, a spadaju u tzv. strukturalne, su: nezaposlenost, inflacija, masovna otpuštanja radnika, arhaičnost obrazovnog sistema, neizvesnost životne perspektive i uopšte socijalna nesigurnost, ekonomska i politička nestabilnost. Istovremeno, pod povoljne uslove za egzistenciju i širenje levičarskog terorizma mogu se navesti: rasprostranjenost masmedija i snaga njihovog uticaja, visok domet u razvoju tehnologije oružja, postojanje svetske tranzitne saobraćajne mreže i enormna fluktuacija poslovnih ljudi i turista, kao i postojanje aktuelnih primera pokušaja dosezanja vlasti, ili ostvarenja revolucije nasilnim putem od strane masa predvođenih naoružanom političkom organizacijom u zemljama u razvoju. "Jedan od osnova levičarskog terorizma jeste i postojanje **revolucionarne volje** koja se ispoljava u akciono-političkom raspoloženju za brzom, radikalnom promenom svega postojećeg".⁹⁰

Osnova ideologije levičarskog terorizma može se naći u izvorima njegove nadahnutosti revolucionarnom borbom narodnooslobodilačkih pokreta Kine, Kube, Vijetnama, Palestine, zatim mitom o gerilskoj borbi levih grupa u

⁹⁰ Simeunović, D., "Terorizam", Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009, str. 126.

selima i gradovima Latinske Amerike, kao i njihovom nerazumevanju pojava koje su primerene specifičnim uslovima određene sredine. Levičarski teroristi, ne vodeći račune o povoljnim uslovima nastoje da, kopirajući druge, prenose određene političke odlike borbe u nedgovarajuće uslove, tj. podložni su "nekritičkom prihvatanju **"teorije fokusa"** koju su u svom učenju naročito razvili **Ernesto Če Gevara i Režis Debre**".⁹¹

Veliki broj naučnih i stručnih radnika označavaju marksizam – lenjinizam, kao osnovno ideološko tlo savremenog levičarskog terorizma. Kao prvi, asocijativni nivo, u koji se mogu svrstati uglavnom proglasi i tekstovi Crvenih brigada i RAF (čiji je autor Urike Majnhof), ogleda se u korišćenju marksističkog rečnika (borbena komunistička partija, klasa za sebe, klasna borba, avangarda proleterijata, proleterski internacionalizam, borba protiv imperijalizma i tome slično), a koji je često veoma sličan sa vokabularom iz Staljinovog perioda. Drugi, daleko viši nivo percepcije marksizma, sastoji se u obrazlaganju marksističkih stavova ili njihovom prihvatanju, u nameri ostvarivanja predviđenih ciljeva, kao i opravdanja sopstvene aktivnosti, strategije i taktike.

Iako većinom preuzima rečnik i delove marksističkog učenja, savremeni levi terorizam ima potrebu da se ideološki bazira i na anarhizmu,⁹² (posebno grupe i organizacije iz evropskih zemalja), zbog procene da se revolucija u Zapadnoj Evropi ne može izvesti samo po marksističkim metodama direktne akcije. "Kao razloge za prihvatanje anarhističkih metoda direktne akcije oni navode da su mase, a tu se pre svega misli na radničku klasu, revolucionarno umrtvljene i stoga nisu istinski revolucionarni subjekt, te da su komunističke partije Zapadne Evrope čvrsto urasle u tkivo parlamentarne demokratije svesno otupljujući svoju revolucionarnu oštricu radi minimalnog povećanja mogućnosti za uspešno osvajanje vlasti mirnim, nenasilnim putem".⁹³ Jedini izuzetak čine

⁹¹ Isto, str. 131.

⁹² Reč anarhija dolazi od grčkog αναρχία (anarchia), što znači 'bez vladara' (prefiks an- znači "bez", koren arch- se prevodi kao "vlada ili vlast"). U negativnom određenju, anarhija ili bezvlašće je stanje društva u kojem prestaje vladavina bilo kakvog zakona ili autoriteta, i pod kojim se najčešće podrazumeva nered i kaos. U pozitivnom, označava nestajanje potrebe za vlašću da bi se očuvao društveni poredak.

⁹³ Isto, str. 137.

Crvene brigade, kod kojih je, naročito na početku, anarhizam kao doktrina i strategija najmanje prisutan. Da su daleko bliži duhu marksizma, nego anarhizma, pokazuje i njihovo potenciranje povezivanja organizacije revolucionara sa masama, što je doprinelo da Crvene brigade sa preko 10 000 članova, budu najmasovnija teroristička organizacija u istoriji levičarskog terorizma.⁹⁴

Najznačajnije komunističke borbene organizacije u Evropi, u periodu između 1967 – 1992. godine, bile su u : Nemačkoj – Frakcija Crvene armije; Italiji – Crvene brigade;⁹⁵ Belgiji – Komunističke borbene ćelije; Francuskoj – Direktna akcija; Španiji – Antifašistička organizacija prvi oktobar (GRAPO); Grčkoj – 17. novembar (17N); Turskoj – Dev Sol.⁹⁶

U Latinskoj Americi terorističku taktiku povremeno su primenjivale komunističke partije Kolumbije, Gvatemale, Haitija i Dominikanske Republike. U Urugvaju "MLB" (Tupamarosi); Brazilu "ALN", "VPR" i "VAR",; Argentini "ERP", "FAR" i "Montonerosi"; Čileu "MIR", Boliviji "ELN", imali su u suštini iste krajnje ciljeve, tj. oružanu borbu protiv vladajuće klase, kao i promenu društveno-političkog sistema zemlje.⁹⁷

Pojačana represija vlasti u SR Nemačkoj, SAD, Italiji, Francuskoj, Belgiji, kao i nestanak socijalističkih zemalja koje su, u prvom redu DR Nemačka, davale moralnu podršku ovoj vrsti terorizma, dovelo je do potpunog iščezavanja terorističkih organizacija, kao što su: Rote Armie, Fraktion (RAF), Revolutionare Zellen (RZ), Weatherman, Black Panthers, Brigitte Rosse, Nuclei Armati Proletari, Grauche Proletarienne, Prima Linea, Directe Aktion.

Posmatrajući u celini, levičarsko terorističko nasilje, kao direktno nasilje, je uglavnom bilo upereno na neposredne predstavnike državne sile, odnosno na policiju, kao glavnog neprijatelja, što je, kako ističe *prof. dr Dragan Simeunović* bilo strateška greška. "Suočavajući se u svom privatnom "klasnom" ratu sve više

⁹⁴ Šire: Isto, str. 131 – 138.

⁹⁵ Najspektakularniju akciju su, svakako, izveli članovi " Crvene brigade" iz Italije kada su 16. marta 1978. godine, oko 9, 00 sati, u ulici Mario Fani u Rimu kidnapovali Alda Mora, predsednika Demohrišćanske partije i pobili policijsku pratnju.

⁹⁶ Vajt, R. Dž., "Terorizam", Alexandria Pres, Beograd, 2004, str. 210.

⁹⁷ Pašanski, M., "Savremene kamikaze", Književne novine, Beograd, 1987, str. 99.

sa policijom, snage levičarskog terorizma su se posledično sve više iscrpljivale u obračunu s njom. Danas zacelo možemo reći da je savremeni levičarski terorizam i protiv svoje volje više vodio svoj rat sa policijom, nego sa klasom, više sa državom nego sa onima kojima ona služi”.⁹⁸

Desničarski terorizam

Drugi ideološko motivisan terorizam poznat je pod nazivom **desničarski**, a mogu se, u naučnoj i stručnoj literaturi, naći i nazivi: **desni, ultradesni, fašistoidni i crni terorizam**. Kao rodno tlo desničarskog terorizma smatra se ekstremizam. Sam koren reči **”ekstremizam”** je latinskog porekla i dolazi od reči **”extremus”**, ”što znači *krajni ili krajnost* koja je na samim granicama održivog, dopuštenog i normalnog, nešto što je na krajnjem vrhu ili na krajnjem dnu objekta, u svakom slučaju neka njegova krajnja granica”.⁹⁹

Od svih oblika terorizma, desničarski je po pojavnom sadržaju, ciljevima i suštini, najbliži teroru kao pojavi. Ponekad može da pređe i u strahovladu kao oblik vlasti, ukoliko pokret preraste u poredak. U delovanju desničarskih organizacija postoje dve situacije. Prva, kada desničarska teroristička organizacija uživa naklonost i prikrivenu zaštitu pojedinih državnih organa, a ponekad i cele države, i druga, kada ona zavlada i postane sama država. Istovremeno, postojanje ovih organizacija koje su potpuno nezavisne od države i njenih institucija, pre svega od tajnih službi, je izuzetna retkost i one nemaju mnogo izgleda na uspeh. Ključna odlika i izrazita specifičnost desničarskog terorizma je oslonjenost na državu ili neku njenu instituciju. Na taj način terorizam nadoknađuje svoju slabost, jer koliko se država služi njime, on se isto toliko služi državom ili njenom tajnom službom.

Desni terorizam je fašistoidni oblik političkog delovanja koji teži elitističkom realizovanju politike i političkih ciljeva, uz masovno i neselektivno političko

⁹⁸ Simeunović, D., ”Terorizam”, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009, str. 143 – 144.

⁹⁹ Isto, str. 146.

nasilje. Budući da su fašistoidni, teroristi iz ove grupe smatraju da žrtvovanje mase treba da posluži njihovom cilju, iako je reč o pripadnicima istog naroda, čak i o mogućnosti da se u toj masi nađe i neki ideološki istomišljenik.

Desničarske terorističke organizacije, koje su poznate po tome što najupornije primenjuju nasilje, nalaze se u : Španiji – "Nova snaga", "ELP" (Portugalska oslobodilačka armija), "AAA" (Antikomunistička apostolska alijansa), "Frankova garda", "Šesta komanda Adolfa Hitlera", Iberijski krst", "EAE" (Španski antikomunistički front), "Gerilci Hrista Kralja", "FRENS" (Revolucionarno nacionalno-sindikalistička partija), "CEDADE" (Španski krug prijatelja Evrope), "HRB" (Hrvatsko revolucionarno bratstvo), "HOP" (Hrvatski oslobodilački pokret); Švajcarskoj – "NOE" (Novi evropski pokret); Nemačkoj – "Narodni socijalistički pokret" tj. "Nemačka neonacionalistička organizacija"; Italiji – "Crni poredak", "Nacionalna avangarda", "Narodna borba", "Nova republika", "MSI" (Italijanski socijalni pokret); Francuskoj – "Omladinska akciona grupa", "Poredak i tradicija", "Novi poredak", "Zapad", "Francuski pokret solidarnosti", "Nacionalni front", "ONALE" (Organizacija za novu slobodnu Afriku).¹⁰⁰

U specifična svojstva desničarskog terorizma spada i njegov veoma blizak odnos prema nacionalnoj crkvi, odnosno religiji. Skoro da ne postoji desničarska teroristička organizacija koja ne iskazuje poseban respekt prema crkvi i naciji u svojoj sredini. Kao tipičan primer može da posluži ustaški fašistički teroristički milje između dva svetska rata. "Zaklinjanjem na vernost **katoličanstvu** koliko i **hrvatstvu**, i svojom spremnošću da se i za jedno i za drugo bore najokrutnijim postupcima prema pravim i izmišljenim neprijateljima, ustaše su posle osnivanja svoje prve organizacije - UHRO (Ustaša – hrvatska revolucionarna organizacija) 1929. g., vrlo brzo stekle veliku naklonost znatnog dela hrvatskog katoličkog klera".¹⁰¹

Katolička crkva u Hrvatskoj je, nakon dolaska ustaša na vlast 1941. godine, pružila ogromnu podršku ustaškom režimu terora, učestvujući

¹⁰⁰ Pašanski, M., "Savremene kamikaze", NIRO Književne novine, Beograd, 1987, str. 99.

¹⁰¹ Simeunović, D., "Terorizam", Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009, str. 163.

(veliki broj katoličkih sveštenika) u ustaškim zločinima nad Srbima, naročito u njihovom pokrštavanju, u skladu sa programom Ante Pavelića: ***"Jednu trećinu Srba u Hrvatskoj pokrstiti, jednu trećinu proterati, jednu trećinu zaklati"***. Mada sa zakašnjenjem (1943. godine), nadbiskup Alojzije Stepinac, veliki protivnik Srba, a istovremeno pristalica njihovog pokrštavanja u katoličanstvo, reagovao je, rekavši poglavniku Ante Paveliću, da je koncentracioni logor Jasenovac *"sramotna ljaga"*. Tokom rata je na stotine hiljada Srba, Roma i Jevreja bilo ubijeno na najbrutalniji način u koncentracionom logoru Jasenovac – čak 1400 katoličkih sveštenika u NDH su lično učestvovali u genocidu ubijajući nevine ljude. Međutim, jedan deo katoličkih sveštenika se borio u okviru antifašističkog pokreta u Hrvatskoj, ne slažući sa ustaškom genocidnom politikom, tako da je preterano govoriti da je celo katoličko sveštenstvo podržavalo ustaštvo i njegovu doktrinu. "Ako je tvrdnja da je katolička crkva bastion ustaštva ne samo prejak izraz, već i deo dnevno-političkog vokabulara, sa druge strane stoji činjenica da se katolička crkva ni u Hrvatskoj ni u Bosni i Hercegovini nikada nije javno ogradila od fašizma i nacizma".¹⁰²

Desničarski terorizam se bori za "red, moral i pravnost", a upravo metodama koje koristi sve to krši, a posebno zakon. Ovi teroristi smatraju da su korisni svojoj državi, zato što se nasiljem bore za ove vrednosti u zemlji i van nje.¹⁰³

Primere desničarskog terorizma imamo i u drugim sredinama, gde po potrebi, a u zavisnosti od uslova i vremena, dolazi do prelivanja iz ideološkog u religijsko ili nacionalno korito, i obrnuto.

Svakako pojava ***"džihadizma"***, sa političkog aspekta, može se tretirati i kao pojava ekstremne muslimanske desnice. Oduzimanje prava drugima na teritoriju, progres, vlast i bilo kakvo učešće u njoj, pa i na život, je isključivo ekstremističko stanovište, koje je identično sa neonacizmom, s tim što se ovde radi o naciji zamišljenoj od vernika, a ne od pripadnika neke etničke grupe ili više

¹⁰² Isto, str. 166.

¹⁰³ "Takvu procenu imaju o njima i oni institucionalni krugovi koji ih podržavaju i pomažu smatrajući da im teroristi te vrste ipak više koriste nego što im štete".

- Isto, str. 162.

rase. S obzirom da se radi o veličanju muslimanske nacije i njene muslimanske države, može se govoriti o džihadizmu, i kao fašizmu, i kao o nacizmu, odnosno o njihovoj simbiozi. Džihadizam je fašizam zato što mu je u osnovi ksenofobija - pogotovo antijudaizam, mržnja prema svemu što nije islamsko i njegovo.

Sponu klerikalnog fašizma i islamističkog ekstremizma¹⁰⁴ predstavlja **"antijudaizam"**, odnosno "pronalaženje u Jevrejima krivaca za sve sopstvene nedaće je stara ideološka matrica ksenofobije koja je uperena protiv pripadnika ovog naroda. Ta matrica je zapravo matrica kolektivne krivice koja postoji kao snažna tradicija u raznim delovima sveta, pa i u islamskim sredinama".¹⁰⁵ Sprega između nacizma, klerikalnog fašizma i islamističkog terorizma nije u davanju prednosti religiji, nego u upotrebi religijskog ponašanja u vidu fanatizma, koji je neka vrsta delovanja u zanosu, bez obzira da li je on religiozan ili kvazireligiozan. "Otuda nijedna velika religija, pa ni i islam, nije kriva za postojanje svojih fanatičnih zastupnika jer se uvek radi o njihovoj interpretaciji religije".¹⁰⁶ Islamistički teroristi slepo veruju i odani su ideološkim stavovima, i kao nacisti i fašisti ranije, ne polemišu u vezi sa stavovima i razmišljanjima svog vođstva.¹⁰⁷

Kao i kod nacizma i fašizma, ciljevi savremenog islamističkog terorizma su takođe globalni. "Prvo je na redu ovladavanje "svojim" geopolitičkim prostorom, koji je za fanatične islamske ekstremiste takođe, kao u vreme vojne ekspanzije nacizma i fašizma, onaj prostor na kome žive pripadnici odabrane, u ovom slučaju "islamske nacije" makar i u najmanjem broju, a potom ovladavanje celim svetom u ime toga što su "oni" bolji od "onih drugih" koji su uz to još i za sve "krivi".¹⁰⁸

Početak XXI veka obeležio je porast fašistoidnog terorizma, počev od : 11. septembra 2001. godine, kada su napadnuti simboli američke vojne, političke

¹⁰⁴ Odlika svakog klerikalnog i islamističkog klerikalnog fašizma je fanatizam, koji se prepoznaje po isključivosti i revnosti u agresivnom ponašanju prema pravom ili pretpostavljenom neprijatelju.

¹⁰⁵ Isto, str. 167.

¹⁰⁶ Isto str. 167.

¹⁰⁷ "Odsustvo svake demokratije unutar pokreta i organizacije je bitna karakteristika i starog i novog klerikalnog fašizma".

- Isto, str. 168.

¹⁰⁸ Isto, str. 168.

i ekonomske moći od strane terorista. Tom prilikom je poginulo više hiljada nedužnih civila, a materijalna šteta je procenjena na više milijardi dolara.¹⁰⁹

U Španiji su terorističke organizacije 11. marta 2004. godine ubile 191, a ranile 1920 lica, dok su 7. jula 2005. godine u Londonu izveli seriju napada kojom prilikom su ubili 56, a ranili 100 ljudi.

Na prostorima bivše SFRJ, ultradesni terorizam je, u poslednjoj deceniji XX i prvoj deceniji XXI veka, u masovnom porastu i poistovećuje se sa separatističkim terorizmom sa osloncem na neonacističku ideologiju iz II svetskog rata. Pri tome je došlo do masovnog etničkog čišćenja Srba od strane režima Hrvatske i muslimansko-hrvatske federacije u BiH, da bi na Kosovu i Metohiji dostigao vrhunac.

U vezi sa ideološkim motivisanim terorizmom, interesantno je zapažanje vrsnog poznavaoaca ove materije, Džonatana P. Vajta: "Posle opsade kod Rubi Ridža¹¹⁰ i Vako¹¹¹ pojavio se novi trend. Stari levičarski i novi desničarski ekstremisti počeli su da traže zajednički jezik. Jedna filozofija, zvana Treća pozicija, pokušava da ujedini ta dva ekstrema u jedan. Radikali (levičari) i reacionari (desničari) pronašli su da su im neke stvari zajedničke. Oni mrze

¹⁰⁹ Dana 11. septembra 2001. godine, oko 8, 45 sati, putnički avion je udario u jednu od dve kule na Menhetnu, najveće zgrade u Njujorku, a pola sata kasnije i drugi avion udara u drugu zgradu. Visina ovih zgrada je bila 410 m, ukupne površine 406 000 kvadratnih metara, u kojima je bilo zaposleno 100 000 ljudi. Treći avion udara u Pentagon, sedište Ministarstva odbrane, a četvrti avion se srušio južno od Pitsburga.

¹¹⁰ Mala američka porodica je odlučila da sagradi kuću u šumi, van civilizacije, na mestu zvanom Rubi Ridž. Verovali su da je na snazi novi svetski poredak i da Amerikom vladaju Iluminati. Otac i majka odlučili su da svoju maloletnu decu ne šalju u školu, nego da ih podučavaju kod kuće, što je potpuno u skladu sa američkim zakonima. U posedu su imali barem jednu pušku, jer su verovali da su pod stalnom prismotrom agenata vlade. Za poslednje, sigurno su bili u pravu, jer su bili pod prismotrom. Iako je sloboda mišljenja garantovana Ustavom SAD, kao i da je legalno decu školovati kod kuće, federalne vlasti su, 1992. godine, u šumu poslale naoružan tim ljudi zbog sumnje da je Rendi Viver nosio skraćenu pušku, za koju nije platio porez od 200 dolara. Opsada je trajala deset dana, a na početku akcije agenti FBI su iz snajperske puške iz očigledne namere ubili Viverovu ženu dok je u naručje držala bebu i pucali u leđa i ubili njegovog 14 –eg sina. Tokom akcije ranjeni su Viver i njegov prijatelj, a ubijen je i jedan federalni maršal.

¹¹¹ Dana 19. aprila 1993. godine federalne vlasti su izvršile napad na malu religioznu zajednicu, osnovanu još tridesetih godina prošlog veka, u blizini gradića Vako u državi Teksas. Zbog sumnje u poligamiju i neprijavljeno držanje automatskog oružja, odnosno neplaćanje poreza od 200 dolara po oružju, na objekte zajednice poslato je 80 vojnih i policijskih vozila. Posle napada tenkovima poginulo je 76 ljudi, uključujući 21 dete i dve trudne žene.

Ni u jednom od ova dva slučaja (Rubi Ridž i Vako) nije postojala nikakva namera ljudi da proglase nezavisnost, niti su svojim aktima ugrožavali živote predstavnika države ni drugih građana, pa je država ipak reagovala brutalno.

vladu, nemaju korist od velikih korporacija, i ne veruju medijima. Svrha Treće pozicije je da zamagli razlike između levice i desnice ujedinjavajući nekadašnje neprijatelje oko zajedničkih tema”.¹¹²

Etno–separatistički terorizam

Postoje brojni opšti uzroci koji rađaju etno-separatistički, odnosno etničko-nacionalistički terorizam. ”Kao najbitnije izdvojćemo skoro opštu insurektivnu težnju većine onih etničkih grupa koje su nezadovoljne svojim položajem u državama u kojima predstavljaju manjinu”.¹¹³ Ove etničke grupe,¹¹⁴ težeći ka većem stepenu samostalnosti, nastoje da dobiju svoju državu ili veći stepen autonomije, odnosno, ukoliko imaju svoju matricu van države u kojoj žive, da joj se pripoje. ”Uslov za to je odvajanje od države u kojoj ta etnička grupa živi, te je otuda naziv separatistički terorizam sasvim u istoj ravni upotrebljivosti kao i nazivi etnički, odnosno nacionalistički terorizam”.¹¹⁵

5.2.1. Severna Irska

”Od 800. godine nove ere, kada su Vikinzi počeli da napadaju Irsku, pa sve do danas, Irci nemaju potpunu vlast u Irskoj. Vikinški vladari vladali su razjedinjenim Ircima, koristeći Irsku kao trgovačku bazu i centar trgovine. Vikinzi su sagradili nekoliko irskih gradova, uključujući i Dablin”.¹¹⁶

Englezi, na čelu sa Henrijem II Plantagenetom, počinju 1169. godine da osvajaju Irsku, a 1524. godine, engleski kralj Henri VIII proglasio se za kralja Irske. U želji da se otrgne od crkvenih stega Rima, kralj Henri VIII osnovao je

¹¹² Vajt, P. Dž., ”Terorizam”, Alexandria Press, Beograd, 2004, str. 285.

¹¹³ Simeunović, D., ”Terorizam”, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009, str. 169.

¹¹⁴ Prema novijim podacima OUN u svetu postoji 3 600 etničkih grupa koje su raspoređene u 189 država.

- Simeunović, D., ”Novi svetski poredak i nacionalna država”, Ferko, Beograd, 1994.

¹¹⁵ Isto, str. 169.

¹¹⁶ Vajt, R. Dž., ”Terorizam”, Alexandria Pres, Beograd, 2004, str. 95.

nezavisnu Englesku crkvu. Kasnije je, po toj analogiji, osnovao i Irsku crkvu, ali irski katolici se nisu slagali s njegovom reformom crkve. Počeli su da se bune protiv engleskog kralja, što je kulminiralo opštim irskim ustankom od 1641. do 1652. godine. Ugušenju ustanka najviše je doprinela engleska kaznena ekspedicija 1649. godine, pod vođstvom Olivera Kromvela. Prvi represivni zakon u vezi sa Irskom i njenim pobunama, Engleska je usvojila, 1652. – 1653. godine, pod nazivom "Zakon o redu u Irskoj". "Da taj zakon nije naročito obeshrabrio Irce u njihovoj borbi za obnovu nezavisnog irskog kraljevstva pokazuje veliki broj ustanaka koji je uskoro usledio, a među kojima su naročito žestoki bili ustanci u periodu od 1689. – 1691. godine".¹¹⁷ Iz ovog perioda posebno je važan 12. jul 1690. godine, kada je protestantski kralj Vilijam II pobedio katoličkog kralja Džejmisa II u bici kod reke Bojne (Boyne River). Protestanti se svake godine okupljaju da bi proslavili pobedu na Bojni. Na taj način, ne samo da prkose katolicima svojim paradama i demonstracijama, već izazivaju sve veću mržnju i podeljenost između protestanata i katolika. "U stvari, sadašnji problemi počeli su 1969. godine, kada su izbili nemiri u Londonderiju i Belfastu posle jedne takve parade Šegrta (irske zanatlije protestantske vere, *prim. aut.*)".¹¹⁸

Osamnaesti i devetnaesti vek obeleženi su pobunama, glađu¹¹⁹ i emigracijama. Svaka pobuna irskih nacionalista protiv engleske vladavine bila je lako ugušena, bez obzira na spremnost Iraca da i život daju u borbi protiv Engleza. Jedan od najpoznatijih revolucionara je bio Tomas Vulf Toun (Thomas Wolf Tone). On je, od 1796. do 1798. godine, vodio irski nacionalistički ustanak. "Pokušao je da se poveže i sa protestantima i sa katolicima i da organizuje ujedinjeni front protiv Velike Britanije. Vulf Toun je smatrao da je nezavisnost

¹¹⁷ Simeunović, D., "Terorizam", Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009, str. 171.

¹¹⁸ Vajt, R. Dž., "Terorizam", Alexandria Pres, Beograd, 2004, str. 97.

¹¹⁹ "Glad koja je vladala između 1845. i 1848. godine opustošila je Irsku. Njene posledice osećale su se prvenstveno među siromašnim, naročito među irskim katolicima. U periodu u kome su druge industrijalizovane nacije doživljavale ogroman rast stanovništva, Irski priraštaj opao je za 25 procenata. S jedne strane, glad i bolest desetkovali su stanovništvo, a sa druge se na hiljade Iraca iselilo u druge krajeve sveta".

- Isto, str. 98 – 99.

Irske važnija od verskih razlika. Na kraju, njegov ustanak je propao, ali je on stvorio osnov za prevagu nacionalizma nad religijom”.¹²⁰

Do početka XX veka, borba u Irskoj pretvorila se u unutrašnji sukob među Ircima, jer su do kraja XIX veka i Unionisti i Republikanci postali čisti Irci. ”To znači da ni u jednoj od dve protivničke strane nije bilo naseljenika iz drugih zemalja, već su se i katolici i protestanti, i pored političkih razlika, deklarirali kao građani Smaragdne Irske”.¹²¹ Sever su kontrolisali irski unionisti, uglavnom protestanti, koji su mogli da zovu Britaniju u pomoć, a irski republikanci (većinom katolici) vladali su jugom.

Veoma je značajno osnivanje ”Šin Fejn”¹²² partije 1905. godine, kao i osnivanje prvog irskog sindikata 1909. godine. ”Šin Fejn” partija je 1919. godine proklamovala Irsku republiku i započela oružanu borbu za njenu nezavisnost. Te iste, 1919. godine (po nekim autorima, kao na primer Džonatanu Vajtu -1916. godine) osnovana je IRA (Irska republikanska armija), koja je danas najstarija aktivna teroristička organizacija na svetu, a vođe su joj najborbeniji članovi ”Šin Fejna”. ”Inače, ova organizacija koja je nastala sa ciljem vođenja oružane borbe je formalno stvorena tako što su se ujedinile **Irska socijalistička partija i Irski dobrovoljci**. Iako su ovi drugi zapravo bili građanski nacionalisti, a prvi pronosirani levičari, ono što ih je spojilo bila je njihova ekstremna borbenost i ekstremni lokal – patriotizam”.¹²³

Izvori finansiranja IRA bili su, pored dijaspore, i socijalističke zemlje, zbog IRA-og socijalističkog porekla i prosocijalističkog istupanja lidera Šin Fejna, Džeri Adamsa. ”Nije samo novac koji je pricao spolja bio **razlog IRA-inog koketiranja sa socijalizmom** već se ono baziralo i na činjenici da su pristalice IRA-e uglavnom ljudi iz najsiromašnijih, radničkih slojeva kojima su bliske ideje socijalizma”.¹²⁴

¹²⁰ Isto, str. 98.

¹²¹ Isto, str. 99.

¹²² Ime preuzeto iz stare irske izreke koja znači ”*Mi sami*”.

¹²³ Simeunović, D., ”Terorizam”, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009, str. 172.

¹²⁴ Isto, str. 174.

”Provos”, odnosno Provizorno krilo IRA, zastupa ideje hrišćanskog socijalizma, iako nije blizak sa socijalističkim strankama, a i protivnik je marksizma kao ideologije. Njegov cilj je stvaranje ”Socijalističke Republike Irske”, u skladu s ciljevima stare IRA iz 1919. godine. ”Provizorna IRA, koja sebe već decenijama naziva samo IRA, očigledno koristi svoje veze sa levicom više iz praktičnih razloga da bi kontaktirala sa drugim levičarskim terorističkim organizacijama, recimo sa kurdsom PKK dok je ona bila levičarski orijentisana”.¹²⁵ Poseban metod borbe je štrajk glađu zatvorenih terorista koji se često završava smrću, i koji nakon smrti postaju nacionalni heroji.¹²⁶ Radi svog finansiranja, IRA se koristi i otmicama, razbojništvima, a naročito švercom cigareta i nafte. Mete napada su britanski vojnici, policajci, obični građani protestanti, kao i civilni ciljevi (pabovi, robne kuće i dr.).

Uticao IRA i njenih terorističkih akcija tokom poslednje tri decenije, od ”krvavog petka” – bombaškog napada u jednom baru u Belfastu, gde je ubijeno 15, a ranjeno više od 100 ljudi obe vere, preko ”krvave nedelje”, januara 1972. godine, kada su britanski vojnici ubili u gradu Deriju 14 nenaoružanih katolika – odnela je ukupno 3 600 života. Iste, 1972. godine, u odgovoru na ovaj napad, u krugovima republikanaca shvaćenom kao žestoka provokacija, pale su 474 žrtve, a Severna Irska se stavila pod direktnu upravu Velike Britanije. Nešto kasnije, 1979. godine, IRA ubija člana britanske kraljevske porodice Maunbatena, kao i 18 vojnika. U novembru 1987. godine, teroristi podmeću bombu koja je eksplodirala prilikom komemoracije žrtvama rata, i tada gine 11 osoba. Avgusta 1998. godine, IRA dejstvuje auto-bombom u gradu Omag (Severna Irska), kada je ubijeno 29, a ranjeno više od 300 ljudi. Posle toga, IRA preti ubistvom lideru sopstvenog političkog krila ”Šin Fejn”, Džeri Adamsu, nezadovoljna mirovnim sporazumom za Severnu Irsku. Prelomni trenutak u istoriji ove terorističke organizacije je januar 1989. godine, kada je vođa Lojalističkih dobrovoljačkih snaga, Bili Rajt, sa nadimkom ”Kralj pacova”, ubijen u jednom od najstrože

¹²⁵ Isto, str. 175.

¹²⁶ ”Prva i najpoznatija žrtva je bio Bobi Sands, član Provizorne IRA-e, ali njenom voljom i član britanskog parlamenta, koji je umro u zatvoru 1981. godine, nakon 66 dana gladovanja u svojoj 27. godini”.

- Isto, str. 175 – 176.

čuvanih britanskih zatvora "Mejz", jugoistočno od Belfasta. Ovo je izazvalo novi talas, do tada neviđenog terorističkog nasilja. Tokom leta 1999. godine, IRA nastavlja etničko čišćenje Severne Irske. Za samo 16 meseci od potpisivanja mirovnog sporazuma, IRA je sa ovog područja proterala oko 800 građana.

Protestantske irske političke organizacije koje su, iako nisu zvanično obeležene, terorističke organizacije koje nagingu desnici, za razliku od katoličkih koje su bliže levici. Na primer, Demokratska unionistička partija ima za cilj da spreči spajanje Severne Irske sa Republikom Irskom, uz pomoć svoje armije.¹²⁷

Pored ove, postoje još dve protestanske paravojne formacije. Prva, Alsterski odbrambeni savez (UDA), koji u svakom trenutku ima pod oružjem 20 000 legalno naoružanih članova i oko 100 000 kao rezervni sastav. Njihov moto je, da se ubiju najmanje dva katolika, za jednog mrtvog protestanta.

Druga protestantska irska politička organizacija, koja je i najuticajnija paravojna formacija, su Oranžisti (Oranien)¹²⁸ koji svojim marševima po ulicama Severne Irske, provocirajući katoličke ekstremiste, izazivaju brojne oružane sukobe. "**Metodi** svih ovih i drugih protestantskih militantnih organizacija su zapravo metodi **paravojnih formacija** usled njihovih relacija sa vlašću, a samo povremeno ulaze u čistu zonu terorizma".¹²⁹

Do sada je bilo mnogo mirovnih pokušaja da se zaustave terorističke aktivnosti na tlu Severne Irske. Međutim, sve do 1998. godine, oni su bili neiskreni, te nisu davali povoljne i zadovoljavajuće rezultate. Provizorna IRA, koja je bila smetnja mirovnim procesima, je uz angažovanje SAD pacifikovana, da bi odlukom svog vojnog saveta "položila oružje" 2005. godine.¹³⁰

Prof. dr Dragan Simeunović smatra podelu IRA na dva krila strategijom, pogotovo što se ona vrši u toku započinjanja nekog mirovnog procesa. Naime,

¹²⁷ "Demokratska unionistička partija ima svoju "armiju" koja je podeljena u grupe od četrdeset sedam "vojnika", koji imaju ozbiljnu vojnu obuku koju nadgleda partijski inspektorat".

- Isto, str. 175.

¹²⁸ Oranžisti su dobili takav naziv "u spomen pokolja protestanata 1690. u Irskoj".

- Isto, str. 175.

¹²⁹ Isto, str. 175.

¹³⁰ "Međutim, niti je to prvi put da se IRA razoruža a da se posle ponovo lati oružja, niti bi bilo iznenađenje da iznikne, kao i više puta do sada, neka nova IRA koja nije saglasna sa mirovnim procesom ili je nezadovoljna njegovim rezultatima".

- Isto, str. 176.

jedno krilo zvanično prihvata primirje, a drugo nastavlja sa nasiljem, ne prihvatajući sporazum. To pokazuje "napad koji je 7. marta 2009. na britansku kasarnu u Severnoj Irskoj (Massereene Baracks) izvršila **Realna IRA** (RIRA), ubivši dva britanska vojnika, nakon dvanaest godina primirja. To što RIRA nije formalno IRA, nije bitno koliko to da se radi o stavu radikalnih severnoirskih katoličkih separatista".¹³¹

5.2.2. Baskija

Baskijci predstavljaju najstariju etničku zajednicu na Pirinejskom poluostrvu. Naseljavaju oblast oko Baskijskog zaliva duž špansko-francuske granice. Oko 850 000 ih živi u Španiji, oko 130 000 u Francuskoj, dok van Evrope živi oko 250 000 Baskijaca, većinom u Južnoj Americi i SAD.

Baski i Baskija su zapravo strani nazivi koje ta etnička grupa smatra netačnim, pa i uvredljivim. Pripadnici ove etničke grupacije sebe nazivaju **Euskadima**, a zvanični jezik im je **euskara**. U srednjem veku Baski nisu imali sasvim nezavisnu državu, ali nikad nisu potpadali ni pod tuđu vlast. Osim religioznosti, Baskijce odlikuje i fanatična borbenost. Uzor kojim se inspirišu, je Ignjacio Lojola, otac jezuitizma koji je rođen u Baskiji.

Za vreme španskog građanskog rata (1936–1939), Baski su dobili autonomiju i proglasili svoju republiku **Euskadi** u okviru Španske republike, žestoko se boreći protiv španskih fašista koji su bili pod vođstvom generala Franciska Franka. Posmatrajući u celini, Baski su se borili, ne za revoluciju, ni za demokratiju u Španiji, već samo za svoju nezavisnost. Osveta generala Franka prema Baskima je bila više nego strašna. Grad Gernika, kojeg Baski smatraju za svoje sveto mesto na nacionalnom, političkom i religijskom planu, je po naređenju generala Franka bombardovan i srušen sa zemljom – što je na slici osvedočio poznati Baskijac, Pablo Pikaso.¹³² "Da je španski fašistički režim

¹³¹ Isto, str. 176.

¹³² Simeunović, D., "Terorizam", Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009, str. 177 – 178.

sprovodio svojevrstan etnocid nad Baskima svedoče i podaci o streljanjima najistaknutijih baskijskih umetnika, pre svega književnika... bez obzira na to da li su učestvovali u pokretu otpora protiv Franka ili ne”.¹³³

Posle španskog građanskog rata, general Francisko Franko je spojio Baskijsku regiju sa Španijom, zabranivši baskijski jezik, kao i izražavanje nacionalne kulture. Sticanje ponovnog prava na te dve zabranjene stvari, postalo je srž moderne borbe Baskijaca. ”Zahvaljujući tome što je dijaspora stvarala književna dela i izdavala časopise na baskijskom jeziku u decenijama u kojima je baskijski jezik bio zabranjen za upotrebu u Španiji, održao se ne samo baskijski jezik već i svest o posebnosti Baska i njihovom nemalom kulturnom nasleđu”.¹³⁴

Iz težnje ka potpunoj autonomiji i izdvajanju Baskije od Španije, 1959. godine, osnovana je teroristička organizacija, ***Euskadi ta Askatusana (ETA)***, što u pravom smislu znači ***”Baskija i sloboda”***. Sastavljena od mladih, nezadovoljnih nacionalista koji su želeli regionalnu autonomiju, ETA se u početku nije služila nasiljem, ali su njeni članovi postali nasilni kada je Franko pokušao da uguši ovaj pokret. Tokom 1966. godine, ETA je odlučila da se ugleda na Treći svet i da krene u oružanu revoluciju. Teroristička kampanja je započeta 1968. godine, a 1974. godine, od ETA se odvojila jedna militantna grupa, ETA-M. Ona predstavlja sebe kao vojno krilo ETA, i odgovorna je za najstrašnije masakre izvršene 70-tih i 80-tih godina prošlog veka. Obe grupe vodile su kampanju pod imenom ETA. Kampanja dostiže svoj vrhunac između 1977. i 1980. godine, a potom opada tokom 80-tih godina. ETA je odgovorna za preko 600 ubistava između 1968. i 1990. godine.¹³⁵ ”U svoje najveće uspehe tokom pedesetogodišnje neprekidne terorističke aktivnosti, ETA uračunava ubistvo španskog premijera ***Karera Blanka*** 1973. godine, kao i teroristički napad u Barseloni 1978. godine u kome je poginulo 21 lice, mahom obični kupci u

¹³³ Isto, str. 178.

¹³⁴ Isto, str. 178.

¹³⁵ Vajt, R. Dž., ”Terorizam”, Alexandria Pres, Beograd, 2004, str. 229 – 230.

supermarketu. ETA je posebno trijumfovala zbog ubistva Karera Blanka budući da je on bio i bivši, visokopozicionirani član Frankove političke vrhuške”.¹³⁶

Krajem 80-tih godina prošlog veka, španska vlada je počela da radi na suzbijanju terorizma, tako što je uvela demokratiju u Baskijsku regiju, a ETA se transformisala u društveni pokret. Samo tvrdi militantni članovi i dalje su koristili nasilje, da bi suočeni sa sve slabijom podrškom u Španiji, počeli da traže utočište u Francuskoj.¹³⁷ Iako je francuska vlada po tradiciji bila naklonjena baskijskom nacionalizmu, francusko tužilaštvo je promenilo svoj stav, optuživši 70 članova ETA za terorizam i osudivši njih 60, do 1995. godine. Baza podrške za ETA je počela da se raspada, ona je skoro postala teroristička grupa u izgnanstvu. Ni Francuzi, ni Španci, ni Baskijci nisu je želeli, a otvaranje političkog procesa onemogućilo je da ETA i dalje neguje mit, da je ona predstavnik baskijskog naroda.¹³⁸

Najveće terorističke akcije koje je ETA izvela su: decembar 1973. godine, spektakularno ubistvo admirala Luisa Karera Blanka; septembar 1974. godine, u eksploziji bombe u kafiću "Rolando" u Madridu poginulo je 12 lica; tokom 1980. godine u napadima ETA, život je izgubilo 100 ljudi;

Godine 2002. došlo je do formiranja omladinskog krila ETA, pod nazivom "**Haika**", i to integracijom španskog terorističkog podmladka "**Jarrai**" i francuskog "**Gasterijak**", s ciljem da se terorističke aktivnosti ETA u većoj meri prenesu i na tlo Francuske, u čemu su i delimično uspeali. Međutim, sa namerom da spreče terorističke aktivnosti ujedinjenih španskih i francuskih ekstremista, policije ovih zemalja su otpočele zajedničku akciju. Rezultat je bio "hapšenje 15 članova Haika u martu 2001. godine, a nešto kasnije, u leto te iste godine uhapšeno je i osam članova ETA. Ova grupa je povremeno vršila napade na tlu

¹³⁶ Simeunović, D., "Terorizam", Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009, str. 179.

¹³⁷ "Na tlu Francuske deluje baskijska teroristička organizacija pod imenom **Enbata** koja povremeno koordinira svoje akcije zajedno sa ETA. Na njenoj meti se nalaze kako Baskijci lojalni španskim vlastima, tako i svi oni političari koji zagovaraju opstanak Baskije u Španiji, uračunav i monarha **Huana Karlosa**".

- Isto, str. 179.

¹³⁸ Vajt, R. Dž., "Terorizam", Alexandria Pres, Beograd, 2004, str. 230 – 231.

Španije a povremeno na tlu Francuske, a glavna meta joj je bila turistička industrija u Španiji”.¹³⁹

Jedna od najinteresantnijih karakteristika ETA je da njeni članovi terorizam ne smatraju svojom jedinom delatnošću. Oni čuvaju svoja zaposlenja i dok su aktivni u ETA. Većina članova bavi se terorizmom samo tri godine, a onda se vraćaju svojim poslovima. ”Članstvo u ETA-i poklapa se sa sastavom stanovništva, iako su teroristi većinom muškarci. ETA je prvenstveno pokret radničke klase...Članovi ne moraju da budu odgajeni u baskijskoj porodici, ali oni su odrasli u baskijskoj enklavi i osećaju jak etnički identitet. Ogromna većina njih smatra da se bori za sve članove zajednice”.¹⁴⁰

Iako ETA ima podršku među baskijskim stanovništvom, poslednjih godina Baskijci se sve više okreću ka umerenijim političkim snagama. Primera radi, na baskijskim parlamentarnim izborima u maju 1991. godine, Baskijska Nacionalistička partija (PNV) osvojila je znatno veći broj mesta i potisnula pristalice ETA iz parlamenta. Na taj način je započeo period još intenzivnije ilegalizacije aktivnosti ETA, a samim tim su se i njeni napadi proredili.¹⁴¹ ”Mada izrazito nacionalistički profilirana organizacija, ETA je imala povremene izlete i u ideološke vode, pre svega koketirajući sa **marksizmom**. Terorističku obuku svojih pripadnika, a time i sebe samu, ETA je internacionalizovala sprovodeći tu vrstu obuke u **palestinskim** vojnim kampovima¹⁴².

5.2.3. Korzika

Korzika je ostrvo u Sredozemlju koje je bilo pod raznim tuđinskim vlastima,¹⁴³ najčešće pod italijanskom, da bi 1770. godine vlast uspostavili Francuzi, u čijem sastavu je i danas. Na tom malom ostrvu žive izuzetno temperamentni stanovnici originalnog italo-galskog porekla, pa je ”prirodno što

¹³⁹ Simeunović, D., ”Terorizam”, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009, str. 179.

¹⁴⁰ Vajt, R. Dž., ”Terorizam”, Alexandria Pres, Beograd, 2004, str. 230.

¹⁴¹ Simeunović, D., ”Terorizam”, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009, str. 180.

¹⁴² Isto, str. 180.

¹⁴³ U novijoj političkoj istoriji Korzika je samo u periodu od 1755. do 1768. godine bila nezavisna.

čežnja za autonomijom ne napušta 300.000 stanovnika koliko ih danas ima Korzika”.¹⁴⁴

Od terorističkih organizacija, na Korzici deluje **Nacionalni oslobodilački front Korzike** (aka Front de Liberation Nationale da la Corse, Frontu di Liberazione Naziunalista Corsu – **FLNC**), koji je nastao 1976. godine, ujedinjenjem dve manje grupe borbenih korzikanskih nacionalista. Od svog nastanka FLNC, kao glavni strateški cilj ističe autonomiju Korzike, dok za glavni istorijski cilj smatra potpuno otcepljenje od Francuske.

Teroristi, Korzikanci koje čini ekstremno krilo nacionalističkog, odnosno, separatističkog korzikanskog pokreta za autonomiju Korzike, nisu pretežno orijentisani na ubijanje ljudi. Njihov cilj je nanošenje štete francuskoj državi podmetanjem velikog broja požara i izazivanjem eksplozija na javnim objektima¹⁴⁵ – naročito vikendicama Francuza ili stranaca, kao i na policijske stanice.

Tokom 80-tih godina prošlog veka, FLNC se pocepala na dve grupe : Canal Historique (Istorijska frakcija) i Canal Habituel (Obična frakcija). Ova podela je dovela do stvaranja niza malih terorističkih organizacija, od kojih je veći broj sa kratkim rokom trajanja. Međutim, 90-tih godina XX veka, dolazi do izmene strategije i taktike FLNC. Ona je postala više nasilna i započela je i sa ubistvima. Tako je za kratko vreme ubijeno na desetine ljudi, među njima su bili i gradonačelnici, policijski funkcioneri i visoki državni službenici. Svakako, najpoznatije je ubistvo prefekta Korzike Kloda Erinjaka u Ajačiju 1998. godine.

Sledeće godine (1999), FLNC, odnosno njena grupa "Istorijski kanal" ujedinio se sa nekoliko manjih ekstremnih političkih organizacija sa Korzike, tako da su ukupno imali oko 600 članova. Svoju aktivnost su ograničili prevashodno na Korziku, a povremeno izvode bombaške napade i na tlu Francuske. "Specifičnost ove organizacije je u tome, što je organizovala i izvela od 200 do

¹⁴⁴ Isto, str. 180.

¹⁴⁵ "Taktička je posebnost lanac bombi koje tijekom jedne noći ili čak u nekoliko sati oštete brojne francuske ili strane prostorije i imovinu. Na primjer, jednom prilikom u svibnju 1992. godine. FLNC je srušio sa zemljom 30 bungalova za odmor. Vlasnik je bilo Ministarstvo financija i ekonomije, što su separatisti držali da je dovoljan razlog. Postojao je i neposredniji razlog: bio je to prosvjed protiv pariške presude dvojici korzikanskih terorista".

- Harmon, C. C., "Terorizam danas", Goldem marketing, Zagreb, 2002, str. 44 – 45.

800 bombaških napada koji su rezultirali sa nekoliko desetina ubijenih. Finansira se sama kroz pljačku banaka i reket, koji proglašava "revolucionarnom taksom".¹⁴⁶

Simptomatično je da FLNC nema podršku kod većine korzikanskog stanovništva, ali s druge strane FLNC ne doživljava ni osudu od strane Korzikanaca. Osnovni razlog leži u nameri francuske vlade da ponudi veću autonomiju Korzici, zatim da finansira razvoj infrastrukture na tom ostrvu i uvede učenje korzikanskog jezika u osnovne škole na Korzici.

"Borbu protiv terorizma otežava teška prohodnost terena, hiljadu kilometra razučene obale, guste šume, beskonačni maslinjaci i vinogradi i planiski milje u kome čak 20 vrhova ima preko dve hiljade metara (najviši ima 2706 m). Francuzi umeju da kažu da su se na Korzici protiv države urotili i priroda i ljudi".¹⁴⁷

5.2.4. Šri Lanka

Tamilski tigrovi (Tigrovi oslobodioci tamilskog elama ili LTTE) bore se za nezavisnost skoro tri miliona Tamila na severu i istoku Šri Lanke, nekadašnjeg Cejlona. Sukob u Šri Lanki počeo je još u vreme kada je Indija dobila nezavisnost na kraju Drugog svetskog rata. Naime, dok je Indija pokušavala da uspostavi unutrašnji mir između hindua i muslimana, ostrvo Šri Lanke suočavalo se sa istim problemom. Osim verskih razlika, tamilska manjina u Šri Lanki, brinula je i za očuvanje svog etničkog identiteta. Tamili, koji su živeli na jugoistočnoj obali Indije, podržavali su Tamile iz Šri Lanke u njihovoj želji za održanjem. "Kada se u Šri Lanki formirala vlada Tamili su se našli u vlasti. Mada su sačinjavali samo 17 posto od stanovništva u Šri Lanki (Sihale su sačinjavali većinu), Tamili su imali dobar broj svojih predstavnika u birokratskom aparatu. Međutim, 1955. došlo je do promene".¹⁴⁸

¹⁴⁶ Simeunović, D., "Terorizam", Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009, str. 181.

¹⁴⁷ Isto, str. 181.

¹⁴⁸ Vajt, R. Dž., "Terorizam", Alexandria Pres, Beograd, 2004, str. 243.

Sihalska većina, nezadovoljna što u vladi Šri Lanke preovlađuju Tamili, prinudila je vladu da usvoji politiku "Samo Sihale". To je izazvalo nezadovoljstvo kod Tamila, koji su posle ubistva sihalskog lidera 1959. godine, od strane jednog Tamila, započeli pobune i nasilje. Sve do 1975. godine, Tamili su vodili terorističku kampanju niskog intenziteta, a potom su, ohrabreni uspesima, krenuli i u šire operacije. Tamilac, Velupilaj Prabakaran, osnovao je 1976. godine LTTE, Tigrove oslobodioce tamilskog elama (elam znači domovina), gde je bio neprikosnoveni vođa sve do svoje smrti 2009. godine. Da bi se nametnuo kao vođa pokreta, bio je prinuđen da eliminiše svoje suparnike među teroristima.¹⁴⁹ Novac je prikupljao obijajući banke i vršeći atentate.¹⁵⁰

Tamilski tigrovi, za postizanje svog političkog cilja (odvajanje etničke tamilske regije na severu Šri Lanke), koriste razne strategije, od kojih je najuočljiviji terorizam. Sledeće je uklanjanje umerenih Tamila iz LTTE, zatim, kombinacija politike i upotrebe sile, i na kraju "uporaba međunarodnog publiciteta za jadan položaj Tamila koji žive u Šri Lanki, usredotočujući se na pitanja ljudskih prava. LTTE ima svoju stranicu na Internetu, bogatu bojama, umjetničkim slikama i pričama o raznim aspektima oružanoga pokreta i o Tamilima općenito".¹⁵¹

Oko 50 miliona Tamila koji žive u Indiji, kao i oni iz Severne Amerike, i oko dva miliona u Maleziji i drugim zemljama, daju političku i finansijsku podršku tamilskoj revoluciji za nezavisnost.

Od 1983. godine, "Tamilski tigrovi" vode krvavu pobunu protiv oružanih snaga Šri Lanke, uz terorističke napade na civile, vladine službenike i nedužne Tamile. Kao prvi veći teroristički napad koji su izveli "Tamilski tigrovi", smatra se podmetanje bombe na železničkoj stanici u Kolombu, maja 1987. godine, kada je ubijeno 113 ljudi.

Ova organizacija raspolaže sa oko 10 000 boraca, a na stotine ih gubi godišnje u krvavim borbama. "Tamilski tigrovi" su dugo vremena držali Jaffnu,

¹⁴⁹ LTTE je navodno likvidirala vođu te grupe nazvane PLOTE, u januaru 1995. godine.

- Harmon, C. C., "Terorizam danas", Golden marketing, Zagreb, 2002, str. 48.

¹⁵⁰ Vajt, R. Dž., "Terorizam", Alexandria Pres, Beograd, 2004, str. 243 – 246.

¹⁵¹ Harmon, C. C., "Terorizam danas", Golden marketing, Zagreb, 2002, str. 48.

severni pokrajinski glavni grad i najveći tamilski grad, koji je vojska ponovo osvojila 1995. godine. Tada su se "Tigrovi", na klasičan gerilski način, povukli u skrovište džungle i usporili napredovanje državne vojske taktikom "povredi i ometaj".¹⁵² "LTTE se također diči ratnom mornaricom - jedina značajnija teroristička skupina, koja ju ima, sada kada mornaričke jedinice PLO više ne napadaju Izrael. Ne manje od sedam borbenih plovila Šri Lanke uništeno je prije travnja 1996. godine. Dvadesetak plovila napalo je vladin konvoj koji je premještao postrojbe u veljači 1998., i konvoj je izgubio jedan brod".¹⁵³

"Tamilski tigrovi" su postali svetski poznati posle ubistva indijskog premijera Radživa Gandija 21. maja 1991. godine, zato što je podržavao vlasti Šri Lanke u očuvanju teritorijalnog integriteta. Samoubilački napad je izvela lokalna lepotica koja je Gandiju ponudila venac od cveća u kome je bio sakriven eksploziv. Međutim, pun zamah svog nasilja, ova organizacija će doživeti posle ubistva premijera Šri Lanke Ranasinge Premadasa 1. maja 1993. godine. "To će joj doneti priliv velikog broja pristalica što će joj omogućiti da preraste u **gerilu** i da uživa **javnu podršku** tamilskog stanovništva na severoistoku Šri Lanke".¹⁵⁴ Sledi razoran napad bombama, 31. januara 1996. godine, na zgradu Centralne banke od devet spratova u glavnom gradu Kolombu, kojom prilikom je ubijeno 90, a ranjeno 1400 ljudi.¹⁵⁵

Posle ovih akcija organizacija je počela da se omasovljava velikim brojem članova, što će joj omogućiti da preraste u gerilu i da uživa javnu podršku tamilskog stanovništva na severoistoku Šri Lanke. Brojno ojačani, "Tamilski tigrovi" "vodili su prilično uspešno krvave i iscrpljujuće gerilske borbe sa vladinim oružanim snagama sve do 2002. kada je na intervenciju međunarodne zajednice došlo do obostranog prekida vatre".¹⁵⁶ Međutim, do postizanja političkog dogovora nije došlo, pa su sukobi nastavljeni još većim intenzitetom 2006. i trajali sve do 2009. godine, kada su oružane snage Šri Lanke odlučile da

¹⁵² Isto, str. 48.

¹⁵³ Isto, str. 48 – 50.

¹⁵⁴ Simeunović, D., "Terorizam", Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009, str. 194.

¹⁵⁵ Harmon, C. C., "Terorizam danas", Golden marketing, Zagreb, 2002, str. 50.

¹⁵⁶ Simeunović, D., "Terorizam", Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009, str. 194.

izvedu civilno stanovništvo, oko 250 000, iz zone koju su kontrolisali "Tamilski tigrovi", da bi mogli da se radikalno obračunaju sa pobunjenicima, a da ne pretrpe kritiku međunarodne zajednice.

"Praktično, svi su bili meta. Na kraju je pobunjenicima ostalo samo jedno simbolično parče teritorije, veličine oko jednog kvadratnog kilometra, doduše načičkano bunkerima. U maju **2009.** vlada je iznela i dokaze da je **ubijen i vođa "Tamilskih tigrova" Velupijan Prabakaran**, posle čega je prestao i otpor ostalih tamilskih pobunjenika".¹⁵⁷ Vlada Šri Lanke je saopštila da su "Tamilski tigrovi" u potpunosti uništeni.¹⁵⁸

5.2.5. Kurdistan

Kurdi su po brojnosti, posle Roma, najveća etnička grupa na svetu (ima ih od 12 do 20 miliona), koja nema sopstvenu državu. S obzirom da su skoncentrisani na jednom tradicionalnom naseljenom prostoru, Kurdi smatraju da treba da imaju svoju državu. Velika većina je muslimanske veroispovesti, poseduju sopstveni jezik, kulturu i razvijenu tradiciju. Žive u pretežno planinskoj oblasti, a teritorija "Kurdistana" se prostire pretežno na državnom prostoru Turske, Irana, Sirije i Jermenije, dok najveći broj Kurda živi u Turskoj, oko 11 miliona. "Jasno je da se Turska nalazi u ne malim problemima kada je reč o "kurdskom pitanju", koje se očigledno ne samo da neda decenijama lako rešiti, već nema ni izgleda da bude rešeno u doglednije vreme".¹⁵⁹

Osim Kurda koji, zbog nomadskog načina života, posle I svetskog rata nisu uspeli da dobiju svoju državu, na prostorima Otomanske imperije, raspadom turskog carstva, stvoren je niz novih nacionalnih država. Odbijanjem Turske da

¹⁵⁷ Isto, str. 195.

¹⁵⁸ "Teško je poverovati da se oni neće nakon izvesnog vremena vratili na terorističku scenu. Terorizam je **feniks fenomen**. Taman kada se pomisli da je uništen on izbije ponovo na istom ili na nekom drugom mestu, često i sa još većom žestinom"

- Isto, str. 195.

¹⁵⁹ Isto, str. 184.

1923. godine¹⁶⁰ osnaži ugovor iz Sevra (1920), Kurdima ostaje samo status etničke grupe, tako da ni u jednoj zemlji u kojoj žive, nemaju status nacije

S težnjom za nezavisnošću, Kurdi 1974. godine osnivaju Kurdistansku radničku partiju **Parti Karkaren Kurdistan – PKK** (počela je da deluje 1978. godine), koja je, pre svega, nacionalističko-separatistička organizacija.”PKK može da posluži kao odličan primer teze Roberta Trandla (Trundle) da je opasno kada se nacionalistički pokret stavi u levičarski revolucionarni model. PKK je razvila kameleonske osobine. Iako je na početku bila revolucionarna marksistička grupa, od 1990. počinje da se služi jezikom nacionalizma. Još više plaši činjenica da se koristi jezikom religije”.¹⁶¹

Mete PKK su: policajci, policijske stanice i druge turske državne institucije, turisti, pre svega, iz zapadnih zemalja, kao i Kurdi koji su lojalni turskoj državi. Osnivač PKK i njen lider, Odžalan, stradanje nevinih civila (žena i dece), objašnjava : ”Znate li kako se nosim s ishodima tih akcija? Smatram te akcije načinom da se promiče naša stvar. Mala skupina je uklonjena, ali na njezinu mjesto stvorit će se veliko čovječanstvo”.¹⁶² S druge strane, turska vlast je na silu odgovorila silom, pa je došlo do brojnih odmazdi turskih vlasti prema pripadnicima PKK, ali i prema kurdskom stanovništvu koje ga je podržavalo. Tako je, na primer, u periodu od 1984. do 1999. godine, turska vojska i policija ubila na hiljade Kurda.¹⁶³

PKK je u početku bila veliki protivnik stvaranja islamske države, i pored toga što su Kurdi uglavnom Muslimani. Iz tih razloga najveći neprijatelji PKK je ”**Turski Hezbolah** (aka Hizbollah), turska islamistička, izrazito antikurdski raspoložena teroristička organizacija. Nastala u danima kada je Turska kao država bila suočena sa problemima koje su joj početkom 80-ih stvarali kurdski pobunjenici i teroristi, ova militantna i po svojim izrazito svirepim postupcima

¹⁶⁰ ”Od tog vremena započinje pobuna Kurda, njihovo **nasilje protiv turskih vlasti** i turskog stanovništva, a onda i početak represalija turske države nad kurdsim pobunjenicima, kao i nad kurdsim stanovništvom u Turskoj i Iraku koje ih podržava”

- Isto, str. 184.

¹⁶¹ Vajt, R. Dž., ”Terorizam”, Alexandria Pres, Beograd, 2004, str. 39.

¹⁶² Harmon, C.C., ”Terorizama danas”, Golden marketing, Zagreb, 2002, str. 204.

¹⁶³ Simeunović, D., ”Terorizam”, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009, str. 188.

torture ozloglašena organizacija je sebi zacrtala kao glavni cilj uništenje Kurda ili bar njihov progon sa Turske teritorije”.¹⁶⁴

Jedan od osnivača Kurdistanske radničke partije, Abdulah Odžalan (Abdullah Ocalan) je snažno uticao da se od početka 80-tih godina prošlog veka, započne sa terorističkim aktivnostima protiv pripadnika turskih vlasti i njenih građana. ”Zbog činjenice da je PKK imala domaću bazu podrške, njeni teroristi mogli su da preduzmu prilično široku kampanju protiv Turske. Teroristi su bili veoma surovi”.¹⁶⁵ U sledećih nekoliko godina PKK je ubila preko 10 000 ljudi, ponekad vršeći masakre čitavih sela.

Država Turska je odgovorila na napade izolacijom PKK od njenih baza, kao i protivnapadom. Kurdi, iako su bili spremni da se bore za nezavisnost, nisu bili voljni da oprostite masakre i terorističke napade. ”Prestavši da napada civilno stanovništvo, PKK je počela da usmerava svoje napade na snage bezbednosti i privredne ciljeve. Osim toga, PKK je izmenila svoju marksističko-lenjinističku retoriku i počela da govori o nacionalizmu”.¹⁶⁶

Oktobra 1995. godine, lider PKK, Odžalan je uputio pismo SAD, u kome za Kurde traži federalni status ”nalik na Sjedinjene Države”. Početkom iste godine, Odžalan je tražio istu stvar ”nalik na Rusku Federaciju”. Do decembra 1995. godine, Kurdistanska radnička partija je usvojila retoriku islama.¹⁶⁷ Međutim, Vajt ističe : ”PKK je teroristička organizacija, ali izražavanje kurdsog nacionalizma nije teroristički akt. Na hiljade Kurda stradalo je od državnog terorizma mnogo pre nego što je PKK izvukao mač iz korica”.¹⁶⁸

Osnivač i lider PKK, Abdulah Odžalan je rođen 1948. godine u Omerli, jugoistočna Turska, blizu tursko-sirijske granice. Potiče iz seljačke porodice. Njegovo ime na turskom jeziku znači ”osvetnik”, a iz milošta imao je nadimak ”Apo”, što na kudskom znači ”ujka”, ”čika”. Pošto u mladosti nije uspeo da stupi

¹⁶⁴ Isto, str. 185.

¹⁶⁵ Vajt, R. Dž., ”Terorizam”, Alexandria Pres, Beograd, 2004, str. 232.

¹⁶⁶ Isto, str. 233.

¹⁶⁷ Isto, str. 233.

¹⁶⁸ Isto, str. 234.

u tursku vojsku, po njegovim rečima, zato što je kurdskog porekla,¹⁶⁹ u Ankari je počeo da studira političke nauke, gde je prihvatio marksističke ideje. Zbog svog političkog delovanja, terorističke aktivnosti i oružane borbe,¹⁷⁰ morao je da napusti studije, da bi kasnije, 1997. godine sa dvojicom istomišljenika napisao manifest Kurdistanske radničke partije pod nazivom "Nacionalni put kurdske revolucije".

Hapšenje Odžalana 1999. godine u Keniji od strane turskih agenata i njegovo izručenje Turskoj, u mnogo čemu su ostali nejasni do dan-danas. Te godine, "posmatrali smo ne naročito poučan spektakl kada su zemlje Evropske unije predavale jedna drugoj osnivača i vođu PKK Abdullana Ocalana zato što nijedna od njih nije imala hrabrosti da ga izvede pred sud kako bi odgovarao na ozbiljne optužbe za terorizam koji je doveo do smrti velikoga broja turskih građana, uključujući civile".¹⁷¹ Naime, posle dvanaestak dana putovanja u uzaludnoj potazi za zemljom koja bi pihvatila njegov politički azil, Abdulah Odžalan je završio u grčkoj ambasadi u Najrobiju, da bi 15. februara 1999. godine, bio uhapšen pod nejasnim okolnostima. Prethodna odiseja Odžalana, do odlaska u Keniju, takođe, je bila veoma čudna i zanimljiva. Od trenutka kada je proteran iz Sirije, mediji su različito izveštavali o mestu njegovog boravka. Čas je bio u Rusiji, koja je to demantovala, da bi se posle pojavio u Italiji, gde je novoizabrana socijalistička koaliciona vlada odbila da ga izruči Turskoj. Nemačka, koja je za kurdskog vođu izdala međunarodnu poternicu, odlučila je da je opozove i da odustane od zahteva za izručenje. Na kraju je Odžalanu uskraćen status izbeglice u Italiji, ali mu je bilo dopušteno da napusti zemlju, pa je ponovo nestao. Navodno se vratio u Rusiju, koja je to ponovo negirala. Zatim,

¹⁶⁹ U turskoj vojsci oduvek ima nemali broj Kurda koji su visoki oficiri, pa i generali. Jer turski ustav im otvara vrata turske armije, policije i politike. Bivši, deseti predsednik Turske, Turkut Ogzal je Kurd.

- Simeunović, D., "Terorizam", Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009, str. 186 – 190.

¹⁷⁰ U jednom intervjuu, Odžalan je izjavio: "Oružana borba ne znači samo pucanje iz oružja. Po meni, oružana borba najviši je oblik ideološkoga učvršćenja. Ona je istinski oblik političke svijesti. To je vjerovatno još tačnije za Kurde, jer im nije dana ni jedna druga mogućnost da žive kao ljudska bića".

- Harmon, C.C., "Terorizama danas", Golden marketing, Zagreb, 2002, str. 204.

¹⁷¹ Isto, str. 10

je navodno otišao u Holandiju, da u Hagu traži pomoć od Međunarodnog suda pravde. Holandska vlada je odgovorila da mu nije dopustila ulaz, a Belgija je otkrila da je sprečila sletanje privatnog aviona u kome se nalazio Odžalan. Godine 1999., Odžalan je uhapšen u Keniji i isporučen Turskoj, i tada je izgledalo da je to kraj aktivnosti i terorističkog delovanja PKK. "Međutim, događaji koji su usledili pokazali su da niti je Odžalan PKK, niti da je PKK Odžalan. Očigledno čvrsto i organizacionao sposobno akciono jezgro PKK, koje je usled pripisivanja svih zasluga Odžalanu bilo skoro anonimno, u potpunosti je održalo PKK u životu i posle njegovog hapšenja".¹⁷²

Kada je vest o Odžalanovom hvatanju dospela u javnost, kurdski demonstranti su napali grčke ambasade u Londonu i Kopenhagenu. Ambasada u Londonu je bila okupirana nekoliko dana. Grčka ambasada u Hagu je, takođe, bila okupirana, a ambasadorova supruga i dete su 24 sata držani kao taoci, da bi se incident ipak završio mirno. Holandska vlada je obećala da će izvršiti pritisak na tursku vladu da osigura pošteno suđenje za Odžalana i da ne traži smrtnu kaznu, na koju ga je Turska osudila nakon izručenja iz Kenije. Iako je najviše protesta bilo u Evropi, incidenti su se dogodili i u Vankuveru (Kanada) i Sidneju (Australija). Kurdski demonstranti su se pojavili i u Rambujeu u Francuskoj, gde su se vodili pregovori o Kosovu. Zatim su se proširile glasine da je izraelska obaveštajna služba pomogla kolegama iz Turske, dajući im podatke o Odžalanu. Kurdski demonstranti su napali izraelski konzulat u Berlinu, a služba bezbednosti je ubila troje od njih. Izraelski premijer, Benjamin Netanjahu je to demantovao, a istovremeno, Izrael je privremeno zatvorio sve konzulate u Nemačkoj. Kada je engleska vlada, kao i holandska ranije, obećala da će izvršiti pritisak na Tursku kako bi suđenje Odžalanu bilo pošteno, kurdski demonstranti su u Londonu završili okupaciju grčke ambasade,

Tadašnji turski predsednik, Bulent Edževit je u intervjuu za CNN, otkrio da je Odžalan prebačen u zatvor na malom ostrvu Imraliju u Mramornom moru, a da su svi ostali zatvorenici premešteni na kopno. U Turskoj, kada su se turski

¹⁷² Simeunović, D., "Terorizam", Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009, str. 188.

advokati koji su trebali da brane Odžalana, vozili prema brodu kojim su nameravali da se prebace na ostrvo do zatvora u kojem je bio njihov klijent, ljutita gomila je napala njihov automobil i preprečila mu put, što je sve bilo prikazano na turskoj televiziji.

Dva dana posle hvatanja Odžalana, ministar spoljnih poslova Grčke, zatim ministar unutrašnjih poslova, kao i ministar za javni red, podneli su ostavke zbog svoje uloge u aferi.¹⁷³

Po mišljenju mnogih analitičara, nije hapšenje Odžalana od strane Turske, zadalo najveći udarac terorističkom delovanju PKK, već sam Odžalan, "Babykiller", kako je nazivan u turskoj javnosti. On je iz zatvora zahtevao da članovi PKK prekinu sa nasiljem i terorističkim akcijama, kao i da svi napuste Tursku. "Posledice tog njegovog, po mišljenju mnogih njegovih pristalica ako ne sramnog a ono bar nimalo dostojanstvenog gesta, su po PKK kao terorističku organizaciju bile sledeće: došlo je do naglog tupljenja oštrice njene revolucionarnosti, opadanja oduševljenja kurdskih masa terorističkim akcijama PKK, relativno masovnog dubokog razočarenja zbog Odžalanovog gesta, pa i do neskrivenog prezira koji je prema njemu ispoljila najekstremnija grupacija u PKK".¹⁷⁴ Ipak, februara 2000. godine, nakon petnaest godina, PKK je sa svojih terorističkih aktivnosti, prešla na miroljubiviju političku borbu. Mnogi analitičari smatraju da Odžalan i PKK, ovim novim mirnijim političkim nastupom samo žele da dobiju na vremenu. "Rukovodstvo PKK za razliku od dela ostrašćenih kurdskih masa nije spremno da Odžalana prepusti smrtnoj kazni i tako obezglavi PKK i što im je svakako važnije, time poništi važan deo istorije PKK, a Odžalanu ostaje da se nada da će njegovi kurdski obožavaoci razumeti da on samo blefira tursku vladu u iščekivanju (malo verovatne) prilike da pobegne iz zatvora".¹⁷⁵

¹⁷³ Šire: Taylor, M., Horgan, J., "Terorizam u budućnosti", Golden marketing, Zagreb, 2003, str. 174 – 198.

¹⁷⁴ Simeunović, D., "Terorizam", Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009, str. 188.

¹⁷⁵ Isto, str. 189.

Iako je osuđen na smrtnu kaznu, Odžalan je još uvek u zatvoru,¹⁷⁶ jer turska vlast još uvek nije odgovorila na Odžalanovu molbu za pomilovanje.

U svojoj knjizi "Terorizam", prof. dr Dragan Simeunović, s pravom ističe da je: "PKK tipičan primer **transformacije** jedne terorističke organizacije **od nacionlističko-levičarske u nacionalističko-islamističku**. Sledstveno fazama te transformacije PKK je i menjala svoje ciljeve: revolucija - džihad. Zapravo, **ne postoji čista faza**, već u svakoj od njih **preteže** neki **strateški** cilj koji je korigovao ukupni profil PKK. Jedino što **nisu menjali** bio je njihov **istorijski cilj** – stvaranje nacionalne države Kurdistan i zato i jeste PKK svrstan u etno-separatistički terorizam".¹⁷⁷

5.2.6. Čečenija

Od kada je početkom XIX veka, pobedivši Tursku, carska Rusija osvojila oblasti naseljene Čečenima u predgorju Kavkaza, od tada počinju konflikti u Čečeniji, praćeni različitim oblicima nasilja, kao i terorizma.

Čečeni, kojih ima oko milion, a najveći broj su suniti, islamizirani su početkom XVIII veka. Ova etnička grupa ima svoj čečenski jezik koji "pripada grupi kavkavskih jezika i jedan je od najkomplikovanijih jezika na svetu. Ima 14 padeža, šest rodova, a zvuči kao inguški i tusijski jezik".¹⁷⁸

Upornost u borbi i zabrana predaje neprijatelju su sveto pravilo Čečena, dok je legenda o Imamu Šamilu, vođi otpora iz XIX veka, još uvek prisutna kod njih.¹⁷⁹

U pobunama pod vođstvom Šamila, protiv Rusije koja je pokušavala da menja vekovni način života Čečena, sem muškaraca, borile su se i Čečenke.

¹⁷⁶ "Jedini je zatvorenik na ostrvu Imrala u Mramornom moru od kada je uhapšen od strane turskih agenata u februaru 1999. u Najrobiju".

- Isto, str. 189.

¹⁷⁷ Isto, str. 190.

¹⁷⁸ Isto, str. 190.

¹⁷⁹ Šamil se "posle tridesetogodišnjeg otpora predao Rusima, i obećao pacifikaciju Čečena zbog čega mu je ruski car dao visoku penziju ali ga je ujedno stavio u doživotni pritvor u progonstvu gde je i umro 1871. g."

- Isto, str. 191.

”Još tada se začelo kod Čečena **samoubilaštvo** kao metod borbe. Ne samo da su žrtvovali živote radi neke uspešne napadačke akcije, nego su vršili i **kolektivna samoubistva** u bezizlaznim situacijama tako što bi se vezali međusobno konopcima i potom se poput grozdova survavali u bezdane da ne bi pali Rusima u ruke”.¹⁸⁰

Nakon borbe na strani Nemačke u II Svetskom ratu, Staljin je raspustivši Čečensku republiku, sve Čečene i Inguše proterao u daleke predele Sibira i Kazahstana. ”Tako je svih tadašnjih 400 000 Čečena bukvalno prognano preko noći, tačnije od 26. februara 1944. do 6. marta 1944., i kamionima raštrkano po ogromnom sovjetskom prostranstvu. Mogle su ostati samo Čečenke udate za Ruse”.¹⁸¹ Četiri godine posle Staljinove smrti, počev od 1957. godine, Čečenima je omogućeno da se vrate u svoju oblast, kada je ponovo uspostavljena Čečensko-inguška republika.

Kada je došlo do raspada SSSR 1991. godine, Rusija se nije složila sa nezavisnošću koju je Čečenija samoproglasila. Poništenje nezavisnosti Čečenije, 2. novembra 1991. godine, dovelo je do niza pobuna Čečena, koje je nadmoćnija ruska vojska uspešno ugušila. Međutim, ”odlukom Predsednika **Jeljcina** ruske vojne trupe su se povukle iz Čečenije ali su Čečenima **ostavile pola svog naoružanja**, uračunav i tenkove, avione, transportere i helikoptere, kao i moderne raketne sisteme, što će Čečenima omogućiti da nastave otpor. Pod vođstvom generala **Džohara Dudajeva** čečenski pobunjenici su zadavali teške udarce ruskim jedinicama, ali se sve više javljalo i bezakonje”,¹⁸² odnosno šverc, kriminal i razbojništvo su postale normalna pojava, a formira se i jedna od najmoćnijih i najopasnijih kriminalnih organizacija ”Čečenska grupa”, čije je glavno sedište postalo Moskva, a ne Grozni.

Dudajev i njegove pristalice su na teritoriji Rusije otpočeli sa brojnim terorističkim napadima. Upad u bolnicu u ruskom gradu Budjenosku, rezultirao je sa oko sto ubijenih talaca i četristo ranjenih, zatim slede napadi na ruske

¹⁸⁰ Isto, str. 191.

¹⁸¹ Simeunović, D., ”Terorizam”, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009, str. 191.

¹⁸² Isto, str. 191.

političare, a potom, u gradu Kizlar, ponovo zauzimanje bolnice od strane čečenskih terorista.

Godine 1994., ruska vojska je u Čečeniji započela opsežnu vojnu akciju koja je rezultirala razaranjem glavnog grada Groznog i ubistvom, 1996. godine, lidera Čečena, Džohara Dudajeva. "Kada su se ruske trupe povukle 1997. za njima je ostao broj od 100.000 mrtvih i 300.000 raseljenih lica. Separatisti uvode **šerijatske sudove**, zabranjuju alkohol, uvode veronauku u školu, javna bičevanja. U Čečeniju pristižu **dobrovoljci iz islamskih zemalja**. Svoje glavne baze za sklanjanje i lečenje imaju u Gruziji što je uticalo na rusko-gruzijske odnose".¹⁸³

Tokom 1999. godine, čečenski teroristi su započeli sa novim akcijama po Moskvi i drugim gradovima. Tako je, avgusta i septembra 1999. godine, meta napada u Moskvi bio tržni centar, odnosno stambena zgrada, kojom prilikom su poginule 64 osobe. Iste godine, izveli su pet teških diverzija sa istovetnim kamionima marke "Ural" punim trotila. U oktobru 2002. godine, oko 40 čečenskih terorista – samoubica je upalo u pozorište "Dubravka" u Moskvi, i zarobilo oko 800 gledalaca. U akciji oslobađanja talaca poginulo je preko 100 ljudi. Kao svoj najveći uspeh, Čečeni smatraju ubistvo predsednika Ahmeda Kadirova na "Dan pobeđe", 9. maja 2003. godine, na stadionu u Groznom – pod direktnim rukovođenjem akcije od strane Šamila Basajeva.¹⁸⁴ Kraj avgusta 2004. godine čečenski teroristi su obeležili sinhronizovanim akcijama obaranja dva ruska aviona u kojima je život izgubilo 90 osoba.

"Ono što ih je proslavilo i njihov problem učinilo svetski poznatim je svakako upad čečenskih terorista u osnovnu školu u ruskom gradu **Beslanu** u oblasti Severna Osetija **1. septembra 2004. g. i otmica 1100 đaka i nastavnika**. I ovom akcijom je rukovodio Šamil Basajev".¹⁸⁵ U borbi za oslobađanja talaca ranjeno je 550 osoba, ubijen 331 taoc, od kojih su 186 bila

¹⁸³ Isto, str. 192.

¹⁸⁴ Simeunović, D., "Terorizam", Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009, str. 192.

¹⁸⁵ Simeunović, D., "Terorizam", Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009, str. 193.

deca. Trideset jedan otmičar je ubijen, dok je jedan ranjen, uhvaćen i osuđen. Ruske oružane snage uspevaju da 2006. godine ubiju Šamila Basajeva.

Čečenske terorističke organizacije su povezane sa Al Kaidom i drugim islamističkim terorističkim organizacijama, a pod uticajem arapskih fundamentalista – mudžahedina,¹⁸⁶ čečenski separatizam počinje da bude obojen radikalnim islamizmom. Čečenski terorista, Jordanac Amir al Hatab i Osama bin Laden su zajedno ratovali u Avganistanu protiv Sovjetske okupacije.

Čečenski teroristi su upotreбили nuklearno oružje u terorističke svrhe, pokušavši da "radiološki zatruju moskovski Ismailov park u studenom 1995.", pokazujući "kako oružje za masovno uništenje može postati čimbenik u širenju etničkih sukoba koji danas opterećuju svijet".¹⁸⁷

Država Čečenija i njen predsednik Kadirev se, poput SSSR i drugih socijalističkih zemalja, obračunavao sa svojom političkom emigracijom, tako što "preko svojih tajnih agenata prodire u njihove redove, a najopasnije po svoju politiku i *likvidira*. Tako je, primera radi, sredinom januara 2009. u Beču ubijen čečenski politički emigrant Umar Israilov, bivši pripadnik čečenskih snaga bezbednosti, a kasnije oštri kritičar režima u Čečeniji, koji je živio u čečenskom izbegličkom logoru Trajskirhen (Traiskirchen). To ubistvo je poslužilo da u austrijsku javnost dospe podatak o "listi smrti" čečenskih vlasti na kojoj se pored Israilova nalazi još 50-tak osoba".¹⁸⁸

5.2.7. Kosovo i Metohija

Vekovni san albanskih separatista bio je da se Kosovo i Metohija odvoji od Srbije i pripoji Albaniji, radi stvaranja Velike Albanije. Zahvaljujući fašističkoj Italiji, to se i desilo u toku II svetskog rata, tako što je Kosovo i Metohija pripojeno

¹⁸⁶ "Mudžahedini su nudili usluge koje siromašni i korumpirani, duboko u lokalni kriminal svake vrste upleteni čečenski pobunjenici nisu mogli odbiti kao što nisu mogli odbiti ni novac koji je podupirao islamističke radikalne projekte koje su mudžahedini propovedali".

- Isto, str. 193.

¹⁸⁷ Taylor, M., Horgan, J., "Terorizam u budućnosti", Golden marketing, Zagreb, 2003, str. 193.

¹⁸⁸ Simeunović, D., "Terorizam", Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009, str. 194.

već okupiranoj Albaniji, bez ikakvih namera da vlast na tom području prepusti Albancima.

Završetkom II svetskog rata, albanske terorističke grupe su svim sredstvima, raznim oblicima nasilja, pa i u formi terorizma, nastavile svoju borbu za otepljenje Kosova i Metohije. Iza albanskih terorističkih grupa (uglavnom su bile staljinistički orijentisane), po pravilu je stajala albanska obaveštajna služba "Sigurimi".

Bez obzira što je jugoslovenska vlada činila ustupke Albancima, poštujući njihova ljudska prava, kao i podizanjem životnog standarda, vremenom su politički zahtevi albanskih separatista na Kosovu i Metohiji veoma narasli. Već od 70-tih godina XX veka, ovi zahtevi, uglavnom praćeni nasiljem "prouzrokovali su i stvaranje takve autonomne pokrajine Kosovo u kojoj su Albanci vodili glavnu reč... U tom periodu oni i na suptilan i na brutalan način još više vrše pritisak na srpsko stanovništvo u cilju njegovog iseljavanja sa Kosova i Metohije radi stvaranja etnički čiste albanske teritorije".¹⁸⁹ Normalno, ovakvo stanje na Kosovu dovelo je do pojave, kako srpskog, tako i albanskog nacionalizma.

Po Hofmanu, "Oslobodilačka vojska Kosova" je stvorena u Albaniji, u diverzantskim logorima u Tropoji i Bajram Curiju. Oko dve hiljade ljudi obučeno je i regrutovano za "Oslobodilačku vojsku Kosmeta", u kojoj je, pored bivših oficira JNA, bilo dosta i albanskih emigranata, zatim plaćenika iz SAD, Nemačke, Švajcarske, Italije, Slovenije, Hrvatske i islamskih zemalja.¹⁹⁰ OVK je imala za cilj "da isprovocira sukob velikih razmera u koji bi se onda uključile i međunarodne snage, u čemu je i uspela. Smatra se da je OVK dobila ime još 1993, a da je mesto stvaranja OVK bila Lauša".¹⁹¹

Još 1993. godine, Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srbije je, preduzimajući efikasne akcije protiv šiptarskih separatista, onemogućilo da se stvore prvi štabovi, zatim "ministarstvo odbrane" i "generalštab" albanskih separatista i terorista. Međutim, za naredne četiri godine separatisti su, uz pomoć

¹⁸⁹ Isto, str. 182.

¹⁹⁰ Hofman, B., "Unutrašnji terorizam", Narodna knjiga Alfa, Beograd, 2000, str. 183 – 184.

¹⁹¹ Simeunović, D., "Terorizam", Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009, str. 182.

Albanije, uspeali da osposobe nekoliko hiljada terorista, koji su bili organizovani u "trojke" i "petorke", dok su negde prerasli u bande, najviše od pedesetak ljudi.

Ova "vojska" se oglasila krajem 1996. godine, a sledeće godine (1997), njen "štab" je posle izvršenih ubistava civila – Srba i Albanaca, kao i pripadnika policije na Kosovu i Metohiji, izdao oko 30-tak saopštenja. OVK je tada imala samo 600 članova. Razbojništva u ime islama i tzv. Velike Albanije, bila su razlog što se OVK priključilo i nekoliko stotina stranih plaćenika i mudžahedina, pa je početkom 1998. godine narasla na dve hiljade ljudi. Na vojnom planu, OVK se prebrzo razvijala. Počela je kao mala, konspirativna grupa koja je delovala po principu "udari i beži", u koju je policiji bilo veoma teško da se infiltrira. Za kratko vreme je popunjena mladim seljacima i školarcima, neobučanim, nedisciplinovanim i nespremim za kolektivan život na terenu. Od zvaničnih medija, list na albanskom jeziku "Koha Ditore" koji je izlazio na Kosovu, stavio se u funkciju direktne agitacije za ciljeve OVK.

U početku je "Oslobodilačka vojska Kosova" izdavala saopštenja u kojima je preuzimala odgovornost za mnoge terorističke akcije, na primer 1997. godine, kad je ubijeno 50 ljudi, od kojih i 20 nepodobnih Albanaca. OVK je mobilizaciju novih pripadnika često vršio nasilno. Naime, onome koga poziva nudi dve alternative, da se pridruži, ili da bude likvidiran. Pored toga, svi Albanci, i oni koji ne rade, dužni su da tzv. "Republici Kosmet" plaćaju porez. Nezaposleni mesečno do 200 maraka, privatnici plaćaju do 5000 maraka, dok su oni koji rade u srpskim preduzećima i koji žive u inostranstvu najviše oporezovani, do 10000 maraka. Najveći deo ovako prikupljenog novca išao je na naoružavanje i obučavanje pripadnika OVK.

Ohrabrena početnim uspesima i brzim rastom broja boraca, OVK je terorističke i gerilske oblike borbe nastojala da zameni klasičnim frontalnim ratom, u nameri da pod svoju kontrolu stavi značajan deo pokrajine. Kada je OVK pokušala da zauzme prvo veće mesto, Orahovac, pokazalo se da za takav oblik borbe nema dovoljno naoružanja i iskustva, kao ni organizaciju.

U jesen 1998. godine, pripadnici MUP Republike Srbije i Prištinskog korpusa Vojske Jugoslavije neutralisali su terorističke bande i odblokirali

Drenicu, Ponoševac, Mališevo. Albanci, koje su teroristi prisilno naoružali, otkazali su poslušnost. Oni su predali policiji oko 20 tona raznovrsnog oružja i municije, a meštani Albanci, u oko 40 sela dečanske, đakovičke i pečke opštine, organizovali su i lokalno obezbeđenje od terorista. Ostaci bande su pobjegli u Albaniju.¹⁹² U Skupštini Srbije je 28. septembra 1998. godine i zvanično rečeno da su "sa današnjim danom, uništenjem i hapšenjem preostalih terorističkih bandi u rejonu Bajgora, Ćićavica i Jezerske planine, naoružane terorističke grupe poražene". Međutim, ova konstatacija nije bila sasvim tačna.¹⁹³

Relativno brzo, albanski separatistički pokret je stekao podršku međunarodne zajednice.¹⁹⁴ Svakako jedan od važnijih razloga za to je neprihvaćenost politike Slobodana Miloševića od strane zapadnih zemalja. Kao znak direktne podrške albanskim separatistima, bilo je bombardovanje SR Jugoslavije od strane NATO-a i ulazak snage KFOR-a na Kosovo, odakle su se povukle jugoslovenske vojne i policijske snage. KFOR su sačinjavale uglavnom NATO trupe.

Potpisivanjem Kumanovskog sporazuma (2000. godine), na Kosovu i Metohiji je izostalo prisustvo svih vidova srpskih institucija. "Usledila je izgradnja novih političkih institucija na Kosovu i Metohiji, a voljom međunarodne zajednice raspuštena je OVK, i od nekih njenih pripadnika i novih lica stvoren je "Kosovski zaštitni korpus".¹⁹⁵

Posle pada Slobodana Miloševića sa vlasti (2000) srpska država je, uz pomoć međunarodne zajednice, uspela da spreči albansku manjinu da izvrši

¹⁹² Hofman, B., "Unutrašnji terorizam", Narodna knjiga Alfa, Beograd, 2000, str. 205 – 206.

¹⁹³ Isto, str. 206.

¹⁹⁴ "OVK je tokom svog postojanja dobijala različite etikete i epitete, počev od terorističke organizacije pa sve do organizacije boraca za slobodu. Na početku, odmah posle svog nastanka i početaka delovanja, označena je nekoliko puta, pa čak i osuđena od visokog predstavnika američke administracije kao teroristička organizacija (Robert Gelbard, 22. februara 1998.), a potom su vojno-politički interesi velikih sila uticali da OVK potpuno izgubi taj teroristički atribut. Ipak, dogodilo se, mada samo jednom, da je i u vreme potpune podrške Zapada naporima i namerama OVK, ukazano na OVK kao na terorističku organizaciju. Naime, vlada nemačke pokrajine Bajern je u vremenu pred vojnu intervenciju zbog Kosova donela uredbu o zabrani skupljanja pomoći OVK sa obrazloženjem da ta sredstva mogu ići za finansiranje terorističkih aktivnosti".

- Simeunović, D., "Terorizam", Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009, str. 182 – 183.

¹⁹⁵ Isto, str. 182.

separaciju i pripajanje juga Srbije teritoriji Kosova i Metohije. U isto vreme, stvorena je i teroristička organizacija "Albanska nacionalna armija" (ANA, koja je bila neuporedivo više islamistički orijentisana od OVK), radi podrške pobunjenim Albancima u Makedoniji koji su tražili više prava. "ANA je bila ništa drugo do OVK u novom ruhu, a uporedo sa njom je neko vreme na Jugu Srbije egzistirala i **"Oslobodilačka vojska Preševa, Bujanovca i Medveđe" (OVPBM)**, koja je takođe bila ništa drugo do teroristička filijala OVK".¹⁹⁶ Danas se bivši članovi OVK, povezujući se sve više sa islamističkim radikalnim krugovima na Bliskom Istoku, bave ilegalnom trgovinom, kako drogom, tako i ljudima.

Svakako je vredno zapažanje prof. dr Dragana Simeunovića da "sada, kada je OVK odigrala svoju nemalu ulogu u promeni pozicija velikih sila na Balkanu, ona više nije objekat njihovog laskanja. O njoj se posle njenog raspuštanja ponovo govori čak i na Zapadu kao o terorističkoj organizaciji sa jakim kriminalnim bekgraundom".¹⁹⁷

Verski fundiran terorizam

Kada je u pitanju verski fundiran terorizam, "u savremenoj literaturi postoji **izrazita tendencija pripisivanja islamu** negativno ekskluzivnog statusa jedine religije koja stimuliše i podržava političko nasilje".¹⁹⁸ Islam nije jedina velika religija koja je u savremeno doba aktivna u stimulisanju nasilja, odnosno islamskog terorizma,¹⁹⁹ ali istovremeno "islamistički terorizam se vidi kao najveća savremena teroristička opasnost po čovečanstvo, a nema toga ko može objektivno da tvrdi da ta vrsta terorizma nije danas njegova najaktuelnija i

¹⁹⁶ Simeunović, D., "Terorizam", Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009, str. 182.

¹⁹⁷ Isto, str. 183.

¹⁹⁸ Isto, str. 196.

¹⁹⁹ "Savremeni islamski terorizam I ne uživa bar oficijelnu podršku najvećeg broja režima u muslimanskim zemljama...U arapskim islamskim terorističkim organizacijama najmanje ima onih koje su mnogi unapred u njima videli i optuživali – studenata verskih škola i univerziteta".

- Isto, str. 197.

najnasilnija forma”.²⁰⁰ I druge religije danas rađaju terorizam, za šta ima primera kod Sika, Indusa i Jevreja, kao i hrišćana – desničara.

Imajući u vidu ograničenost ovog rada, kao i da se sve veći broj terorističkih aktivnosti, počev od osamdesetih godina prošlog veka, pa do danas, sve više vezuje za religiju, i to islamsku, autor će ovom prilikom sagledati **islamistički terorizam**, dok će terorizam **verskih sekti** obraditi kroz delovanje **Aum Šinrikjoa**.

Islamistički terorizam

- **Islamistički terorizam na Bliskom Istoku.** Osnovno područje obnove islamističkog terorizma, kao i njegovo dugo trajanje je na **Bliskom Istoku**. Iz terorističke organizacije **”Muslimanska braća”**, koja je osnovana 1928. godine, nastao je čitav niz terorističkih organizacija, od kojih je ”Džihad”, dugo potrajao i stekao svetsku reputaciju. Džihad (sinonim za ”sveti rat”) nije naziv samo jedne terorističke organizacije, već su ga nosile brojne i najčešće međusobno nepovezane grupe u islamskom svetu, iza kojih nije stajao jedan centar moći. ”Izvorno, Džihad znači mnogo toga, a pre svega požrtvovan opštenarodni verski angažman na planu afirmacije i širenja muhamedanstva”.²⁰¹ Najveću ”slavu” doneo im je egipatski Džihad, ubistvom predsednika države Anvara el Sadata 1979. godine.

”Muslimanska braća”²⁰² propagiraju stvaranje islamske vlade, verujući da je Bog u Kuranu odredio savršen način života i socijalne organizacije, kao što i sam slogan kaže: **”Kuran je naš ustav”**. ”Bratstvo” izražava svoju interpretaciju Islama kroz striktno religijski pristup socijalnim pitanjima, kao što je uloga žene u društvu, i veruje da Islam podstiče ljude da teže socijalnoj pravdi, iskorenjivanju

²⁰⁰ Isto, str. 196.

²⁰¹ Isto, str. 198.

²⁰² ”Uloga Muslimanske braće, već dugo vremena dio regionalne politike, bila je i slaba i nečujna. Muslimanska vjera mnogih vođa PLO-a nije imala zamjetnoga učinka na njihovu politiku ili brutalnu taktiku, i u stvari se prikrivala tijekom dugotrajnih odnosa s komunističkim pokroviteljskim zemljama”.

- Harmon, C., ”Terorizam danas”, Golden marketing, Zagreb, 2002, str. 51.

siromaštva i korupcije, i političkim slobodama koje garantuje islamska država. Uvek su se žestoko protivili svim oblicima kolonijalizma, što je bio važan faktor u borbi protiv zapadne vojne i ekonomske dominacije u Egiptu i ostalim muslimanskim državama tokom XX veka. Finansiraju je njeni članovi, pogotovo oni bogatiji, na primer iz Saudijske Arabije.

U Egiptu, "Muslimanska braća" preko svog surogata pod nazivom "Muslimansko bratstvo", ne samo da podstiču terorizam, već na legalan način i u solidnom broju učestvuju u političkom životu ove države. Ovo "bratstvo" "kontrolise petinu mesta u egipatskom parlamentu, i neprekidno organizuje političke proteste radikalnih islamista na univerzitetima, kao na primer u aprilu 2008. povodom izvođenja 25 uhapšenih članova te organizacije pred vojni sud".²⁰³

Na demokratski sprovedenim parlamentarnim izborima 2012. godine, posle tzv. "Arapskog proleća" i svrgavanja predsednika Hosnija Mubaraka, osvojili su vlast u Egiptu. Predsednik države, Muhamed Morsi, izabran voljom naroda, takođe je, iz njihovih redova. Godinu dana kasnije, 3. jula 2013. godine, vojnim pučem je svrgnut predsednik Morsi, a egipatski parlament raspušten.

U današnje vreme kao najjače islamističke organizacije koje deluju na **Bliskom Istoku** izdvajaju se dve, **Hezbollah i Hamas**.

a) Hezbollah (Božja partija)²⁰⁴ je osnovana 1982. godine, povodom izraelske agresije na Liban, kao proiranska teroristička organizacija libanskih šiita. Tokom Homeinijevog života dobijala je veliku iransku finansijsku pomoć, kao i pomoć drugih arapskih zemalja, koja je iznosila i do 80 miliona američkih dolara. Vremenom je pomoć smanjena, ali je i dalje impozantna. Organizacija se omasovila, pa od početnih tri hiljade, stigla je do brojke od nekoliko desetina hiljada članova.

Hezbollah je izrastao iz Iranske revolucije, kao ogranak Revolucionarne garde, koja je bila vojno krilo organizacije Ajatolah Homeinija. Ova organizacija je

²⁰³ Simeunović, D., "Terorizam", Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009, str. 198.

²⁰⁴ Naziv "Božja partija" uzet je iz islamskih preporuka i direktno se vezuje za mučeništvo Huseina Ibn Alija.

- Vajt, R. DŽ., "Terorizam", Alexandria Pres, Beograd, 2004, str. 186.

pomogla Revolucionarnoj gardi da izvrši čistku revolucije. "Napadao je svaki vid zapadne misli i trudio se da konsoliduje Homeinijeva dostignuća".²⁰⁵

Glavno sedište Hezbolaha je u Bejrutu, nad čijim jednim delom ima i potpunu kontrolu. "Glavni cilj mu je borba za : **uspostavljanje šiitske vlasti halifata u "ummi" Libana**, po uzoru na vreme neposredno posle proroka Muhameda. Glavni neprijatelj mu je Izrael, kao i svi oni koji ga pomažu".²⁰⁶

Dok bazu organizacije čini šiitsko libansko poljoprivredno stanovništvo, inteligencija dominira u rukovodstvu. Članovi "Hezbolaha" mogu biti samo oni kojima je potpuno ovladala strast umiranja za veru ("istišhad"), a napuštanje "Hezbolaha" moguće je samo smrću, "kao častan logičan kraj za one koji su se odlučili da u raj uđu kao **"šehidi" (pali borci za veru)**, ili pak kao konsekvencija za izdajstvo ili odustajanje od "božjeg puta".²⁰⁷

b) Hamas, kao akronim na arapskom jeziku znači revnost do granice fanatizma.²⁰⁸ U današnje vreme, "Hamas" predstavlja glavni islamistički pokret u Palestini, a nastao je kao konkurent političkom vođstvu palestinske opšte pobune (intifade) 1987. godine, suprostavljajući se pomirljivoj politici "Palestinske oslobodilačke organizacije", PLO. Osnovni moto aktivnosti Hamasa²⁰⁹ bio je i ostao : **"Nasilje radi nasilja"**, bez obzira na strateški značaj mesta u kojima ga izvode ili stvarnu krivicu dela izraelskog stanovništva, odnosno bez obzira na politički značaj onih nad kojima izvode nasilje".²¹⁰ Hamas osporava pravo Izraelu da postoji kao država, a za svoj cilj postavlja uspostavljanje palestinske države na celom prostoru Izraela. Samoubistvo, kao "vrh piramide terorističkog

²⁰⁵ Isto, str. 186.

²⁰⁶ Simeunović, D., "Terorizam", Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009, str. 198.

²⁰⁷ Isto, str. 198 – 199.

²⁰⁸ "Borba koju protiv Izraela vodi Islamski pokret otpora, poznatiji po svom arapskom akronimu, Hamas ("Žar"), na sličan način se izražava potrebom za sveopštim ratom iz kojeg nema povlačenja dok se neprijatelj potpuno ne uništi. Zavet Hamasa, na primer, otvoreno navodi, "Izrael će postojati sve dok ga islam ne uništi, baš kao što je uništio druge pre njega".

- Hofman, B., "Unutrašnji terorizam", Narodna knjiga Alfa, Beograd, 2000, str. 88.

²⁰⁹ "Hamas se drži filosofije Ridžekcionista, koja smatra da Izrael ne treba da postoji i da je jedino prihvatljivo rešenje za palestinski problem eliminacija Izraela i stvaranje Arapskog carstva. Za Hamas je država Izrael i bilo ko, ko je podržava, anatema za Islam".

- Vajt, R. Dž., "Terorizam", Alexandria Pres, Beograd, 2004, str. 192.

²¹⁰ Simeunović, D., "Terorizam", Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009, str. 199.

fanatizma” posebno je zastupljen kod ”Hamasa”, koji je kao jedna od vodećih terorističkih organizacija stekao veliku popularnost kod palestinskog stanovništva. To što se ”Hamasa” nalazi na listi (koju je utvrdio Stejt Department) terorističkih organizacija, razlog je zašto je podrška arapskog sveta prevashodno tajnog karaktera.

Za razliku od ”Hezbollah”, ”Hamasa” od svog nastanka teži da pregovarajući i legalno postane deo legitimne vlasti u Palestini, zahtevajući bar 40% mesta u parlamentu PLO.

”Hamasa”, skoro sve muslimanske zemlje, kao i muslimani iz celog sveta pružaju finansijsku podršku, te je ona šire utemeljena od podrške koju dobija ”Hezbollah”.

Po izvornom islamskom učenju, ozbiljan prekršaj predstavlja ubistvo muslimana od strane muslimana, odnosno ubistvo ”braće po veri”. Pošto pravila postoje da bi se i kršila, za to se postarala Izz-al Din al -Qassam Brigades, koja predstavlja vojno krilo ”Hamasa”. Ova organizacija je zadužena da planira samoubilačke napade, ali i da likvidira Palestince koji sarađuju sa izraelskim vlastima. ”Takođe, za razliku od drugih islamskih terorističkih organizacija njegovi **članovi se ne mogu ”iznajmiti”** za novac radi činjenja profanih činova nasilja širom sveta”.²¹¹

”Hamasa” je, pored terorističkih napada, razvio i niz društveno-korisnih aktivnosti, izgradivši tako bolnice i škole na palestinskim teritorijama, a sa ciljem, da od glavne terorističke, postane glavna politička snaga među Palestincima. Ono što ”Hamasa” čini neprihvatljivim partnerom za Izrael je nepomirljiv izraelski stav, da je Palestina neotuđiva islamska zemlja.

Iako je to emancipacija kroz nasilje, ”Hamasa” je u nameri da se osavremeni i odgovori zahtevima modernog društva, omogućio emancipaciju islamskih žena. ”Od avgusta 1995. g. **korišćenjem žena samoubica**, islamistički terorizam je započeo novu etapu - do tada su ”ljudi bombe” bili samo muškarci”.²¹²

²¹¹ Isto, str. 200.

²¹² Isto, str. 200.

Idejni vođa "Hamasa" bio je Šeik Ahmed Jasin (Sheikh Ahmed Yassin).²¹³ Bez obzira na svoj hendikep (ostao je, zbog nesrećnog slučaju u detinjstvu, paralizovan), školovao se na verskim školama u Kairu. Pristalice "Hamasa", kao svoj kredo usvajaju Jasinovu rečenicu : "Takozvani put mira nije mir i nije zamena za džihad i otpor".²¹⁴ Jasin je uticao na Palestince da krenu u masovne samoubilačke napade (ljudi bombe),²¹⁵ obećavajući im za to raj, čime su Jevrejima nanosili teške udarce i velike gubitke.

Izraelske vlasti su na palestinsko nasilje odgovorile još većim nasiljem. Za svakog ubijenog Jevrejina ubijali su najmanje dva Palestinca, po principu **"oči za oko, zubi za zub"**. U cilju da motiviše stanovništvo da ne sarađuje sa teroristima i pruži im otpor, izraelska vojska i policija, buldožerima je uništavala kuće i imanja onih koji su imali bilo kakve veze sa teroristima

Zbog ubijenih 80, i ranjenih preko 600 izraelskih građana, Izraelska tajna služba je 1994. godine, objavila rat "Hamasu" do potpunog istrebljenja. "Ta godina nije donela razliku u prošlogodišnjim procentima terorističke aktivnosti. Novost su pojačana kidnapovanja u znaku odmazdi i teroristički angažman u uslovima povlačenja iz Gaze".²¹⁶

Što su mirovni pregovori između Izraelaca i Palestinaca postali ubrzaniji, to je terorizam "Hamasa" postajao neselektivniji i žešći. Mete samoubica i automobila bombi postala su i deca.²¹⁷ Svaki svoj teroristički akt za koji

²¹³ Kao ideolog, Jasin je dospao na sam "vrh Hamasove piramide. Izraelske vlasti su ga uhapsile 1989. pod optužbom da je organizovao ubistvo Palestinaca koji su sarađivali sa izraelskom vojskom. Iako je osuđen na doživotnu robiju, ipak se posle osam godina našao na slobodi, razmenjen za dvojicu agenata Mosada koji su pali u ruke Hamasa prilikom pokušaja ubistva jednog od lidera Hamasa".

- Isto, str. 201.

²¹⁴ Isto, str. 201.

²¹⁵ "Učešće bombaša samoubica bilo je za Zapad zastrašujuće i nerazumljivo...Bombaš samoubica postao je jeftini navođeni projektil, koji osigurava uspeh napada. To pokazuje fundamentalnu slabost odbrane zasnovane na tehnologiji...Pošto je jedina garancija za uspeh bila postavljanje bombe na pravo mesto, onda je takođe bilo logično što su se za to koristili ratnici koji su hteli da žrtvuju svoje živote".

- Vajt, R. Dž., "Terorizam", Alexandria Pres, Beograd, 2004, str. 190.

²¹⁶ Simeunović, D., "Terorizam", Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009, str. 201 – 202.

²¹⁷ "Tako je 29. oktobra 1998. godine u pojasu Gaze automobil – bomba koji je upravljao Palestinac – samoubica pokušao da udari u školski autobus koji je prevezio 40 – oro izraelske dece. Deca su spašena isključivo samopožrtvovanjem izraelskog vojnika iz pratnje autobusa koji

preuzimaju odgovornost, pripadnici "Hamasa", nezadovoljni pomirljivom politikom Jasera Arafata formulišu kao operaciju koja ima za "cilj da potisne jevrejske naseljenike na okupiranoj palestinskoj zemlji širom pojasa Gaze i Zapadne obale",²¹⁸ jer je Gaza, u kojoj živi milion Palestinaca i 6 500 Izraelaca, od 1994. godine pod palestinskom autonomnom upravom.

Nezadovoljni rešenostima palestinskih vlasti da se obračunaju sa terorizmom svojih sunarodnika,²¹⁹ lideri "Hamasa" i "Hezbollah" su, 1. novembra 1998. godine, proglasili Jasera Arafata izdajnikom palestinskog naroda, pozivajući palestinski narod i muslimane da ga ubiju. Međutim, Jasin²²⁰ je sačuvavši prisebnost i mudrost, a u cilju dobijanja podrške i poena palestinskog naroda, "priznao Arafatovu vlast kao jedino legitimnu i nikada nije dozvolio da Hamas uđe u otvoren vojni sukob sa PLO...Ubrzo zatim pod vrlo čudnim okolnostima razboleo se i Jaser Arafat i umro u Francuskoj, a da mu dijagnoza zapravo nije ni utvrđena".²²¹

Krajem XX veka u previranjima na Bliskom Istoku, najveći gubitnik bio je PLO, koji je zastupao miroljubivu politiku, jer je došlo do osipanja pristalica, usled gubljenja poverenja Palestinaca u miroljubivost Izraela. Posebno je "Hamasa" kritikovao PLO da je upropastio priliku da Palestina dobije punu autonomiju na osnovu sporazuma u Kejp Dejvidu 1978. godine, zatim da je PLO mnogo puta hapsio i ubijao svoje sunarodnike da bi udovoljio izraelskim vlastima, da je podržavao Izrael u gradnji kuća jevrejskih doseljenika na Zapadnoj obali, kao i da je PLO izraelskim vlastima prosleđivao informacije o "Hamasu", kako bi ih gađao raketama. To je dovelo do toga da je PLO počeo da gubi pristalice među

se svojim džipom isprečio pred automobil – bombu da bi zaštitio decu. Poginuli su i on i napadač, a više vojnika u drugim vozilima iz pratnje autobusa je teško povređeno".

- Isto, str. 202.

²¹⁸ Isto, str. 202.

²¹⁹ "Samo za 24 sata nakon pomenutog incidenta – napada na izraelski školski autobus, palestinske vlasti su uhapsile čak 450 pripadnika i simpatizera Hamasa kao i jednog od njegovih najistaknutijih lidera šeiha Ahmeda Jasina".

- Isto, str. 202.

²²⁰ Jasin je ubijen, zajedno sa sinom i šestoricom telohranitelja, od strane izraelske vojske 22. marta 2004. godine, pri ulasku u džamiju, raktom ispaljenom iz helikoptera.

²²¹ Isto, str. 203.

Palestincima i u arapskom svetu.²²² Ovakav sled događaja doveo je do toga da je **"*Hamas preoteo vlast PLO*"** i postao legitimni predstavnik Palestinaca. Ostaće zabeleženo da je jedna teroristička organizacija postala vlast, ne samo zato što je njeno nasilje bilo popularnije od kompromisa koji je nudio njen politički takmac, već i zato što su Zapadne sile htele da demokratizuju Palestinu u vreme sukoba. Predloženo je poštovanje istih uslova kao u razvijenim demokratijama - koja politička organizacija dobije najviše glasova biće na vlasti. I Palestinci su onda, nošeni emocijama koje idu uz sukob, naravno izabrali Hamas".²²³

Po dolasku "Hamasa" na vlast, tenzije i sukobi između Palestinaca i Izraelaca su se povećali, zbog težnje "Hamasa" da njihov terorizam preraste u rat - za koji još uvek nema ni ljudi, ni sredstava. Svakako da je ovakav način rešavanja konflikta neprihvatljiv i zabrinjavajući, kako za ovaj region, tako i za svetski mir.

- ***Islamistički terorizam u Alžiru.*** Kada su početkom 90-tih godina zaustavljeni izbori²²⁴ na kojima su pobedili islamisti, Alžir je postao "druga neuralgična tačka islamskog savremenog terorizma".²²⁵ Jedna od najopasnijih terorističkih grupa je svakako **GIA**, osnovana 1993. godine, a predvođena Abdelhakom Lajadom (Abdelhak Layada). U cilju osвете, ova teroristička grupa je počinila najveća zverstva nad sopstvenim stanovništvom.²²⁶

Mete su bili svi oni koji su "sumnjivi", kao i loši muslimani, političari, bogataši, diplomate, stranci i novinari, inteligencija, sveštenici, feministkinje, kao i

²²² Isto, str. 201 - 204.

²²³ Isto, str. 204.

²²⁴ Vlada FLN-a (Nacionalni oslobodilački front – Alžir) "porekla je izričito muslimanskim strankama ishod regionalnih izbora, 1 996. otišla je i dalje, mijenjajući ustav, zabranjujući islamskim strankama ulogu u vladi. Novi izbori u lipnju 1997. donijeli su pobjedu vladi, koja nije iznenadila".

- Harmon, C., "Terorizam danas", Golden marketing, Zagreb, 2002, str. 207.

²²⁵ Simeunović, D., "Terorizam", Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009, str. 207.

²²⁶ "U akcijama protiv "neverničkog režima" i građana koji ga podržavaju, u Alžiru je od strane pripadnika GIA do sada ubijeno preko 60.000 ljudi, uračunav i brojnu decu, od kojih su većina poklani u svojim domovima".

- Isto, str. 207.

stanovnici sela.²²⁷ GIA je, zbog mešanja Francuske u stvari alžirske "ume", i na tlu ove zemlje izvršila niz terorističkih akcija.

Za pripadnike GIA, ispravni i pravoverni su bili samo fanatici i njihove vođe koje izdaju "fatfu",²²⁸ dok su ostali vernici proglašeni otpadnicima – "kafirima", nad kojima je čak obavezno izvršenje odmazde.

Izdavši saopštenje da je nasilje koje čini GIA, plod okruženosti njenog lidera vladinim špijunima, Al Kaida se na zahtev Bin Ladena, kao i mnoge druge terorističke organizacije, ogradila od GIA.²²⁹

Znatno umerenije delovanje imala je GSPC (oko 800 članova), organizacija koju su predvodili islamski intelektualci, a u potpunosti je podržavali pripadnici Al Kaide.

U odnosu na period iz druge polovine 90-tih godina, situacija u Alžiru je mnogo bolja. Samo teroristi Al Kaide Magreba, vode rat sa alžirskim vlastima. Usled nemoći međunarodne zajednice, kao i alžirske vlasti da spreči delovanje ove grupe terorista, njima se bavi alžirska vojska. "To je uslovilo promenu terorističke strategije i taktike. Povukli su se u brda i koncentrisali se u samo jednoj provinciji (Kavali), a odavno već ne izvode svoje akcije u gradovima. Očito u defanzivi, teroristi više nisu u stanju da upadaju u kuće Alžiraca i kolju čitave porodice uračunav i decu, kao što su to činili nekada".²³⁰

- ***Alkaidizam kao ekstremni džihadizam.*** Terorističkim aktom na centre vojne i ekonomske moći SAD, 11. septembra 2001. godine, sa velikim brojem

²²⁷ "Za nenošenje feredže žene su automatski ubijane na ulici velikih gradova, za nepoznavanje verskih tekstova nepismeni ljudi su masovno bičevani do smrti po alžirskim zabitima, kidnapovane su žene i devojke, paljena čitava sela".

- Isto, str. 207.

²²⁸ "Pravo na pogubljenje muslimana koji su više nego grešnici, jer Islam zabranjuje ubistvo grešnika".

- Isto, str. 207.

²²⁹ Gunaratna, R., "Inside Al Qaeda: Global Network of Terror", Columbia University Press, New York, 2002, p. 138.

²³⁰ Simeunović, D., "Terorizam", Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009, str. 208.

poginulih,²³¹ ranjenih i prouzrokovanom enormnom materijalnom štetom, "Al – Kaida" je, iz do tada malo poznate organizacije, stigla u sam vrh terorističkih organizacija i postala glavni oslonac islamističkih terorista. Naime, napadi²³² su bili serija koordinisanih terorističkih napada protiv Sjedinjenih Američkih Država koji su se dogodili u utorak, 11. septembra 2001. godine. Prema zvaničnom izveštaju "Komisije 911", 19 osoba u službi "Al Kaide", mreže militantnih vahabijских organizacija, otelo je četiri američka aviona. Dva su udarila u Svetski trgovinski centar (STC) na Menhetnu u Njujorku, po jedan u svaki soliter u 17 minuta razlike, posle čega su se oba solitera srušila. Treći avion je udario u Pentagon, glavno sedište Ministarstva odbrane SAD u Vašingtonu. Četvrti avion se srušio u ruralnom delu Pensilvanije 130 km istočno od Pitsburga, nakon što su putnici pružili otpor otmičarima.

Pored solitera STC, sa po 110 spratova, pet drugih zgrada i četiri stanice podzemne železnice je, takođe, ili uništeno, ili teško oštećeno. Ukupno na Menhetnu je oštećeno 25 zgrada. Komunikacijska oprema, kao što su radio, televizijski i mobilni predajnici su bili neupotrebljivi. U Vašingtonu, deo Pentagona je teže oštećen požarom, a jedan deo zgrade se srušio.

"Al Kaida" je već bila umešana u nekoliko napada na američke ciljeve,²³³ tako da je pozdravivši napade i njegove vođe, insinuirala svoju umešanost u ovaj teroristički napad. Iako je Osama Bin Laden negirao bilo kakvu umešanost u ovaj teroristički akt, u video snimku iz 2001. godine, priznao je da je znao da će biti napada, a 2004. godine, takođe, u video snimku prihvatio je potpunu odgovornost za napade 11. septembra.²³⁴

²³¹ Tačan broj žrtava ovog terorističkog napada nije nikada utvrđen. Broj poginulih kreće se oko 3000, od toga: 265 u četiri aviona, 2595 uključujući i 343 vatrogasaca, 23 njuroška policajca i 37 lučkih policajaca u STC-u i 125 civila i vojnog osoblja, kao i jedan broj neidentifikovanih tela.

²³² Napadi se obično nazivaju na engleskom "11. septembar", "9/11", "911" ili "9-11". Poslednja dva naziva su izvedena od američkog stila pisanja datuma 11. septembra.

²³³ "Al Kaida" je umešana u napade na američke ambasade u Keniji i Tanzaniji 1998. godine i američki ratni brod "Kouler" u Jemenu 2000. godine.

²³⁴ U svojoj izjavi o prihvatanju odgovornosti za napade iz 2004. godine, Bin Laden je između ostalog rekao da je motivacija za napade bila "vraćanje slobode našem narodu", "kažnjavanje agresora" i "nanošenje ekonomske štete SAD". Naglasio je da je dugoročni cilj ove njegove borbe da "SAD iskrvari do tačke bankrota".

Al Kaida (arapski al-Qa'idah), što u prevodu znači **"baza"**, organizacija je fanatičnih i vrhunski obučanih muslimanskih ratnika. Vođa "Al Kaide", Osama Bin Laden, bogati saudijski građevinski inženjer i biznismen,²³⁵ obučavan u CIA, radi učešća u mudžahedinskim bitkama u Avganistanu protiv Sovjetske invazije, izvršene 1979. godine, "jednoga trenutka se otgao kontroli moćnih mentora, postajući najopasniji protivnik, pošto je izvanredno savladao metode i tehnike asimetričnog ratovanja".²³⁶

Osamdesetih godina prošlog veka na čelu "Al Kaide", koja je nastala od tzv. "Kancelarije za podršku" bio je Osama Bin Laden sa palestinskim verskim vođom Abdulahom Azamom. "Oni su regrutovali, trenirali i finansirali hiljade inostranih mudžahedina, odnosno "svetih ratnika", iz više od 50 zemalja. Al Kaidom od 1998. godine rukovodi savet koji raspravlja i odobrava velike projekte, uključujući i terorističke aktivnosti".²³⁷ Ladenovim najbližim saradnikom i ideologom organizacije, smatra se Ajman al-Zavahiri, vođa egipatskog krila terorističke organizacije "Islamski džihad".²³⁸ Kredo lidera "Al Kaide" bio je "običnost i skromnost u ponašanju, a izuzetnost u delu. Nikada nije proveravao da li mu je hrana otrovana, niti je tražio od svog obezbeđenja da ga ubije da ne bi pao neprijateljima u ruke. Kao čovek iz bogate saudijske porodice nije žalio da da velike lične donacije za ostvarivanje svojih ciljeva".²³⁹

Prpadnici "Al Kaide" su povezani, ne baš uvek istim interpretacijama njihove vere i islamističkog učenja. Spaja ih radikalizam, tj. spremnost da za ideale ratuju i daju svoje živote.

"Al Kaida" je terorizam pretvorila u globalni fenomen, sa novom ideologijom – **alkaidizmom**, koji za mnoge terorističke grupe predstavlja globalnu ideologiju, kao i najekstremniju varijantu **džihadizma**, koji je baziran na različitim nijansama islamističkog učenja. "Pod terminom džihadizam ne treba

²³⁵ Preduzeće Ladenovih imalo je godišnji prihod od pet milijardi dolara, zapošljavalo oko 40 000 ljudi, a razvijalo je dobre odnose sa američkim kompanijama, između ostalog i sa "Dženeral Elektrik".

²³⁶ Isto, str. 348.

²³⁷ Isto, str. 348.

²³⁸ Šire: Isto, str. 347 – 352.

²³⁹ Simeunović, D., "Terorizam", Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009, str. 209.

podrazumevati jednu konzistentnu ideologiju, već više varijanti jedne te iste ideologije koja se zasniva na militantnoj interpretaciji Kurana. Formula alkaidizma je jednostavna – borba svim sredstvima do konačnog istrebljenja svih neprijatelja Islama, a u koje spadaju Jevreji, hrišćani ("krstaši"), i loši muslimani – izdajnici".

240

Ekstremni muslimani se osećaju povezani prevashodno borbenim interpretacijama svoje vere. Bratska nit, koja ih vezuje u isti ekstremistički korpus spreman da ratuje za svoje ideale širom sveta i protiv bilo koga, je radikalizam.

Kao islamistička ideologija, alkaidizam je najrasprostranjeniji u Aziji, pa zatim u Evropi i Africi. U Južnoj Americi alkaidizam se pojavljuje tek u tragovima, dok je Australija postala ponajviše meta Al-Kaide, zbog njenog učešća u zapadnom vojno-obaveštajnom pohodu protiv islamističkog ekstremizma i terorizma.

Strategija suprostavljanja zapadnih zemalja "Al Kaidi" se menjala proteklih godina. Počelo je sa objavljivanjem rata od strane SAD, snažnim vojnim udarima i invazijama po zemljama stvarne ili pretpostavljene podrške, brzim uključivanjem ostatka sveta podršci toj borbi, da bi stvari vremenom počele da dobijaju smireniju i manje dramatičnu dimenziju.

Posmatrajući sa današnjeg aspekta, može se reći da uticaj "Al Kaide" opada i u islamskim zemljama, što pokazuje : ubistvo njenog lidera, Osama Bin Ladena 2011. godine,²⁴¹ izostanak novih spektakularnih akcija posle 11. septembra; snažan odgovor SAD i drugih zapadnih saveznika prema ovoj terorističkoj organizaciji.²⁴²

• **Islamistički terorizam na tlu bivše Jugoslavije.** Posmatrajući istorijski, militantni Islam na našem bivšem i sadašnjem državnom tlu, nastao je još u

²⁴⁰ Isto, str. 209.

²⁴¹ Osama Bin Laden ubijen je 2. maja 2011. godine od strane specijalnih američkih snaga "Mornaričke foke" u gradu Abotabad, oko 100 kilometra severno od glavnog grada Islamabada (Pakistan).

²⁴² Međutim, ovaj miran period ne bi trebalo nikoga da zavarava. "Mreža Al Kaida se danas i pored svih teških udaraca koje je pretrpela još uvek rasprostire širom sveta. Ona obuhvata 24 terorističke grupacije i broji između 5 000 i 12 000 članova".

- Šire: Isto, str. 208 – 219.

vreme Kraljevine Jugoslavije, kada je 1939. godine osnovana organizacija **"Mladi muslimani"**, po uzoru na istoimeni podmladak "Muslimanske braće". Osim ove organizacije, na tlu bivše SFRJ postojale su razne ekstremne emigrantske muslimanske organizacije koje su delovale najčešće u sprezi sa ustaškom emigracijom, od kojih izdvajamo: Hrvatski islamski centar, Udruženje bošnjaka, Udruženje bosansko-sandžačkih muslimana, Džamijat el Islam. Sve su one blisko sarađivale sa Hrvatskim narodnim vijećem, dok su najveću podršku imale od islamističke terorističke organizacije "Muslimanska braća". Ove organizacije su aktivno učestvovala u građanskom ratu na teritoriji bivše SFRJ. "Takođe su brojni islamski teroristi iskrslili u toku rata u Bosni gde su preko noći postajali sveti ratnici – mudžahedini. I pored svih američkih pretnji zadržalo ih se godinama na tlu BiH nekoliko hiljada. Mnogi od njih su snabdeveni bosanskim pasošima nesmetano otišli na Zapad, malo verovatno sa potpuno miroljubivim namerama. Srpsko stanovništvo na tlu Bosne i Hercegovine ih pamti po najužasnijim zverstvima i fanatizmu".²⁴³

Od svih prostora današnje Republike Srbije, Sandžak je, preko vahabita, najviše pod uticajem islamskog fanatizma.²⁴⁴

U BiH vahabiti, iako su odbili vernike od sebe, uspevaju da se održe zahvaljujući finansijskoj pomoći koju dobijaju iz Saudijske Arabije.²⁴⁵

Postojanje vahabizma, kao ekstremizma, na prostorima Balkana, pa samim tim i na prostoru Republike Srbije, negiralo se sve do 2006. godine, kada su vahabije svojim agresivnim ponašanjem i incidentima, pokušavale da preotmu

²⁴³ Isto, str. 223.

²⁴⁴ "Vahabizam je islamski ekstremni pravac tumačenja Kurana zasnovan na učenju Muhamed ibn Abdul Vahaba. U Saudijskoj Arabiji vahabizam je državna religija, ali u drugim muslimanskim zemljama nije uhvatio korena. Praktično postoji samo u tri oblasti na svetu od kojih je jedna i Balkan".

- Isto, str. 223.

²⁴⁵ "Ko pristupi vahabitima dobija mesečnu novčanu platu, kao i žene za nošenje feredža. Razlikuju se po izgledu (briju glavu i nose duge brade) i odeći (kraće široke pantalone) od tradicionalnih muslimana. Klanjaju se na hambelijski način. Obrezuju žene kako bi ih učinili smernim".

- Isto, str. 223.

džamije vernicima Islamske verske zajednice u Bosni²⁴⁶ i Sandžaku, napadajući imame i njihove pristalice.

”Da je terorizam samo realizovani ekstremizam pokazaće otkrivanje **kampa za obuku vahabita** u ataru sela Žabren na planini **Ninaja**, tačnije između Novog Pazara i Sjenice, u aprilu 2007. U sukobu sa policijom poginuo je vođa vahabitske grupe, a jedan vahabit je ranjen. Ta grupa je planirala terorističke napade na lokalne muslimanske sveštenike, škole i ambasade u Beogradu. Ima ih na tlu Srbije u Novom Pazaru, Sjenici, Tutinu, Prijepolju, Brodarevu, Priboju, a u Crnoj Gori u Bijelom Polju, Rožaju, Plavu i Gusinju”.²⁴⁷

Na Kosovu i Metohiji, albanska muslimanska grupacija, iz straha da će izgubiti naklonost SAD i drugih zapadnih zemalja, nije se oslanjala na terorističke organizacije iz drugih islamskih zemalja. ”Međutim, veoma je simptomatično za procenu daljih događaja što se albanski separatistički pokret u svom finansiranju, a posebno u ilegalnom naoružavanju obilato služi trgovinom drogom i pri tome tesno sarađuje sa islamistima bliskoistočnih i uopšte muslimanskih zemalja preko kojih ide **put droge**”.²⁴⁸

a) Islamistički terorizam u Bosni i Hercegovini. Bošnjački ekstremizam je od samog početka bio više verski, nego nacionalistički, s tim što se u vremenima kada je nacionalizam bio potreban, više predstavljao kao nacionalni fenomen. ”Razlog tome je što je ono seme ekstremizma koje je zasejano u BiH u toku rata i koje su hrišćanskom krvlju obilato zalivali i strani i domaći mudžahedi, potom niklo u formi **džihadizma** čije je žilavo korenje duboko prodrlo u bosansko-hercegovačko tlo”.²⁴⁹

Dolazak mudžahedina²⁵⁰ u Bosnu i Hercegovinu, i njihovu borbu na strani islamističkog ekstremiste Alije Izetbegovića, Amerikanci su tolerisali, misleći da

²⁴⁶ Posle Sarajeva, glavni vahabijski centar Balkana je Kosovska Mitrovica.

²⁴⁷ Isto, str. 223.

²⁴⁸ Isto, str. 224.

²⁴⁹ Isto, str. 226.

²⁵⁰ ”Istine radi nisu svi stranci koji su učestvovali u borbama u BiH bili mudžahedini. Motivi za dolazak nekih od njih nisu bili samo verske prirode. Primera radi, među prvim strancima koji su stigli u BiH da bi se borili protiv Srba bili su meštani turskog sela Halibejli pored Izmiri. To selo

će ih kasnije moći kontrolisati, nakon što ih upotrebe u borbi protiv Srba, kao što su ih koristili u Avganistanu protiv Rusa. Međutim, procena je svakako bila loša. "Za muslimanski živalj u Bosni i Hercegovini mudžahedini – pridošlice sa Bliskog Istoka su bili neka vrsta **heroja**, otprilike istih onakvih kakvi su za bosanske Srbe bili Rusi – dobrovoljci koji su se borili na njihovoj strani".²⁵¹ Procenjuje se da je u periodu od 1992. do 1995. godine, kroz BiH prodefilovalo od deset do dvanaest hiljada muslimana iz drugih zemalja, a da ih je na ovim prostorima, nakon rata po raznim osnovama ostalo oko 1500. S obzirom da se posle Dejtonskog sporazuma, politika Zapada po pitanju mudžahedina u BiH promenila, njihovo prisustvo na ovim prostorima postalo je nepoželjno. Mnogi od njih su otišli preko Hrvatske na Zapad, a veliki broj je otputovao u Čečeniju, Irak ili Avganistan. "Državni vrh u Sarajevu priznaje da je na tlu BiH još uvek više stotina ekstremista iz takozvanih "kritičnih zemalja", izražavajući i spremnost da svakog od njih isporuči ukoliko ih neka strana zemlja zatraži".²⁵²

Pod američkim pritiskom 2002. godine, pet mudžahedina je isporučeno zemljama Zapada, od toga dvojica Egipćanina koji su smatrani posebno opasnim, Arman Ahmed al Huseini zvani Al Misri i Hasan Mahmud Saad al Šerif zvani Sakr, koji su posle završenog rata u BiH izvršili napad na egipatsko mondensko letovaliste Luksor, a zatim se mirno vratili u BiH, dobivši državljanstvo ove zemlje. Pored toga, obojica se smatraju saradnicima Osama Bin Ladena. Uhapšeni su i isporučeni, jedan Nemačkoj, a drugi Italiji, zbog ilegalne trgovine drogom i sumnje za terorizam. Kasnije su vlasti BiH, zbog žestokih reakcija domaćeg bošnjačkog stanovništva odustali od daljih postupaka isporučivanja islamističkih ekstremista, da se ne bi podsticao ekstremizam u BiH. Oni koji su pre toga isporučeni na zahtev Amerikanaca, isporučeni su, ne u svoje matične zemlje, nego su upućeni u Gvantanamo.

je davno naseljeno Bosancima, a nemali broj stanovnika sela ne samo da zna svoje poreklo, već neki među njima održavaju i veze sa rodbinom u BiH".

- Isto, str. 230.

²⁵¹ Isto, str. 227.

²⁵² Isto, str. 227.

Problem, što je grupa mudžahedina posle rata nastanila bivše srpsko selo Bočinja u opštini Maglaj, je u tome što je "fatfa"²⁵³ (pozivanje na ubijanje Amerikanaca i drugih "krstaša"; to je dužnost svakog muslimana koji to može učiniti u bilo kojoj zemlji) prevedena na bošnjački jezik i distribuirana širom BiH. "Fatfu" iz 1998. godine, od Bin Ladena je prihvatio Abu Hamza, vođa ove grupe, koja je na šerijatski način organizovala život na ovim prostorima BiH. Što se tiče finasiranja rata u BiH od strane Bin Ladena i islamskih zemalja, cifre se kreću od oko pet milijardi američkih dolara.

Iako je po pitanju mudžahedina, posle rata Zapad vršio pritisak na bosansko–hercegovačku vlast, u svojim medijima su nevoljno izveštavali o tome. "Na primer, kao u slučaju hapšenja bliskog Ladenovog saradnika i novopečenog državljanina BiH, Tunizanina **Mehreza Audounija** u Turskoj zbog pokušaja političkog ubistva, čemu je prethodio pokušaj ubistva pape prilikom posete BiH, kada je pronađen eksploziv ispod jednog mosta na putu kojim se kretao papa".²⁵⁴

Nakon što su ljude u Bosni, na Kosovu, u Sandžaku, Albaniji, Makedoniji "zarazili svojom ubilačkom ideologijom", mudžahedini su se rasuli po celom svetu, ne samo da bi pomogli "svojoj muslimanskoj braći u nevolji", već da "seme islamističkog zla" seju širom sveta, "sve dok se skrivena misao ekstremizma ne počne pretakati u praksu terorizma".²⁵⁵

b) Proislamistički procesi na Kosovu. Utemeljen na programu tzv. "Druge prizrenske lige", albanski nacionalistički pokret na Kosovu, tokom II Svetskog rata, transformisao se od nacionalizma ka verskom ekstremizmu. U suštini to je bio verski rat, jer je oko 12 000 albanskih nacionalista, pristupajući nemačkoj diviziji "Skenderbeg" 1944. godine, "na zahtev verskih lidera Druge prizrenske

²⁵³ "Fetfe su direktive koje nalaze uporište u islamu. Ponekad, neki muslimanski vjerski vođe izriču *fetfu* koja potiče vjernike na nasilje kada nema priznato ga ratnoga stanja. Krajem veljače 1998., šest vođa terorističkih skupina, uključujući bivšega Saudijca Osamu Bin Ladena, izrekli su *fetfu* koja je navodno dobila odobrenje vjerskih vođa u Libanonu, Jordanu i "Palestini".

- Harmon, C. C., "Terorizam danas", Golden marketing, Zagreb, 2002, str. 198.

²⁵⁴ Simeunović, D., "Terorizam", Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009, str. 228.

²⁵⁵ Isto, str. 230.

lige, polagalo zakletvu verskog sadržaja koristeći Kuran. Suština zakletve je obavezivanje na **džihad protiv nevernika**".²⁵⁶ Tada je ubijen 281 Jevrejin, a potom zaklano 380 Srba u selu Vanica, da bi se ovakvi zločini divizije "Skenderbeg" nastavili do kraja II svetskog rata. "Dokumenti potvrđuju da je čak i na kraju rata albanski lider **Sokolj Dobroši** ispred organizacije **"Bali kombetar"** pozvao sve Albance na Kosovu na sveti rat **džihad**, a ne na nekakvu borbu za ciljeve nacizma ili fašizma. Zato je pogrešno pripadnike "Skenderbega" nazivati samo fašistima",²⁵⁷ već prvim mudžahedinima na Balkanu koje su obučavale njihove verske vođe (Džafer Deva, Ali-beg Draga, Vehbi Frašeri, Bajazit Boljetin, muftija El Hadž Emin Husein).²⁵⁸

Od svog postanka Oslobodilačka vojska Kosova (OVK) je, kao etnoseparatistička organizacija, imala svoju autentičnu islamističku viziju, kao i podršku međunarodne islamističke terorističke mreže. Kao primer, može da nam posluži izjava visoko rangiranog pripadnika albanske obaveštajne službe, Fatos Kljosija koji je potvrdio da je Osama Bin Laden posetio Albaniju 1994. godine, i tom prilikom oformio terorističku mrežu koja operiše iz Albanije, kao i da je regrutovao borce za sukobe na Kosovu 1999. godine. "Malo se zna da je proislamističkoj orijentaciji OVK najviše doprineo **Islamistički oružani pokret** koji je na Narodnoj arapskoj islamskoj konferenciji (PAIS) 1995. u Kartumu napravio strategiju islamističkog terorizma na Balkanu. Za organizovanje Albanaca na Kosovu za **džihad** zadužen je tada islamistički centar u **Karačiju**".²⁵⁹

U selu Donji Prekaz na Kosovu 1998. godine, Ekrem Avdija je osnovao jedinicu mudžahedina Abu Bekir Sadik (Kosovska Mitrovica), u kojoj je bilo 70% Albanaca sa Kosova. Još dve proislamističke organizacije su delovale na Kosovu, "Alahova vojska" (Prizren) i "Selafisti" (Prizren).

²⁵⁶ Isto, str. 230.

²⁵⁷ Isto, str. 231.

²⁵⁸ "Da su Albanci bili prijemčivi za islamističke uticaje vidi se iz mnogo detalja, pa i takvih da su se shodno svojim pravilnicima za ratovanje svi članovi OVK morali moliti Alahu najmanje dva puta na dan po pola sata".

- Isto, str. 231.

²⁵⁹ Isto, str. 231.

O tesnoj saradnji Al Kaide i OVK, koja je bila spremna da se uključi i u međunarodnu terorističku borbu na strani Al Kaide, govori i podatak (izjava Ibrahima Rugove od 25. septembra 2001. godine) da su se na Kosovu krili međunarodni teroristi, kao i da su na tom prostoru imali svoje baze.²⁶⁰

Ne samo da egzistiraju na Kosovu, proislamističke organizacije za svoju obuku koriste i nekadašnje baze OVK. Na Kosovu je potvrđeno i prisustvo "Hamasa" i "Hezbollaha". Pristalice "Hezbollaha" finansira Iran, dok formaciju Abu Bekir Sadik i vahabite finansira **SJRC** (Saudijski komitet udružene pomoći za Čečeniju i Kosovo). **'Finansijeri** su različiti, ali ciljevi svih organizacija su isti".²⁶¹

Osim finansijske podrške sa strane, islamisti sa Kosova koriste i kriminalno samofinansiranje : trgovina ljudima,²⁶² prebacivanje avganistanskih talibana u Mađarsku, Slovačku i Češku, šverc oružjem,²⁶³ uzgajanje kanabisa na velikim površinama.²⁶⁴ Nekadašnji teroristi i članovi OVK uzgajaju kanabis u saradnji sa proizvođačima droge iz Avganistana²⁶⁵ i Pakistana.

Na Kosovu i u Makedoniji je oskrnavljeno, oštećeno i srušeno stotinak verskih objekata i spomenika, dok je sagrađeno na stotine džamija, što govori da se na ovim prostorima obnavlja religioznost koja ima svoju militantnu

²⁶⁰ "Rugova je nešto kasnije, tačnije 17. novembra 2001. godine potvrdio sve snažniju proislamističku orijentaciju OVK i ponovio da su **teroristi Osama bin Ladena našli pribežište i dalje ga nalaze u našem regionu**. Tom prilikom je obećao da će svoja saznanja izneti pred OUN i Evropskom komisijom što posle nije učinio".

- Isto, str. 231.

²⁶¹ Isto, str. 232.

²⁶² "Pre svega prostitutkama sa Istoka za potrebe oružanih snaga međunarodne zajednice smeštenih na Kosovu, ali njima snabdevaju i kriminalnu mrežu Evrope uopšte".

- Isto, str. 232.

²⁶³ "Tradicionalan šverc oružjem na Kosovu danas je ogledalo simbiotičkog odnosa terorista i krimanalaca. Kurdski teroristi se sve više snabdevaju oružjem od kosovskih Albanaca, a oni od njih drogom. Nema sumnje da ih povezuje i islam kao garancija uzajamne solidarnosti".

- Isto, str. 233.

²⁶⁴ "Procenjuje se da otprilike 30 "porodica sa ukupno 5.000 ljudi na Kosovu veoma značajno profitira od droge. Sve one su rodbinski povezane sa vrhovima političke vlasti na Kosovu. Sedam od tih porodica je tesno povezano sa islamističkom terorističkom mrežom na Bliskom Istoku, a sve imaju kontakte sa islamistima".

- Isto, str. 222 – 223.

²⁶⁵ "Ako je Avganistan danas zemlja maka, Kosovo je zemlja kanabisa. Ne samo zbog proizvodnje, već daleko više zbog trgovine ovom vrstom droge. No, Kosovo je danas jedno od najsiromašnijih područja u Evropi i droga donosi prosperitet".

- Isto, str. 232.

stranu,²⁶⁶ ”i da ne predstavlja tek samo puko korišćenje prava na ispovedanje u građanskom društvu. Povratak svojim islamskim korenima jedan deo muslimanskog življa na Balkanu očigledno doživljava kao učešće u svojevrsnom verskom ratu, tim pre što se radi o regionu, u kome bi bilo korisno graditi i bolnice, škole i puteve, kao nešto što mu još uvek izrazito nedostaje”.²⁶⁷

Terorizam verskih sekti

Sekta **Aum Šinrikjo** (Aum Shinrikyo), što u prevodu znači **”Vrhovna istina”**, predstavlja novu vrstu terorističke pretnje ”koju ne nameću tradicionalni sekularni neprijatelji nego masovni verski pokret motivisan mističnim, gotovo transcendentnim imperativom koji nadahnjuje sam bog”.²⁶⁸

Ova teroristička sekta je nastala u Japanu, 1987. godine, kao mešavina budizma, hinduizma,²⁶⁹ Nostradamusovih apokaliptičnih proročanstava i kulta ličnosti njenog osnivača i vođe **Šoko Asahare** (Shoko Asahara). Asahara (građansko ime mu je Chizuo Matsumoto), rođen je 1955. godine u Yatsushiro, u siromašnoj radničkoj porodici, kao jedno od sedmoro dece. Rođen skoro slep, pohađao je školu za slepe, da bi kasnije izučavao kinesku medicinu. ”Njegove mesijanske sklonosti su kasnije podstaknute vizijom koju je doživeo meditirajući na plaži po povratku u Japan. Prema Asahari, Bog mu je poslao ”poruku” da je izabran da ”vodi Božju vojsku”.²⁷⁰

Regrutovao je za članove sekte samo bogate i obrazovane ljude. Ova sekta je na svom vrhuncu brojala preko 100 000 članova. ”Svojim mladim

²⁶⁶ ”Kad je reč o ekstremizmu i terorizmu na Balkanu Zapad mora da se suoči sa gorkom istinom – Albanci jesu miljenici Zapada kao što su bili juče i Bošnjaci, ali Zapadnjaci nisu miljenici Albanaca baš kao što više nisu miljenici Bošnjaka niti će to ikada biti. Bar su na Bliskom istoku mogli naučiti da je vera jača od osećanja zahvalnosti”.

- Isto, str. 233.

²⁶⁷ Isto, str. 235.

²⁶⁸ Hofman, B., ”Unutrašnji terorizam”, Narodna knjiga Alfa, Beograd, 2000, str. 110.

²⁶⁹ ”Naročito smeša budizma i hinduizma ove sekte, zajedno s predstavama apokaliptičnog iskupljenja, imala je snažan uticaj na mlade inteligentne Japance koji su otuđeni preokupacijom društva radom, uspehom, tehnologijom i jurnjavom za zaradom”.

- Isto, str. 111.

²⁷⁰ Isto, str. 110.

sledbenicima se predstavljao kao reinkarnacija hinduističkog boga Šive, tvrdeći da samo ako ga bespogovorno slede mogu doći do odgovora na pitanje o neposredno predstojećoj apokalipsi i kraju sveta, pošto samo on zna vrhovnu istinu. Podučavao ih je levitaciji i telepatiji”.²⁷¹

Asahara je u svojim rukama koncentrisao velika materijalna i finansijska sredstva, uglavnom od donacija. Donatorima je dozvoljavao, ne samo da piju vodu u kojoj se on kupao, već i da piju njegovu krv. Sve njegove pristalice su probale drogu i prošle obuku za rukovanje visokotehnološkim oružjem. Koristio je znanje i stručnost visokoobrazovanih ljudi, kao i zalihe SSSR, nakon raspada ove zemlje. Interesujući se za Tesline pronalaskе, kao i za oružje iz domena visoke tehnologije, članovi ove sekte su boravili u Beogradu i posetili ”Teslin muzej”.

”Asahara je redovno optuživao Sjedinjene Države za sve japanske ekonomske i društvene probleme, kao i za pokušaj uništenja njegovog ličnog zdravlja. Suštinski element svih ovih planiranih zavera bila je Asaharina opčinjenost nervnim gasom”.²⁷²

Početkom 90-tih godina prošlog veka, sekta je nabavila bojne otrove u količini kojom bi moglo da bude ubijeno više miliona ljudi. Posle napada nervnim gasom u Tokijskom metrou, pretresom laboratorija sekte, policija je pronašla upravo toliku količinu sarina,²⁷³ odnosno nekoliko stotina tona.

Pripadnici ove terorističke organizacije su se naoružavali, kako hemijskim, tako i biološkim borbenim sredstvima. Sekta se ”pojaviла kao kupac tenkova T-72, aviona MIG-29, bacača protonskih raketa SL-13, pa čak i jedne nuklearne bombe. Poznato je da je grupa uspela da nabavi helikopter Mi- 17 zajedno sa uređajima za rasprskavanje hemijskog spreja”.²⁷⁴

U cilju ispunjenja svojih nuklearnih aspiracija, sekta Aum Šinrikjo je, u zabačenom delu Australije, kupila farmu ovaca na površini od 500 000 jutara,

²⁷¹ Simeunović, D., ”Terorizam”, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009, str. 236.

²⁷² Hofman, B., ”Unutrašnji terorizam”, Narodna knjiga Alfa, Beograd, 2000, str. 112.

²⁷³ Sarin je veoma otrovan gas, bez boje i mirisa, koga su proizveli nacisti tokom II svetskog rata i upotrebljavali u koncentracionim logorima za masovna ubistva zatvorenika.

²⁷⁴ Hofman, B., ”Unutrašnji terorizam”, Narodna knjiga Alfa, Beograd, 2000, str. 113.

nadajući se da će pronađeni uranijum kasnije, u svojim laboratorijama u Japanu, pretvoriti laserskom tehnologijom u nuklearni materijal podoban za naoružanje. "Razlog ogromne eksplozije koja se dogodila na Aumovom posedu u Australiji 28. maja 1993, koja je obasjala nebo na daljini od više desetina milja i koja je uzrokovala talase koji su se osetili na razdaljini od više stotina milja, još nije objašnjen, ali se verovatno odnosi na njihova nuklearna istraživanja".²⁷⁵

Napad u Tokiju, 20 marta 1995. godine, nije bila nasumnična, već sinhronizovana akcija, sa ciljem izazivanja velikog haosa i ogromnog broja žrtava. "Korišćenjem sarina uništićemo velike gradove",²⁷⁶ bila je Asaharina izjava u jutarnjim časovima, tog dana kada su članovi izveli smrtonosni napad na podzemnu železnicu. "Negde u 8.00, sred jutarnje špice (bio je ponedjeljak), odabrani kadrovi Auma postavili su 11 paketa nervnog gasa sarina na 5 vozova podzemne železnice... Ovi vozovi je trebalo da se nađu u glavnoj stanici Kasumigaseki četiri minuta jedan iza drugoga : to je terminal koji se nalazi unutar japanske vlade i koji tokom dana koriste hiljade službenika zaposlenih u najvažnijim ministarstvima – uključujući i Ministarstvo policije".²⁷⁷ Posude u kojima je bio sarin, ličile su na limenke za sok, ili posude za ručak, dok su druga pakovanja bila u kesama za smeće, obavijene novinama. Probadanjem paketa oslobađao se nervni gas, delujući istog trenutka u petnaest stanica na tri različite pruge. U ovom napadu 12 ljudi je poginulo, a teško povređeno oko 5 500.

To je bio prvi veći napad koji je neka teroristička organizacija izvršila oružjem za masovno uništenje. "Sada kada su teroristi prešli prag oružja za masovno uništenje, hoće li druge skupine pokušati oponašati tu metodu ili se koristiti drugim vrstama oružja za masovno uništenje s ciljem da prouzrokuju masovni gubitak ljudskih života, ozljede, razaranje imovine ili veliki poremećaj?".²⁷⁸

Naknadnom istragom, japanska policija povezala je Aum Šinrikjo sa prethodnim napadom iz 1994. godine pri kome je upotrebljen gas, kada je

²⁷⁵ Isto, str. 114.

²⁷⁶ Isto, str. 114.

²⁷⁷ Isto, str. 114.

²⁷⁸ Harmon, C. C., "Terorizam danas", Golden marketing, Zagreb, 2002, str. 11.

stradalo sedam ljudi, a ozleđeno njih 500.²⁷⁹ "Grupa Aum Šinrikjo planirala je ubistva i pravila generalne probe pre napada na podzemnu železnicu, a razradila je i mehanizme za finansiranje, razvijanje i podršku programa za upotrebu oružja za masovno uništenje (WMD)".²⁸⁰

Posle ovog događaja, sekta je od strane policije skoro potpuno rasturena i uništena (15. decembar 1995. godine), a njena celokupna imovina je zaplenjena. Asahara i njegovi operativci su izvedeni pred sud u Tokiju. Na suđenju koje je trajalo 13 godina, Asahara je proglašen krivim za napad. Sekta se kasnije obnovila, s tim što je novi vođa sekte Fumihito Joyu. "Kažu da čvrsto jezgro od barem 1000 članova – uključujući i neke novoregrutovane - ponovo pokreće profitabilan biznis sekte vezan za kompjutere i da je uključeno u različite trgovačke poduhvate".²⁸¹ Asahara je 2000. godine promenio svoje ime u Aleph, a članovi sekte ga i dalje izuzetno poštuju i nazivaju "genijem meditacije".

Pripadnici sekte su bili mladi ljudi, obrazovani, inteligentni i sposobni da izvedu bilo koji akt tehnološkog terorizma. Grupa je regrutovala naučnike i tehničke eksperte iz Japana, Rusije i drugih zemalja.

Cilj ove terorističke sekte bio je "izazivanje haosa nakon čega bi usledilo obaranje japanske vlade i osvajanje vlasti, prvo u Japanu, a posle u celom svetu. U tom smislu je izdao i naređenje svojim članovima da "osvoje svet" pri čemu je izvršio sve potrebne organizacione pripreme, računajući i ulazak u sajber prostor. Smatrao je da svet treba očistiti od svih ljudi, sem onih koji su članovi njegove sekte. Osuđen je na smrtnu kaznu vešanjem".²⁸²

²⁷⁹ Vajt, R. Dž., "Terorizam", Alexandria Pres, Beograd, 2004, str. 294.

²⁸⁰ Isto, str. 295.

²⁸¹ Hofman, B., "Unutrašnji terorizam", Narodna knjiga Alfa, Beograd, 2000, str. 116.

²⁸² Simeunović, D., "Terorizam", Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009, str. 236.

III MERE I AKTIVNOSTI U BORBI PROTIV TERORIZMA

U naučnoj i stručnoj literaturi postoje različita tumačenja aktivnosti koja se nazivaju **"antiterorizam"**. Pri tome za ovu vrstu delatnosti se koriste termini, **"antiterrorism"** (engl. anti (prefix) – protiv (an), protivnički, suprotan), kao i **"counterterrorism"** (engl. counter – protivudarac).²⁸³ U skladu s tim, antiterorizam predstavlja skup odbrambenih mera koje se preduzimaju u cilju zaštite lica i imovine ili kao znanje, upoznatost sa terorističkim pretnjama i merama koje se sprovode da bi se njihov udarac redukovao.²⁸⁴

Termini **"counter-terrorism"**, **"counter terror"**, **"counter-attack"** najviše se odnose na ofanzivne mere u cilju sprečavanja savremenog terorizma i izvan teritorije sopstvene države, koje obično primenjuju velike sile, kao što su SAD, Rusija i Velika Britanija.

Odgovor na terorizam treba da zadovolji dva zahteva: da bude prihvatljiv, odnosno saglasan sa zahtevima demokratije, i da bude uspešan u minimiziranju ili iskorenjivanju problema sa terorizmom. Neophodno je da se demokratska strategija borbe protiv terorizma oslanja na miroljubiva sredstva, kao što su pregovaranje, kompromis i pomirenje. U slučaju SAD, to bi značilo ozbiljno preispitivanje njene dosadašnje intervencionističke politike i načina na koji je ona, pod plaštom globalizacije demokratskih vrednosti, sprovodila svoju imperijalističku politiku širom sveta. Čak i pod pretpostavkom da ona to želi i može da učini, postavlja se pitanje kakav bi bio učinak takvog pristupa otklanjanju uzroka terorizma? Pored toga, priroda terorističke pretnje i razornost terorističkih napada, kao i količina mržnje ispoljene u njima, dovode u pitanje to da li je teroriste moguće dovesti za pregovarački sto?

"Nepostojanje kontinuirane analize na svetskom nivou o uzrocima i motivima terorizma nije slučajan propust pojedinih država, već njihova namera.

²⁸³ Simić, Ž., "Englesko-srpskohrvatski rečnik", Beogradski izdavačko-grafički zavod, Beograd, Beograd, 1997, str. 12 i 34.

²⁸⁴ Keča, R., "Terorizam – globalna bezbjednosna prijetnja", Banja Luka, 2012, str. 119.

Ali kada su njihovi lični interesi u pitanju, te zemlje se bore protiv terorizma svim sredstvima, najčešće represijom, pa čak i nasumničnom primenom međunarodnog terora, podržavajući ili pak podstičući terorizam u regionima i zemljama ako se teroristi bore protiv njihovih neistomišljenika – protivnika”.²⁸⁵

Veoma često se na terorizam gleda s posebnom pažnjom, tek posle nekog katastrofalnog događaja, dok se pre toga zanemaruje preventivni način delovanja na taj problem, a istovremeno se daje odgovarajući značaj bezbednosnim merama zaštite društva. ”Treba konstatovati da je zadatak preventive da se sistem društvene sigurnosti podigne na znatno viši nivo nego što je trenutno. Neposredna prevencija je onaj oblik djelovanja koji je vezan uz mjere i radnje koje se primjenjuju u svim stadijima policijskog postupka, a posredna prevencija je ona koja se svodi na otkrivanje i presjecanje svih situacija, prilika i stanja koja dovode do ugrožavanja javne bezbjednosti ili njihovog držanja pod kontrolom”.²⁸⁶

Ako društvo ne gleda na terorizam primenom proaktivne filozofije, doprineće destabilizaciji demokratskog društva. Potrebno je naučiti kako da se utiče da do krize ne dođe, a ne samo kako na nju odgovoriti. Sledstveno tome, proaktivni menadžeri treba da sprovedu procenu rizika i ranjivosti pre ranjive situacije, zatim da razmatraju alternative i posledice različitih akcija, kao i da preduzimaju korake anticipiranja, kako bi se stekla maksimalna kontrola nad vanrednim događajima, koji ako nastupe, neće ostaviti takve posledice, koje bi bile daleko veće da se na problem nije delovalo proaktivno. Za uspešno suprostavljanje terorizmu, ”neophodno je, pored ostalog poznavanje određenih naučnih oblasti koje omogućavaju bolje sagledavanje ovog fenomena u svim njegovim raznovrsnim i složenim manifestacijama, kao i uspješnije djelovanje u smislu njegovog sprječavanja i suzbijanja”.²⁸⁷

Proaktivne mere u terorističkim incidentima su efikasne u razoružavanju terorista, jer preduzimanjem tih akcija teroristi osećaju da službenici i menadžeri

²⁸⁵ Isto, str. 307.

²⁸⁶ Korajlić. N., ”Kriminalistička metodika”, Fakultet kriminalistikih nauka, Sarajevo, 2008, str. 241.

²⁸⁷ Isto, str. 11.

koji rade na zaštiti objekata kontrolišu situaciju. Povećane mere bezbednosti na nekim mestima, koja bi mogla postati meta napada, smatra se proaktivnim korakom. Proaktivna filozofija uspostavlja efikasne sisteme, kako bi se smanjio broj mogućnosti za različite grupe dela, kao i izgledi terorista da će njihovo delo biti uspešno. Takođe, proaktivna filozofija i proaktivne akcije su metode koje agencije koriste kako bi uticali na razvoj događaja, a ne samo kao odgovor posle njegovog dešavanja.²⁸⁸

5. Državne antiterorističke mere

Od druge polovina XX veka pa do današnjih dana, terorizam predstavlja jednu od najopasnijih pretnji bezbednosti velikom broju država na svetu, ali i svetskom miru uopšte, najviše tendencijom da će se njegova agresivnost u bliskoj budućnosti još više ispoljiti.

Raspoloživa saznanja iz oblasti odbrane od terorizma²⁸⁹ ukazuju na to da administracija bilo koje države čini adekvatne napore u smislu što efikasnijeg onesposobljavanja terorista, kao i da sve države ne postižu vrhunske rezultate u toj oblasti. Bez pretenzije da budu identifikovani i razmotreni svi razlozi različitosti protivterorističke efikasnosti, treba imati u vidu, da ako neki teroristički kolektivitet pokazuje operativnu sposobnost za kontinuirano nasilno ispoljavanje protiv vitalnih vrednosti određene države, za osnovu je konstatovati nedopustivu poroznost protivterorističke prevencije dotične države.

Napadnuta država od svake vrste agresije brani se svim raspoloživim sredstvima, najčešće koristi odbrambeno-ofanzivnu delatnost, koja treba da je planska i organizovana. Odbrana vitalnih državnih vrednosti od napada terorista obuhvata angažovanost protivterorističkih potencijala države kroz primenu usklađenih ofanzivno-defanzivnih, tajnih i javnih nesmrtonosnih i smrtonosnih

²⁸⁸ Dragojlović-Ćirić, N., "Strateški odgovori SAD i EU na terorizam", Nacionalna i globalna bezbednost, Beograd, 2005.

²⁸⁹ U vezi sa odbranom od terorizma u opticaju su termini: suprostavljanje terorizmu; protivterorizam; borba protiv terorizma; protivteroristička borba; prevencija terorizma; sprečavanje i suzbijanje terorizma; odgovor terorizmu; odbrana od terorizma; preventivne protivterorističke mere; reaktivne protivterorističke mere; represivne protivterorističke mere, i drugi.

(neoružanih i oružanih) mera i delatnosti, prioriteto radi onemogućavanja terorista da ih ugroze, a ukoliko su uspeali da neku vrednost napadnu, otklone izazvane štetne posledice i kazne teroriste.²⁹⁰

Sprečavanje terorizma pretpostavlja dobro poznavanje kriminalnih pojava, kao i političkih, ekonomskih, socijalnih i društvenih uzroka i uslova koji dovode do njih. U vezi s tim, potreban je multidiscipliniran pristup suprostavljanju terorizmu, što podrazumeva da je neophodno imati urađenu antiterorističku strategiju koja će moći uspešno da odgovori izazovima savremenog terorizma. To znači da države moraju istovremeno preduzeti niz antiterorističkih mera, od kojih kao najvažnije izdvajamo:

- **Političke antiterorističke mere.** To su mere i radnje koje su usmerene ka rešavanju sukoba sredstvima javnog dijaloga, i tzv. tajne diplomatije. Njima se pozivaju terorističke organizacije da učestvuju u masovnim pokretima koji donose određene, pa i političke promene, afirmišu se osnivanje opozicionih struktura i pokreta kojima se smanjuje uticaj terorističkih organizacija, daje se delimična ili uslovna amnestija pripadnicima nekih terorističkih pokreta koji su na granici sa tzv. revolucionarnim oslobodilačkim pokretima, vrši se diplomatski pritisak na države i druge sponzore terorističkih organizacija i drugo. Njihova suština je u vođenju adekvatne antiterorističke politike, kao na unutrašnjem, tako i spolnjem planu države.
- **Ekonomske i socijalne antiterorističke mere.** Ove mere usmerene su protiv monetarnog i socijalnog aspekta terorizma. Ovim merama nastoji se da se eliminišu socijalni uzroci terorizma putem raznih socijalnih programa (programa zapošljavanja i otvaranja legalnih alternativa). Takođe, njima se zabranjuje finansiranje terorističkih organizacija, kao i saradnja država na praćenju i konfiskaciji fondova koji služe za finansiranje terorizma.
- **Psihološke, komunikološke i obrazovne antiterorističke mere.** One nastoje da uspostave zajednički sistem vrednosti, radi ostvarivanja dijaloga sa političkim protivnicima i osiguraju slobodno izražavanje

²⁹⁰ Mijalkovski, M., "Terorizam i organizovani kriminal", Fakultet bezbednosti, Beograd, 2010.

mišljenja. Skup ovih mera se odnosi i na specifična pitanja korišćenja medija u uslovima antiterorističke kampanje (zabrana intervju terorista, osiguranje publiciteta teroristima samo onoliko koliko je potrebno radi ostvarivanja kratkoročnih ciljeva, obrazovanje novinara o načinu izveštavanja o terorističkom aktu, korišćenje medija radi upozorenja javnosti o merama samopomoći i dr.).

- **Obaveštajne i vojno-policijske antiterorističke mere.** Ovim merama obezbeđuje se zaštita potencijalnih objekata (ljudskih i materijalnih) od terorističkog delovanja. Pravovremeno posedovanje obaveštajnih podataka vezanih za terorističku delatnost, od presudne je važnosti za uspešno suprostanje terorizmu. Vojno-policijske antiterorističke mere ostvaruju se ograničenim i usmerenim kratkotrajnim delovanjem, uglavnom vojnih i policijskih struktura, po komandnim strukturama i logistici terorističkih organizacija. Te mere podrazumevaju i formiranje posebnih antiterorističkih vojnih i policijskih jedinica specijalno osposobljenih za borbu protiv terorizma.
- **Pravne antiterorističke mere.** Predstavljaju mere kojima se na nivou međunarodne zajednice, i u okviru unutrašnjih pravnih poredaka, stvaraju pretpostavke za uspešnu prevenciju i represiju svih vrsta i pojava oblika terorizma. Ove mere uključuju donošenje međunarodnih konvencija kojima se regulišu pitanja definisanja terorizma, finansiranja terorističkih organizacija, pitanja ekstradicije međunarodnih terorista i drugo. Pored toga, značajno je i krivičnopavno regulisanje svih aspekata odbrane od terorizma na unutrašnjem planu države, gde se tom prilikom određuju nadležnosti, prava i obaveze snaga i subjekata bezbednosti, ali i drugih društvenih i državnih subjekata koji su od značaja za sprečavanje terorizma.²⁹¹

Do organizovanja optimalnog modela odbrane od terorizma, na osnovu navedenih antiterorističkih mera i sagledavanja problema savremenog terorizma

²⁹¹ Keča, R., "Terorizam – globalna bezbjednosna prijetnja", Banja Luka, 2012, str. 122 – 123.

nije lako doći, jer je to isto tako složeno i delikatno pitanje, kao i suština i karakter terorizma sa kojim se suočavamo. Istovremeno, sa pitanjima teorijskog određenja pojma terorizma, njegovih uzroka, ciljeva i posljedica, potrebno je odrediti i strategiju za borbu protiv terorizma, kao i nosioce i taktiku te borbe, kako na na unutrašnjem, tako i nameđunarodnom planu.

6. Preventivne mere

Ukoliko danas, države imaju ozbiljne namere da se trajnije suprostave terorizmu, najvećoj pretnji svetskom miru, onda su preventivne mere značajna delatnost svakog društva.

Od preventivnih mera najznačajnija je mera uklanjanja uzroka terorizma (opšta prevencija). Važno je uskratiti teroristima svaku vrstu podrške iz inostranstva, onemogućiti im korišćenje masmedija u popularizovanju svojih terorističkih aktivnosti, kao i edukativnim radom i primenom oštih krivičnih sankcija, odvratiti mlade ljude od uključivanja u terorističke organizacije. Neposredna i/ili posredna prevencija podrazumeva otklanjane ili ublažavanje simptoma.

Preventivno delovanje u sprečavanju terorističkih aktivnosti podrazimeva i sledeće:

- Stalno usavršavanje sistema zaštite u miru, koristeći pritom svetska iskustva.
- Sprečavanje neposrednog pristupa osetljivim reonima i objektima koji mogu biti ciljevi terorističkih grupa.
- Opremanje objekata najsavremenijim elektronskim zaštitnim sredstvima.
- Potpuna kontrola svih parametara tokom posete nepoznatih lica objektu.
- Kontinuirana provera – kontrola svih mera koje se primenjuju u zaštitu.
- Čuvanje podataka koje bi teroristi mogli koristiti u izvođenju terorističkih aktivnosti.²⁹²

²⁹² Keča, R., "Terorizam – globalna bezbjednosna prijetnja", Banja Luka, 2012, str. 125 – 126.

7. Obaveštajne službe protiv terorizma

Kao neophodna potreba državne vlasti, i uslov za njeno uspešno funkcionisanje na spoljnom i unutrašnjem planu i efikasnu borbu protiv najveće opasnosti po nacionalnu i svetsku bezbednost – terorizam, obaveštajne službe su se pojavile s nastankom prvih država, osnovnog oblika klasnog organizovanja društva.

Pokazalo se da nema uspeha u borbi bez dobrog poznavanja protivnika. Čuveni vojskovođa **Sun Cu Vu** u VI veku pre nove ere je rekao: "Ako poznaješ sebe i svog neprijatelja, onda se u stotinu bitaka ne moraš bojati za ishod. Ako poznaješ sebe, a ne i neprijatelja, onda ćeš za svaku pobedu doživeti jedan poraz. Ako ne poznaješ ni sebe ni neprijatelja onda si uvek poražen".²⁹³

Obaveštajna služba se danas definiše kao "specijalizovana, relativno samostalna institucija državnog aparata, ovlašćena da legalnim, ali i tajnim sredstvima i metodama, prikuplja značajne obaveštajne podatke i informacije o drugim državama ili njenim institucijama i mogućim unutrašnjim protivnicima sopstvene države, potrebne za vođenje politike zemlje i preduzimanje drugih postupaka u miru i u ratu i da sopstvenom aktivnošću, samostalno ili u saradnji sa drugim državnim organima, sprovodi deo državnih i političkih ciljeva zemlje".²⁹⁴

Obaveštajna delatnost je tokom razvoja ljudske civilizacije bila predmet brojnih rasprava istraživača koji su nastojali da objasne tu pojavu i daju naučno određenje. Međutim, u procesu razmatranja uloge obaveštajnih službi u antiterorističkim aktivnostima, nauka mora da da svoj doprinos, jer će naučne metode sigurno obogatiti smisao i sadržaj delovanja obaveštajnih službi uopšte, a u antiterorističkim aktivnostima posebno. Obaveštajne službe su direktno

²⁹³ Stajić, Lj., "Osnovi sistema bezbednosti", Pravni fakultet Novi Sad, 2008. str. 225.

²⁹⁴ Isto, str. 223.

vezane za globalnu politiku države, odnosno političke, ekonomske, bezbednosne i vojne ciljeve i interese države i režima kome služe.²⁹⁵

Politika svake države usmerena je na ostvarivanje sopstvenih interesa u odnosu na druge države, pa se između njih neminovno stvara nepoverenje u međusobnim odnosima, a samim tim i nužna potreba da se sopstveni važni podaci štite, a tuđi otkrivaju. "Zato se tajne ili specijalne službe, za razliku od oružanih snaga i snaga javne bezbednosti, nalaze u stalnom ratu sa ...spoljnim i unutrašnjim nosiocima pretnji. U tom ratu ne važe Ženevske i Haške konvencije, u njemu nema međunarodne regulative u pogledu primene sredstava ili postupaka".²⁹⁶

Obaveštajne službe su, kao deo državne uprave, ovlašćene za obavljanje te delatnosti, ali su istovremeno i relativno samostalne. Njima rukovodi najuži politički vrh svake države (šef države, savet ministara, komisija parlamenta i druge). Ove službe su specijalizovane i profesionalne da se bave prevencijom, kao osnovnom funkcijom, koristeći pri tome specifične metode i sredstva, kao i najnovija dostignuća nauke i tehnologije u procesu rada.²⁹⁷ Zato je nacionalni obaveštajno – bezbednosni sistem veoma značajan sa aspekta nacionalne bezbednosti, zaštite osnovnih vrednosti državne i društvene zajednice, kao i borbe protiv terorizma. To je "propisima definisan delokrug nadležnosti i međusobnih prava svih obaveštajnih organizacija i drugih ustanova date države koje su angažovane na prikupljanju, proceni i prezentiranju obaveštajnih podataka i informacija, kao i na izvršavanju drugih zahteva koji im se stave u dužnost".²⁹⁸

²⁹⁵ "Činjenica da postoji preko 190 država na planeti, od kojih je više od polovine suočeno sa težim oblicima ugrožavanja bezbednosti upućuje na pretpostavku postojanja preko 500 obaveštajno – bezbednosnih organizacija u svetu, pri čemu je broj tih ustanova podložan stalnim promenama, ne samo zbog čestih reorganizacija nacionalnih sistema već i stvaranja novih država".

- Savić, A., "Nacionalna bezbednost", Kriminalističko-policijska akademija, Beograd, 2007, str. 110.

²⁹⁶ Đurin, T., "Bezbednosne i obaveštajne službe države – zapažanja o savremenim tendencijama i rizicima", u "Rizik, moć, zaštita", Cvetković, N.V., JP Službeni glasnik i Fakultet bezbednosti, 2010, str. 224 – 225.

²⁹⁷ Teofilović, T., "Politički postulati savremene nacionalne bezbednosti", Akademska izdanja, Zemun, 2012, str. 214 – 217.

²⁹⁸ Radinović, R., Stanić, D., "Odbrana i zaštita", Beograd, 1991, str. 7.

Celokupna aktivnost obaveštajnih službi se ostvaruje kroz obaveštajnu, kontraobaveštajnu i subverzivnu delatnost. Obaveštajna delatnost se odnosi na tajno, planirano i organizovano prikupljanje poverljivih informacija o stanju i mogućnostima drugih zemalja, u cilju otkrivanja tuđih namera, a prikrivanja vlastitih.²⁹⁹

Kroz kontraobaveštajnu delatnost se prodire "u obaveštajne institucije drugih zemalja, s ciljem da se blagovremeno otkriju i lakše osujete njihove planirane aktivnosti protiv sopstvene zemlje".³⁰⁰

Cilj subverzivne delatnosti je da modifikuje ili promeni političko i društveno uređenje u nekoj zemlji, da parira delovanju suparničke strane, da izazove destabilizacione procese, socijalne, političke, privredne krize, kao i unutrašnje konflikte (nacionalne, verske), i da samim tim u zemljama za koje je zainteresovana stekne, sačuva ili ojača pozicije sopstvene zemlje.

Krajem XX veka, kao dominantan zadatak tajnih službi "izkristalisala se tajna (specijalna akcija), to jest sprovođenje operacija koje će da utiču na događaje u drugim zemljama, a da se u manjoj ili većoj meri prikrije učešće oficijelnih državnih organa".³⁰¹ Tajne akcije (cover action) su važno oružje nacionalne bezbednosti, jer zemljama "omogućavaju vrednu alternativu ili dopunu njihovih politika, uključujući tu i diplomatiju, sankcije i vojnu intervenciju".³⁰²

Za prikupljanje obaveštajnih podataka, obaveštajne službe (uglavnom iz velikih zemalja) angažuju veliki broj tajnih agenata koje raspoređuju po celom svetu.

Agenturni rad, koji u obaveštajnom procesu zauzima veoma važno mesto, takođe, deo je vladinog obaveštajnog sistema. On se obavlja iz zemlje koja je predmet otkrivanja terorističkih organizacija i grupa na njenoj teritoriji, a može se odvijati i iz inostranstva. Najvažnije podatke o terorizmu, obaveštajne službe

²⁹⁹ Teofilović, T., "Politički postulati savremene nacionalne bezbednosti", Akademski izdanja, Zemun, 2012, str. 218.

³⁰⁰ Stajić, Lj., "Osnovi sistema bezbednosti", Pravni fakultet Novi Sad, 2008. str. 230.

³⁰¹ Savić, A., "Nacionalna bezbednost", Kriminalističko-policijska akademija, Beograd, 2007, str. 157.

³⁰² Isto, str. 157.

pribavljaju primenom tajne metodologije (tajnog prikupljanja podataka, metode prikrivenog prikupljanja podataka). Međutim, znatan procenat obaveštajnih podataka dobijaju korišćenjem legalnih izvora, kao što su sredstva informisanja, javni skupovi, naučne tribine, razni intervjui građana, posebno zaposlenih u državnim institucijama. Agenturni rad je tajna delatnost, da ne bi došlo do poremećaja u međunarodnim odnosima, kakvih je primera bilo u praksi.

U borbi protiv terorizma veoma je bitna saradnja obaveštajnih službi iz više zemalja. Jedan vid saradnje postoji u okviru *"Kluba Bern"*, koji predstavlja forum u kome razgovaraju šefovi tajnih službi zemalja Evropske unije

Saradnja između obaveštajnih službi nikada nije potpuna i uvek je ograničena mnogim faktorima. Neki od njih su različiti interesi i percepcija spoljne politike, različite pozicije u međunarodnim odnosima, pravna ograničenja, strah da se razmenom informacija ne ugroze sopstveni izvori i ne otkriju metodi, kao i strah da druga strana ne zloupotrebi podatke izvan postignutog dogovora. Kao primer neiskrene saradnje može da nam posluži delovanje izraelske obaveštajne službe MOSAD prilikom planiranja terorističkog udara u Bejrutu 1983. godine, u kome je poginuo 241 marinac iz osmog bataljona pri snagama UN. Naime, ispostava ove službe u tom gradu je imala podatke na koji će način biti izveden udar i kojim prevoznim sredstvom, jedino nije znala tačnu metu. Centrala MOSAD dala je direktivu da se američke službe obaveste uopšteno, pa su mere bezbednosti ostale na istom nivou kao pre upozorenja, jer je takvih i sličnih upozorenja mnogo.³⁰³

8. Represivne mere

U borbi protiv terorizma, njegovom suzbijanju i ublažavanju posledica terorističkih aktivnosti, osim preventivnih mera, država primenjuje i represivne mere, koje se odnose na primenu krivičnih, administrativnih i drugih mera prema izvršiocima terorističkih akcija.

³⁰³ Levkov, M., "Izraelska tajna služba", Beograd, 2001, str. 162 – 163.

Država je prinuđena da, u cilju zaštite osnovnih društvenih i državnih vrednosti i dostizanja, očuvanja i unapređenja bezbednosti na svim nivoima, primenjuje krivične sankcije, odnosno, ne može se odreći represivne funkcije.

Za uspešno organizovanje protivterorističke borbe, potrebno je pridržavati se sledećih protivterorističkih principa: **preventivnost, sveobuhvatnost, centralizovanost, ofanzivnost, informisanost, doslednost, samokritičnost i zakonitost:**

- **Princip preventivnosti** podrazumeva skup mera i radnji čijim se preduzimanjem nastoji da spreči izvršenje teroristickog akta ili ublaži posledice, ukoliko je teroristički akt već izvršen.
- **Sveobuhvatnost** podrazumeva neophodno i potrebno angažovanje svih subjekata i snaga sistema bezbednosti, u okviru svojih nadležnosti, sve u cilju postizanja što veće efikasnosti u organizovanju borbe protiv terorizma. Princip sveobuhvatnosti uključuje u protivterorističku borbu i ostale društvene i državne subjekte, koji mogu dati svoj doprinos u organizovanju borbe protiv terorizma.
- **Principom centralizovanosti** obezbeđuje se jedinstvo, koordinacija i objedinjavanje mogućnosti svih snaga i subjekata bezbednosti pri organizovanju borbe protiv terorizma.
- **Ofanzivnost** kao princip protiv terorizma, obuhvata neprekidno, dinamično, agresivno delovanje subjekata i snaga sistema bezbednosti protiv terorista. Ofanzivnost se ispoljava inicijativom i visokim stepenom aktivnosti navedenih subjekata.
- **Princip informisanosti** podrazumeva raspolaganje neophodnim obaveštajnim i drugim podacima o terorističkim organizacijama i njihovom delovanju, odnosno planiranju, pripremanju i izvođenju terorističkih akata. S druge strane, princip informisanosti podrazumeva postojanje jasne svesti i slike o terorizmu kao pretnji bezbednosti, ne samo na nacionalnom, već i globalnom nivou, kako kod snaga i subjekata sistema bezbednosti, tako i kod svih drugih državnih i društvenih subjekata.

- **Doslednost**, kao protivteroristički princip, podrazumeva istrajnost snaga i subjekata sistema bezbednosti, ali i svih drugih društvenih i državnih subjekata u borbi protiv terorizma. Naime, pored svih navedenih faktora organizovanja borbe protiv terorizma, potrebna je isto tako jaka volja i želja suprostavljanja terorizmu.
- **Samokritičnost** podrazumeva sagledavanje svih aspekata borbe protiv terorizma i utvrđivanje određenih propusta, manjkavosti i slabosti u samom pristupu protivterorističkoj borbi, radi uspešnog i adekvatnog otklanjanja istih, a sve u cilju poboljšanja organizovanja borbe protiv terorizma.
- **Princip zakonitosti** je prvi princip u organizovanju borbe protiv terorizma, što znači da moraju biti ispunjeni svi zakonski uslovi za preduzimanje, kako preventivnih, tako i represivnih mera i radnji. Zakonodavci mnogih zemalja sve češće izdvajaju terorizam kao posebnu kategoriju, kako bi na normativno-pravni način uredili borbu protiv terorizma.³⁰⁴

U savremenim demokratskim društvima, treba očekivati da mere državne represije sve više iščezavaju, a da preventivne mere sve više dođu do izražaja.

³⁰⁴ Mijalkovski, M., "Terorizam i protivteroristička borba", Beograd, 2003, str. 71.

IV UMESTO ZAKLJUČKA

Terorizam je istorijska pojava stara koliko i država, odnosno, koliko i spremnost ljudi da koriste nasilje, kako bi rešavali konflikte i uticali na politiku. Terorizam je uvek politički obojen, nije sam sebi cilj, nego sredstvo političke moći i način da se ona zadrži.

Na početku XXI veka, terorizam predstavlja glavnu pretnju političkoj i ekonomskoj stabilnosti u mnogim zemljama, sa značajnim posledicama po bezbednost šire međunarodne zajednice, tako da svaki korak ka otkrivanju uzroka, metoda, sredstava, finansiranja, meta, motiva i ciljeva terorističkih organizacija, predstavlja značajan korak ka uspešnom suprostavljanju terorizmu, najvećoj i najopasnijoj pošasti savremenog doba.

Zbog njegove složenosti, tajnosti, organizovanosti, stalne promenljivosti i drugih odlika, još uvek ne postoji jedna opšteprihvaćena i univerzalna definicija terorizma. Iako postoje dosta raznovrsnih razloga nepostojanja jedinstvene definicije, većina naučnih i stručnih radnika smatra da su za to odgovorne najveće svetske sile koje imaju svoje "lične" razloge zbog čega ista ne postoji. Jedan od razloga je što politika koju vode moćne države ima dvostruke standarde, a neke od njih i koriste terorizam, kako bi izazvale sukobe i nestabilnost u određenom regionu, ali bez učešća sopstvenih vojnih snaga.

Do konfuzije pri definisanju terorizma, dovodi i činjenica što se teroristi često angažuju i u legalnim aktivnostima, kao i zbog toga što se definišu samo metode ili samo ciljevi terorista, a ne celokupna pojava.

Značenje reči terorizam menjalo se tokom istorije, kako bi se prilagodilo riziku svakog narednog perioda, stoga nije ni malo iznenađujuće što je veoma teško odrediti trajniju definiciju ovog pojma.

Kao uzroke terorizma možemo navesti prvenstveno duboke i neprihvatljive globalne društvene promene u političkoj, ekonomskoj, socijalnoj, normativnoj i moralnoj sferi društvenog života u svetu, koje su nastale poslednje tri decenije.

Promene u svetskoj politici, socijalnom položaju i ekonomiji, globalno tržište za zakonitu i nezakonitu robu, slabe, nestabilne vlade sa promenljivim

političkim i ekonomskim uslovima koji podstiču korupciju, povećan broj i heterogenost imigranata, napredna tehnologija, elektronske finansijske usluge, sajber-tehnologija, slabe granice, želja za novcem i moći, neki su od činilaca koji dovode do pojave terorizma u savremenom svetu. Terorizam je stalni pratilac pomenutih društvenih, političkih, ekonomskih i drugih promena, koji se ispoljava kroz razne oblike nasilja, kojim se, zavisno od nosilaca i ciljeva (političkih, nacionalnih, etničkih, verskih), destabilizuju osnovne vrednosti svakog društva, kao i celog čovečanstva.

Shvatanje je terorista, da se neodrživo društveno stanje može promeniti samo nasiljem, odnosno, da je nasilje najblaža, najcelishodnija, najefikasnija i, u datim okolnostima, jedina moguća varijanta delovanja. Duboko je ukorenjeno verovanje da je terorizam jedini ispravan i pravi put. U ovakvim situacijama izdvajaju se "novi" autoriteti, personalizovani u nekoj ličnosti, koji pomoću određenih mehanizama identifikuju pojedince ili društvene grupe, koje potom indoktriniraju određenim sadržajima, obuču u rukovanju različitim vrstama vatrenog oružja i eksplozivnim sredstvima, materijalno i finansijski obezbede, a zatim usmere na pažljivo određene mete napada.

Pored ovih, uzroci terorizma su često i neostvarene političke ambicije određenih društvenih grupa, verska zaslepljenost, želja za osvetom, avanturizam i tako dalje.

Suština terorizma je zastrašivanje, u cilju stvaranja osećaja nesigurnosti i uznemirenosti. Strah, stradanje velikog broja nevinih ljudi i publicitet, kao težnja da se skrene pažnja i osvoje simpatije za terorističke ciljeve, postali su glavno obeležje terorizma posle 11. septembra 2001. godine.

Terorističke aktivnosti se nikako ne mogu moralno opravdati, bez obzira na motive i ciljeve njihovih aktera. On nikada ne gubi svoju bitnu "narav", a to je zloupotreba nevinih u službi političke moći. Zato se terorističko delovanje može posmatrati analogno ratnim zločinima; odlika im je, pre namerno ubijanje nevinih, nego iznalaženje načina kako bi se izbeglo njihovo povređivanje. Terorizam je, dakle, nemilosrdan i nemoralan, i nikako nije u skladu sa humanitarnim normama.

Terorizam je, kao vid individualnog, nelegitimnog, nelegalnog i institucionalnog nasilja, uperen protiv neke države, određenih institucija nekog društva, odnosno, protiv predstavnika sistema i nevinih ljudi. Zato je veoma opasno potceniti terorizam kao pretnju miru i stabilnosti, kako unutar granica neke određene zemlje, tako i na međunarodnom planu. Ukoliko vlade čine ustupke teroristima, što im je i cilj, opasnost je u tome što slabost države i njenih institucija, potkopava bezbednost, demokratiju i vladavinu zakona u istoj.

Danas smo svedoci novih vrsta terorističkih aktivnosti, novih grupa i trendova, kao i varijacija starih. Državne granice više ne predstavljaju branu od terorizma, tako da uzroci na jednom mestu, prouzrokuju posledice na drugom. Sve postaje povezano sa svima, što pogoduje nastajanju i delovanju terorizma, kao i njegovoj transformaciji od subnacionalnog sredstva za postizanje političkih promena, do onog čiji metodi prelaze državne granice.

U moderno doba, u terorističkim napadima koriste se najnovija dostignuća savremene tehnologije; moćna oružja mogu sa lakoćom obarati avione, uništavati brze vozove prepune putnika, biološka i hemijska sredstva mogu otrovati na hiljade ljudi u jednom napadu. Posle prve veće upotrebe oružja za masovno uništenje (upotreba otrovnog gasa sarina u Tokiju 1995. godine), postavlja se pitanje da li će i druge terorističke organizacije oponašati tu metodu, ili će se koristiti drugim vrstama oružja za masovno uništenje (čak i nuklearnim), s ciljem da izazovu velike poremećaje u svetskoj bezbednosti.

Protiv terorističkih aktivnosti i drugih oblika ugrožavanja bezbednosti, potrebno je boriti se otklanjanjem uzroka, zatim institucionalnim sistemom, njegovom snagom, kvalitetom, odnosno pravnom državom i daljim razvojem ljudskih prava i sloboda u svim sferama društva. Da bi jedna država mogla adekvatno da se obračuna s terorizmom, neophodno je da u borbu budu uključene sve bezbednosne institucije države. Istovremeno, treba da postoji i odgovarajuća strategija koju donose nadležni organi, u kojoj su tačno navedene aktivnosti koje ove institucije sistema iz različitih oblasti bezbednosti treba da sprovedu. Svakako da obaveštajne službe imaju veliku ulogu u suzbijanju terorizma, naročito u njegovoj prevenciji, jer dobro obučeni i iskusni operativni

radnici mogu doći do dragocenih podataka o terorističkim namerama. Takođe, potrebno je preduzeti mere i radnje, preventivne i represivne, da se potencijalni teroristi obeshrabre za izvršenje terorističkog akta. U slučajevima izvršenja terorističkog napada, potrebna je adekvatna aktivnost organa bezbednosti, kako bi se što pre identifikovali i pred lice pravde priveli izvršioci.

Država može adekvatno da reaguje na terorizam samo ako ima izgrađen poseban aparat za tu namenu, ako raspolaže profesionalnom antiterorističkom jedinicom, odnosno ima posebne organe i propisane mere i aktivnosti koji će se primeniti u slučaju sprečavanja i suzbijanja terorizma.

U borbi protiv terorizma, demokratska država se mora uspešno suprostaviti terorističkoj pretnji građanima i ranjivim potencijalnim ciljevima (civilna avijacija, diplomatska i poslovna predstavništva i dr.), uz poštovanje osnovnih ljudskih prava i sloboda, bez narušavanja demokratskog procesa i vladavine zakona. S jedne strane, demokratske vlasti i njihove službe za sprovođenje zakona, moraju izbeći preteranu reakciju koju mnoge terorističke grupe namerno nastoje da izazovu, jer bi to pomoglo otuđivanju javnosti od vlasti, kao i popularisanju terorističke grupe. S druge strane, u slučaju da se vlada, sudstvo i policija pokažu nesposobnima da održe zakonitost i zaštitu ljudi i imovine, tada bi celokupan njihov kredibilitet i autoritet bio narušen.

Savremeni svet se, u borbi protiv terorizma, koristi preventivnim, represivnim i borbenim merama organa državne zaštite.

Ne postoji protivteroristička politika koja bi se univerzalno primenila u svim zemljama, jer svaka teroristička aktivnost ima sopstvene jedinstvene karakteristike. Da bi se pripremio odgovarajući i uspešan odgovor, svaka nacionalna vlast i njeni savetnici za bezbednost, moraju uzeti u obzir smisao i težinu pretnje, kao i politički, društveni, ekonomski i strateški kontekst, te sposobnost i pripremljenost svojih obaveštajnih, policijskih i pravosudnih sistema, zatim protivterorističku legislativu i, kada je to potrebno, spremnost i potencijalnu vrednost svojih vojnih snaga u pomoći civilnim snagama u borbi protiv terorizma.

Međunarodna pravosudna saradnja protiv terorizma je i dalje veoma slaba i neefikasna na globalnom nivou. U pojedinim slučajevima to je prouzrokovano

nepostojanjem ekstradicijskih sporazuma između država, u drugima je to rezultat razlika u zakonima i procedurama. U dosta slučajeva teroristi koji su u bekstvu, mogu se osloniti na zaštitu države sponzora ili simpatizera koja im pruža utočište.

U skladu s tim, neophodno je uspostaviti što prisniju bilateralnu, regionalnu i saradnju na međunarodnom nivou u borbi protiv terorizma, kao i svih drugih najznačajnijih faktora koji dovode do ugrožavanja nacionalne bezbednosti i globalnog mira, kako bi ove društvene vrednosti na vreme bile adekvatno zaštićene.

U uslovima složenih političkih, ekonomskih, ekoloških i epidemioloških problema, svetska bezbednost treba da obuhvata, ne samo odbranu od vojne agresije, već i nastojanja koja imaju za cilj poboljšanje zdravlja i blagostanja velike ljudske porodice, sprečavanje degradacije životne sredine, prevazilaženje posledica svetske ekonomske krize, smanjenje jaza između bogatih i siromašnih, suzbijanje terorizma i organizovanog kriminala, posebno transnacionalnog. Nužno je da se ne štite interesi samo moćnih država, već da se stvore uslove za zajednički život na planeti, i to pristojan, pravedan i dostojan čoveka.

U današnjem svetu velike međuzavisnosti u svakom pogledu, treba da se promoviše globalna bezbednost koja je uslov za opstanak i razvoj države, očuvanje nacionalne bezbednosti, kao i osećaja sigurnosti i zaštićenosti od svih oblika ugrožavanja, posebno od terorizma.

Država i njene institucije postaju sve neuspešnije u rešavanju i smanjivanju postojećih tenzija u društvu, kao i u borbi protiv terorizma, pa relevantne međunarodne organizacije i međunarodna zajednica interveniše u cilju očuvanja, kako regionalnog, tako i globalnog mira.

.....

V LITERATURA

1. Aleksić, Ž., Milovanović, M., Leksikon kriminalistike, Beograd, 1995.
2. Allan, R., "Terrorism: Pragmatic International Deterrence and Cooperation", New York, Institute for East-West Security Studies, 1990.
3. Alispahić, B., "Terorizam, šta je to", Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, Sarajevo, 2007.
4. Arnaudovski, M., "Meguslovnost i meguzacisnost na terorizmot i organiziraniot kriminalitet", Godišnjak na Fakultetot na bezbednost, Skopje, 2002.
5. Babović, B., "Interpol protiv terorizma", Naučna knjiga, Beograd, 1989.
6. Bošković, M., "Kriminološki leksikon", Novi Sad, 1999.
7. Vajt, R. DŽ., "Terorizam", Alexandria Pres, Beograd, 2004.
8. Venejk E., "Etika i efikasnost političkog terorizma", časopis "Ljudska bezbednost" – tematski broj "Terorizam i ljudska bezbednost", Fakultet bezbednosti, Beograd, br. VI/1-2, 2008.
9. Vilić, D., Todorović, B., "Terorizam i novi svetski poredak", Grafomark, Beograd, 1999. "Vojna enciklopedia", t. IX, Beograd, 1975.
10. Vujaklija, M., "Leksikon stranih reči", Prosveta, Beograd, 1970.
11. Gaston, B., "Definitions of Terrorism; International Terrorism and World Security", David Carlton and Carlo Schaerf, Groom Helm, London, 1975.
12. Grupa autora, "Vojni leksikon", Vojnoizdavački zavod, Beograd, 1981.
13. Dragojlović-Ćirić, N., "Strateški odgovori SAD i EU na terorizam", Nacionalna i globalna bezbednost, Beograd, 2005.
14. Đurin, T., "Bezbednosne i obaveštajne službe države – zapažanja o savremenim tendencijama i rizicima", u "Rizik, moć,

zaštita'', Cvetković, N.V., JP Službeni glasnik i Fakultet bezbednosti, 2010.

15. Zalisko, N., "Russian organized crime", The foundation for trafficking,

Police, Bobit Publishing, Company, Redondo Bend, 2000.

16. Zbornik radova, "Reforma sektora bezbednosti", Institut G17, Centar za civilno-vojne odnose, Beograd, 2003.

17. Zbornik, "Ugrožavanje bezbednosti pripadnika policije – uzroci, oblici i mere zaštite", Policijska akademija, Beograd, 2003.

18. Ibler, V., "Rječnik međunarodnog javnog prava", Zagreb, 1987.

19. Ignjatijef, M., "Ljudska prava kao politika i idolopoklonstvo", Službeni glasnik, Beograd, 2006.

20. Ignjatović, Đ., "Organizovani kriminalitet", Policijska akademija, Beograd, 1998.

21. Ignjatović, Đ., "Kriminologija'', JP Službeni glasnik, Beograd, 2005.

22. Karber, P., "Urban terrorism: Baseline data and a conceptual framework, Social Science Quarterly," 1971.

23. Kalinić, M., "Teror i terorizam'', Naklada Jesenski i Turk, Zagreb, 2003.

24. Kegley, C. W. Jr., (ed), "The New Global Terrorism: Characteristics, Cause, Control", New Jersey: Prentice Hall, 2003.

25. Kegli, Č., Vitkof, J., "Svetska politika-trend i transformacija", Beograd: Centar za studije Jugoistočne Evrope, Fakultet političkih nauka, Diplomatska akademija, 2004.

26. Keča, R., "Terorizam – globalna bezbjednosna prijetnja'', Banja Luka, 2012.

27. Kincler, K., "Verski fundamentalizam'', CLIO, Beograd, 2002.

28. Klarin, M., "Izrael u verbalnom građanskom ratu'', Partizanska knjiga-Ljubljana, OOUR Izdavačko publicistička delatnost Beograd, Beograd, 1986.

- 29.** Korajlić. N., "Kriminalistička metodika", Fakultet kriminalistikih nauka, Sarajevo, 2008.
- 30.** Kovačević, S., "Terorizam i Jugoslavija", Arkade print, Beograd, 1992.
- 31.** Lake, D. A., "Anarchy, hierarchy, and the variety of international relations".- In: International Organization, Vol. 50, No. 1 (winter 1996).
- 32.** Laquer, W., "Retlections on terrorism", "Foregin Afais", 1986.
- 33.** Levkov, M., "Izraelska tajna služba", Beograd, 2001.
- 34.** Mekenzi, N., "Tajna društva", IRO "Nova knjiga", Beograd, 1989.
- 35.** Mijalkovski, M., Damjanov, P., "Terorizam albanskih separatista", Vojska, Beograd, 2002.
- 36.** Mijalkovski, M., "Terorizam i protivteroristička borba", Beograd, 2003.
- 37.** Mijalkovski, M., "Terorizam i organizovani kriminal, Fakultet bezbednosti Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2010.
- 38.** Mijalkovski, M., Marić, P., Tomić., D., Šaljić, E., "Terorizam i organizovani kriminal", Pirot, 2012.
- 39.** Milašinović, R., Milašinović, S., "Osnovi teorije konflikata", Univerzitet u Beogradu, Fakultet bezbednost, 2007.
- 40.** Milosavljević, S., Radosavljević, I., "Osnovi metodologije političkih nauka", JP Službeni glasnik, Beograd, 2000.
- 41.** Oz, A., "Izrael, Palestina i mir", Radio B92, Beograd, 1997.
- 42.** Pašanski, M., "Savremene kamikaze", Književne novine, Beograd, 1987.
- 43.** Petranović, B., "Istorija Jugoslavije 1918 – 1978", Beograd, 1980.
- 44.** Politička enciklopedija, Savremena administracija, Beograd, 1975.
- 45.** Potežica, O., "Vehabije", Filip Višnjić, Beograd, 2007.
- 46.** Richardson, L., "Terrorist as Transnationals Actors", in: The Future of Terrorism, Max Taylor& John Horgan (eds.), 2000.

- 47.** Savić, A., "Osnovi državne bezbednosti", VŠUP, Beograd, 2000.
- 48.** Savić, A., Delić M., Bajagić M., "Bezbednost sveta : od tajnosti do javnosti", Institut bezbednosti i Policijska Akademija, Beograd, 2002.
- 49.** Savić, A., "Uvod u državnu bezbednost", Beograd, 2002.
- 50.** Savić, A., "Nacionalna bezbednost", Kriminalističko-policijska akademija, Beograd, 2007.
- 51.** Simeunović, D., "Političko nasilje", Radnička štampa, Beograd, 1989.
- 52.** Simeunović, D., "Državni udar ili revolucija", Studioplus, Beograd, 1991.
- 53.** Simeunović, D., "Novi svetski poredak i nacionalna država", Ferko, Beograd, 1993.
- 54.** Simeunović, D., "Osnovi političkih nauka", Nauka i društvo, Beograd, 1994.
- 55.** Simeunović, D., "Privredni prestupi, "podzemlje" i savremena država", Privredni kriminal i korupcija, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, 2001.
- 56.** Simeunović, D., "Teorija politike" – rider – I deo, Nauka i društvo, Beograd, 2002.
- 57.** Simeunović, D., "Srpska kolektivna krivica", Nolit, Beograd, 2007.
- 58.** Simeunović, D., "Terorizam", Pravni fakultet u Beogradu, Beograd, 2009.
- 59.** Simeunović, D., "Nacija i globalizacija", ZOGRAF, Beograd, 2009.
- 60.** Simeunović, D., "Uvod u političku teoriju", Institut za političke studije, Beograd, 2009.
- 61.** Simeunović, D., "Terorizam", Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, 2009.
- 62.** Simić, D., "Nauka o bezbednosti – savremeni pristupi bezbednosti", Službeni list SRJ, Beograd, 2002.

- 63.** Simić, Ž., "Englesko-srpskohrvatski rečnik", Beogradski izdavačko-grafički zavod, Beograd, Beograd, 1997.
- 64.** Schmid, R. A., Jongman J. A., Political Terrorism: A New Guide to Actors, Autors, Concepts, Data Bases, Theories and Literature, (2nd ed.) 1988.
- 65.** Stern, J., "Ekstremni teroristi", Savremene hronike, Beograd, 2004.
- 66.** Taylor, M., Horgan, J. "Terorizam u budućnosti", Golden marketing, Zagreb, 2003.
- 67.** Teofilović, T., "Politički postulati savremene nacionalne bezbednosti", Akademska izdanja, Zemun, 2012.
- 68.** Tomaševski, K., "Izazov terorizma", NIRO "Mladost", Beograd, 1983.
- 69.** Fattah Ezzt A: "Some reflections on the victimology od terrorism", Quademi, 1978.
- 70.** Hayms, H., "Terrorists and Terrorism", St.Martins Press, Inc.New York,1975.
- 71.** Harding, N., "Tajna društva –Vladari Sveta", Lukaštampa, Beograd, 2006.
- 72.** Harmon, C., "Terorizam danas", Golden marketing, Zagreb, 2002.
- 73.** Herbst, P., "Talking Terorism a Dictionary of the Loaded Language of Political Violence", CT: Greenwood Press, Westport, 2003.
- 74.** Hobsbaum, E., "Globalizacija, demokratija i terorizam", Arhipelag, Beograd, 2008.
- 75.** Hofman, B., "Unutrašnji terorizam", Narodna knjiga, Beograd, 2000.
- 76.** Heris. L., Samoubistvo razuma, pretnja radikalnog islama Zapadu", DAN FRAF, Beograd, 2009.
- 77.** Hutin, S., "Tajna društva", Kosmos, Beograd, 1990.
- 78.** Folk, R., "Veliki teroristički rat", Filip Višnjić, Beograd, 2003.
- 79.** Šikman, M., "Terorizam aktuelni i mogući oblici", Visoka škola unutrašnjih poslova, Banja Luka, 2006.

80. Wilkinson, P., "Terorizam protiv demokracije", Golden marketing, Zagreb, 2002.

81. Whittaker, D., "Terrorists and Terrorism", in the Contemporary World, London, Rouledge, 200